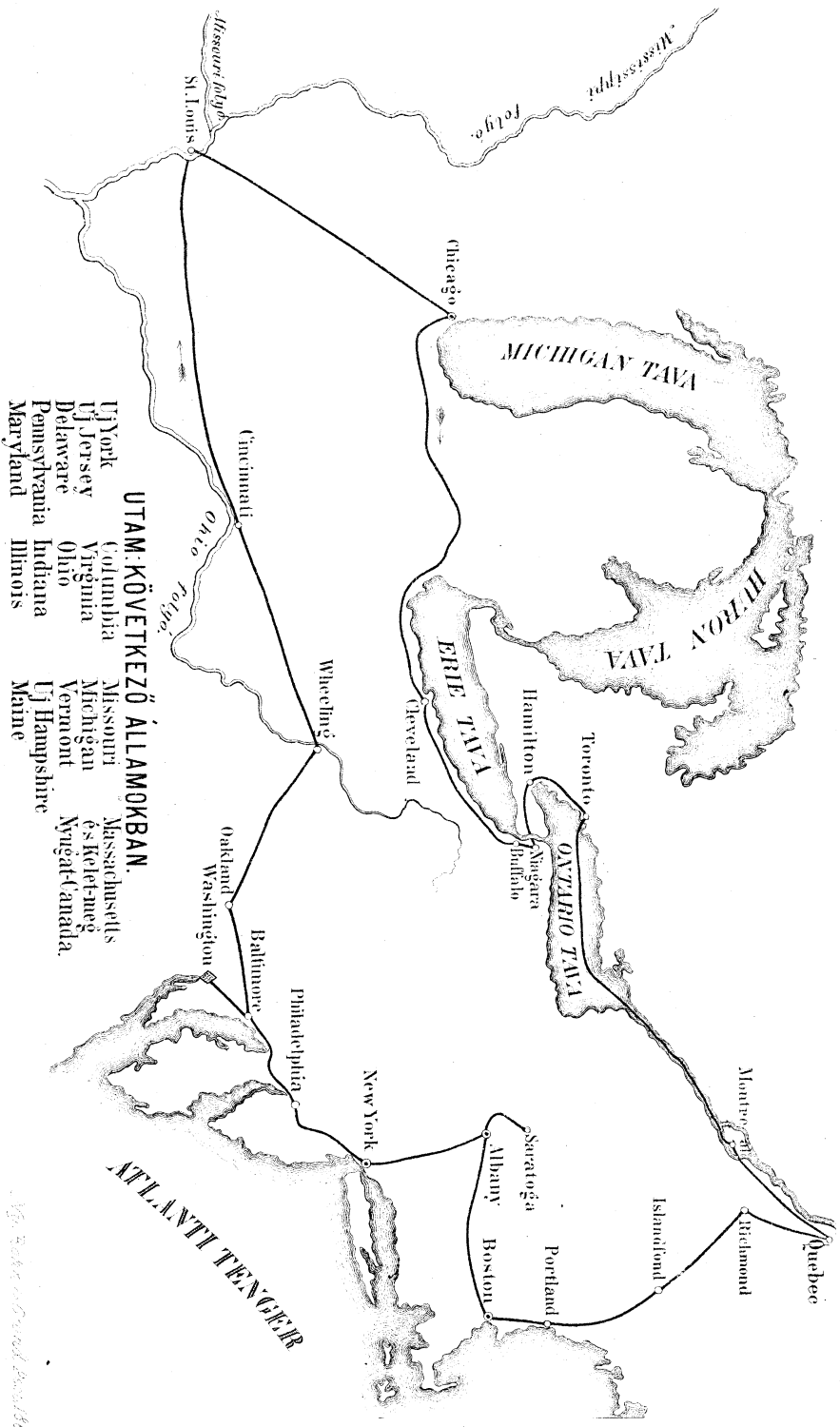

Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

AMERIKAI UTAM.

UTAM: KÖVETKEZŐ ÁLLAMOKBAN.

Új York	Missouri	Massachusetts
Új Jersey	Virginia	Michigan és Kelet-megye
Delaware	Ohio	Vermont
Pennsylvania	Indiana	Új Hampshire
Maryland	Illinois	Maine

Dr. Fodor Géza szerkesztésében

266.

AMERIKAI UTAM.

KIVONATOK 1862-KI NAPLÓMBÓL.

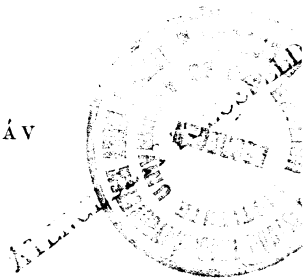
GRÓF KÁROLYI GYULA UTITÁRSAMNAK
AJÁNLVA.

PEST.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV

M. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

1863.

505884

Engedd, barátom, hogy e néhány lapot neked ajánlhassam, ekkép is tanúságot akarván tenni igaz ragaszkodásomról irántad; senki sincs kerek e világon, kinek e sorokat szivesebben ajánlhatnám.

Visszatekintve gyermekéveimre — midőn felejthetlen atyám egy haladó nemzet élén működött — legkedvesebb emlékezéseim közé minduntalan arczvonásaid vegyülnek. Együtt jártuk a külföld egyetemeit, munka közti versenyzésben buzdítva egymást, majdan a hon oltárára lerakandók tapasztalásaink gyümölcseit.

Férfikor váltá fel csakhamar a serdülők éveit.

Tekintsek bár a merre a nap kél, merre lenyugszik; elevenitsem fel elmémben a csatamező-

ket, nagy férfiak nyugvóhelyét; a bájos leánykát, vadon vidéket, előre haladtabb nemzetek irigylendő állását s mind azt, a mi ifjú kebelben lángokat éleszt: — együtt éltük s éreztük; együtt aggódtunk nemzetünk sorsa fölött, együtt lelkesültünk honunk jobb jövője iránt.

Éltem boldog s legboldogtalanabb pillanataiban oldalam mellett láttalak. Büszke vagyok barátságodra, mert többet lelek benne mindennapi hajlamnál. Azon kapocs, mely atyáinkat, ugy bennünket is egyesít, magában rejt a fáradozást az édes haza szebb jövődjéért s egyéni voltunk jobbá s nemesbbé lételét.

Kelt Pesten 1863-ban.

GRÓF SZÉCHENYI BÉLA.

E l ő s z ó.

Nehéz egy népről szólni, nemzetet és társadalmi viszonyait megítélni akarni; de merő lehetetlenség, midőn belháborút viselve, szenvedélye által ragadtatik el.

Az amerikai Egyesült-államokat s intézményeiket, ha minden rendes állapotban van is, helyesen felfogni bizonyosan nem könnyű feladat, kétszerte nehéz európaira nézve, ki zsenge korától fogva más levegőben élt, más viszonyok közt nevelkedett, más elveknek hódolt.

E néhány lapnak nem is ez a célja. Nem akar az más lenni, mint két hónap alatt látottak, hallottak s tapasztaltak természetes ész sugalta elbeszélése. Lesz benne kétségenkívül egy és más rosszúl felfogva, helytelenül elősorolva. E szerény füzet lapozója ne is tulajdonítson neki egyéb becset egy egyéni — tán sokak által nem osztott — nézetnél.

Az Egyesült-államok nem ittak eddiglen a keserőség kelyhéből, távol akarták azt magoktól tartani; de elvégre nekik is kelle és kell még belőle kóstolniok. Lehetünk az éjszak vagy a dél pártján, de nem tagadhatjuk, hogy a dél sereget teremtve maga kebeléből, kivívni törekszik önállóságát, szabadságát. Lehet-e nemzethez szebb, illőbb törekvés, mint függetlenségeért küzdeni?

G L A D S T O N E

1862. oct. 7-kén Manchesterben tartott beszédéből.

Egy közös ellenség legyőzésére 13 állam egyesült: egy nyelv, egy vallás, ugyanazon akarat, életmód s érdek által összeforrvva s lelkesítve, lerázták az angol bilincseket. 1774-ben a szabadságharcz kezdetekor képződött az Unio, mely az 1776-dik év jul. 4-kén Philadelphia nagy tornya harangja által hirdeté a szabadság kivívását *).

Nem volt nemzet, mely eddigelé rövidebb idő alatt gyorsabban haladott volna; de ezt nem egyedül intézményeinek köszönheti, mint inkább annak, hogy kezdettől fogva más népnél ha nem is

---

*) A maradandó alkotmány, „Articles of Confederation“ czime alatt, csak 1781-ben jelent meg.

nagyobb, de több s általánosabb értelmiséggel birt s polgárai rögtön fel tudák használni mindazt, mit tapasztalás, tudomány, találmány az ó világ más népeinek évek hosszú során át adának. Az angol-amerikaiak már mint civilizált emberek érkeztek mostani hazájokba, s utódaik haladása még növekedett. Hasonlók voltak ők azon atyja kárán tanult fiúhoz, ki felhasználva annak tapasztalásait, nem fogott egy ujdon új lakóhely építéséhez, hanem ráépítte az apja által rakott alapokra. Jelesen jegyzi meg Tocqueville: „Az amerikai 18 század munkájának s tapasztalásának eredménye. Városi ruhát hord, annak nyelvét beszéli, tudja a multat, kíváncsisággal néz a jövőnek elibe, okoskodik a jelennel; — nagyon civilizált ember, ki magát képes elhatározni arra, hogy egy ideig a rengetegek között lakjék és ki az új világ vadonságaiba baltaival, bibliával s ujsággal kezében elmerül.“

A continens lakója irigy szemmel tekintett át az Atlanti tenger habjain; akár szabadságról, akár vallási türelemről, akár intézményekről, vagy találmányokról volt szó, mindig és mindenben csakis Amerika lón a continensen utánozandó mintául feltüntetve, elannyira, hogy a ki szorgalmasan s figyelve olvasdja az Egyesült-államok alkotmányát, melyet e lapok végén közzéteszünk, könnyen belátja, hogy az még hazánkban az 1848-ban alkotott törvényekre s behozott intézményekre nézve is mily nagy be-

folyással volt, sőt hogy azon hazánkfiak, kik azokat életbeléptették, tudták, sőt tanulmányozták az amerikai intézményeket s belőlök sokat — bizonyosan azon tiszta jó hiszemben, hogy velök a hont boldogítani fogják — fel is használták.

Nagy hiba volna azonban hinni, hogy azon előnyök, melyeket bizonyos nemzetek aratnak, mert jól kormányozvák, más népeknél csak is ugyanazon törvények által volnának elérhetőek; ebből következtethető az is, hogy képtelenség a legjobb kormányformát meghatározni akarni; mert míg az alkotmányos angol büszke királyára, a svajeci polgár nem irigylir annak sorsát. De ha a legjobb kormányformát nem is, de meg lehet itélni azt, vajjon az bármily alakban is egy bizonyos népre alkalmazva céljának megfelel-e; — s akkor legjobbnak mindenestre az tekintendő, mely olesó, vexatio nélküli s a hol a kormányzottak nagy többsége ha nem is épen boldogan, legalább sorsával megelégedve s türethetően látja lefolyni élte napjait. Más szavakkal, rövidebben ezt így is lehetne definiálni: a legjobb kormány az, mely a legjobb, legalkalmasabb embereket helyzi a hivatalokba — *the right man in the right place* — mert sokszor oly embereket látunk a kormány élén, kiket arra sem nevelés, tehetség, társadalmi positio, vagyoni állás vagy bármely egyéb nem jogosit, — egyéneket, kik érdekeltségből tesznek mindent s „a vármegyeház ablakából

nézik a világot,“ — kik a törvénykezésre mint életforrásukra tekintenek, garas nélkül zsebökben, a lehető legzajosb hanggal és a legcsekélyebb scrupulussal. De ki nem ismeri már ezen szelid madarakat, kik a „Mátyás király“ tisztelt szerzője szerint: „ex officio születnek, bureaukban élnek s acták közé temetkeznek, sat.“ — Az amerikai intézmények nagy előnye tagadhatlanul abbul állt, hogy nagyobb tömegnek szereztek kedvezőbb helyzetet.

Hogy ez Amerikában így volt, tanusítja azon ritka sebes előmenetel, melyet fenemlitett ország e században tett, s azon közmegelégedés, melyet Európa többi népe tőle annyira irigyelt.

Igaz ugyan, hogy a természetben minden növény, minden élő lény időt kíván; kell, hogy bizonyos arány létezzék a növés s a tartósság között; — a mi hamar nő, hamarabb indul enyészetnek. Egy angol közmondás így szól: „slow and steady winns the race;“ — még a mese is nem a nyulat, hanem a teknősbékát győzeti a versenyben. Vajjon a történet lapjai nem bizonyítják-e, hogy ez nemzetrekre is alkalmazható? — Nagy Sándor birodalma, Attila urasága, Dzsingiskán korszaka nem meteorok-e a történelem géjén?

Az 1830-diki meg az 1860-diki Egyesült-államok között szomorító különbség merül fel, — szomorú, mert az emberiség haladásának henger gördítettik lába elé s mert a jelen bonyodalmak miatt

nagyon sokan, az amerikai intézményekre tekintve. felkiáltnak: „leur charme est rompu!“ s készek bennök jót s rosztat kárhoytatni. Akkor seregök 6000 főből állott s hadihajóik száma nem haladta meg az 52-öt; most 1,000,000-on felül becsülik csapatjaitkat s szám nélküli pánczélzott hajóik terhelik szerencsétlen vizeiket. Előbb adósságot nem ösmertek, nem volt magas adóra szükségök, most hihetetlen adósság, türhetlen terhek. Béke, műveltség, haladás megakasztva s vad szenvedély által váltva fel. Szabadság jelenleg ott csak nevéről ismeretes, mert a hol törvényhozók, szerkesztők bezáratnak, a praesidens a „habeas corpus“ jogot felfüggeszti, ujságokat betilt vagy elnyom, a sajtószabadság nevével humbugot úz, ál-hireket kohol, hazug sürgönyöket pártfogol, vagyont koboz, — a hol kémek alkalmaztatnak, levelek töretnek fel, utilevelek rendeltetnek, polgároknak nem csak az elutazás, de még egyik államból a másikba menetel is tiltatik: vajjon kérdem, szabadságnak nevezhető-e ez? — nem szomorító kinövései-e ezek a szabadsággal visszaélésnek?

Lesz sok, ki kétségenkivül azon ellenvetéssel áll elő, hogy az ország jelen állapota nem rendes. Ez igaz, mint igaz az is, hogy kivételes idők kivételes eszközöket igényelnek; — de egy ily válság ideje, hol egy nemzet maga vére ellen ragad fegyvert, a nemzet jövő életére nézve legkomolyabb következő-

sű lehet; az ilyen időkben egy egyes ember tehetsége vagy jelleme egy egész nép jövőjére vajmi erősen hathat; de egy új Washington feltámad-e közöttök?

Szenvedély mindig zajosabb a józanságnál, és a kik honuk szerencsétlen körülményein meggazdagodtak, nem fognak-e zajt ütni, lármát csapni akkoron, midőn a béke barátai a rend helyreállításán fognak működni? Az éjszak lakójának higgadt-ságát vad szenvedélyesség váltá fel, olyan, mely vér által kíván enyhülni.

Még csendesebb, jelesebb fiai is, kikkel találkozáink, ha a harcz kérdésére tért át a beszéd, hangban, modorban, gondolkozásban tökéletesen átváltak. Nem lehete akkor többé ugyanarra az emberre ösmerni, ki ilyféle kifejezésekben tört ki: „Yes, we will fight to the last man, to our last penny, we will subdue those rebels, hang them all,“ sat. Ha azon férfiak, kik a kormány élén állanak, időnek előtte nem lesznek képesek ezen dühöt fékezni, oly katastrópháknak leszünk tanúi, melyek újra földézve elménkbe az 1792-ki párisi napok rémképeit, borzadálylyal fogják a világ civilisált népeit eltölteni.

Hogy képesek lehessünk az amerikai bonyaldalmaknak gyökeréig hatni és felhozni azon indokokat, melyek a szakadást éjszak s dél között sietteték és valósíták, szükséges lesz mindenekelőtt ki nyilatkoztatnunk, hogy a belháborút nem a „rab-

szolgaság meg- vagy meg nem szüntetése“ fölötti kérdés eszközlé, mint azt az éjszaknak Európa nagy részével elhíttetni sikerült. Az ügy másban van. Természetes, ha így állítjuk fel a kérdést: rabszolgaság mellett vagy ellene vagyunk-e? — minden nemesebben érző undorodással fordul el ezen az emberiséget oly annyira lealázó intézménytől. Kétséget nem szenved, hogy a rabszolgaság kérdése a legveszedelmesebb bajnak tekintendő, mely az Egyesült-államok déli részének jövőjét fenyegeti; de nem az adott okot a fenforgó beháborúra, sőt a jelenlegi viszályban másodrangú kérdésnek tekintendő. Nem tévedünk tán, ha okát abban találjuk, mit körülbelül 30 évvel ennek előtte Tocqueville híres munkájában „De la Democratie en Amérique“ a második kötet 151-dik lapján fölemlit s látnoki tehetséggel megjósol: „Si jamais la liberté se perd en Amérique, il faudra s'en prendre à l'omnipotence de la majorité, qui aura porté les minorités au désespoir et les aura forcées de faire un appel à la force matérielle.“

Ez bekövetkezett; — a tariff bill létrejötte óta évek hosszú sorai érlelék azon szakadást, mely 1860-ban végleg meg is történt. A tariff különböző érdekeket elősegítve vagy megtámadva s ellenvéleményt szülve, volt a pártok első eszközlője. A dél magát a tariff bill által tönkre tettnek tekintette. Dél-Carolina volt az első állam, mely 1820-ban óvást tett a tariff ellen s a congressushoz küldött feliratában

kinyilatkoztatá, hogy az alkotmányellenes és igazságtalan. Ha akkorában az utolsó pillanatban engedmények nem tétetnek, bizonyos, hogy kitör a forradalom, mert már néhány állam fegyvert ragadott. A tariff eleinte a vas, kender, whisky, árpapálinka termelését s a gyárak életbelépését sürgeté s pártfogolá; mindezekben a dél nem látta s nem láthatta érdekeit képviselve. A dél kiválólag nyers anyagot termelő *), míg az éjszak kereskedő s gyártó része az Egyesült-államoknak, a nyugat államai pedig mindkettővel birnak. Christy a tariff billről szólva, azt azon emberhez hasonlítja, ki megölte a ludat, mely az arany tojásokat tojta. Igaz is, hogy a keresztyén vallás után az emberiséget nagyobb áldás nem érheti, mint szabad kereskedés a szó legtágasabb értelmében. Maga az alkotmány elvében kell meglenni, hogy terhek úgy osztassanak szét, hogy egy bizonyos ország minden részeit egyaránt ériék. Bárminemű cikket kiviteli adóval terhelni néhány állam kárára lehetett, mint p. o. ha rizsen vétetik, ez Dél-Carolinának leendő megadóztatása, ha dohányon, Virginia viselendi a terhet, ha kenderen, Kentucky, ha ólmon, Missouri, ha vason, Pennsylvania, ha són, New-York, sat.

---

*) Virginia dohánytermelő, míg a többi állam termelése leginkább gyapot, rizs és czukornád.

Az úgy úgy kívánta, hogy egy kissé a tariff bill-ről szólva eltérjünk kiindulási pontunktól, bebizonyításául annak: hogy csakugyan az előbb Tocqueville művéből említett tételben leljük a jelenlegi szakadás magyarázatát; azon leszünk, hogy ezt a következő szakaszban, a mennyire erőnk engedi, tisztán s érthetően kifejtsük.

Az Egyesült-államok alkotmányának életbe léptekor 3,000,000 körül volt az államok lakossága; ezek leginkább a déli tartományokban laktak, mert nagyobb részt déli államok onták vérüket a függetlenség kivívásáért. Innen magyarázható leginkább, hogy az Egyesült-államok nagy fiai, kik honuk szabadságát kieszközlék s mellette leginkább fáradtak: mint Washington, Franklin, Jefferson, Henry, sat. déltartománybeli születésűek voltak; ebből érthető az is, hogy a dél — minekutána a 13 első államhoz idők folytán még 21 más csatlakozott, melyek leginkább éjszaki s nyugati államok valának — még is oly varázsszal birt, hogy hihetetlen sokáig tudá a kormány fonalait kezében tartani s kieszközölni, hogy az elnökök leg is leginkább a déli államokból választassanak *).

88 év leforgása alatt az a 3,000,000 lakosság

---

*) Az elnökök kötelességei sokoldalúak lévén, szilárd jellemet, szakavatottságot s tehetséget kívánnak. Ők rendelkeznek béke s háború fölött, harcz idején nagyobb hatalommal bírnak bármely fejedelemségnél, ők vezetik a diplomatiát s ügyelnek a törvények szigorú megtartása fölött.

majdnem megtizszezéződött, még pedig oly arányban, hogy az éjszaki s a nyugati államok 20,000,000, a déliek pedig csak ennek felével, t. i. 10,000,000 lélekkel dicsekedhetnek. Az Európából kivándorolt számtalan német és irföldi, tekintve a mérsékeltabb s egészségesebb éghajlatot, az éjszak s nyugat államaiban telepedett le, míg az 1808-ban megszüntetett „Slave trade“ meggátolva az afrikai benszülött Amerikába szállítását, megállítja a dél népességének szaporodását. Ekkép történt, hogy a dél lassan-lassan túlszárnyaltván népességben *) s vesztvén hajdani nimbusából — mert a nyugat s főkép az éjszak észrevevék, hogy érdekeik különbözők — érezni kezdé a kormány kiragadtatását kezéből, azon Unio kormányáét, melyet ő alapított meg. A kérdést tehát így kell fölteni: köteles-e (jól tudom, hogy a mit mondok a constitutionalismus alapelvvel tökéletes ellentétben áll, csak hogy nem szabad feledniünk, hogy itt milliók sorsa s jövője forog kérdésben) egy oly terjedelmű területen, mely egész Európa nagyságát megközelíti, s a hol az érdekek

---

*) Egy eset elég lesz ennek bebizonyításául: Helper szerint 1790-ben az első census megállapításakor New-York állam lakossága 340,120 volt, míg Virginiáé ugyanakkor 748,308. Hatvan évvel később, az 1850-diki census szerint, New-Yorké 3,097,394, Virginiáé 1,421,661. Így volt ez mindenhol s mindenben, az éjszak túlszárnyalta a délt nem csak lakosságban, de vagyonosságban is; kivitele, bevitele nőttön nőtt, mit, ha hosszabban akarnánk írni, statistikai adatokkal könnyen be lehetne bizonyítani.

tökéletesen eltérők — mert míg a dél természetű, a másik gyártó ország, — köteles-e ott egy nagy minoritás magát alávetni egy kis majoritásnak? oly minoritás, melynek követei államokat képviselnek, melyek mint souverain nemzetek léptek az Unióba?*) Legyen az tehát rabszolgaság-megszüntetési vagy más kérdés megoldása, legyen az bármily törvények hozatala, a déliek érzik s jól tudják, hogy mindig s mindenben kell, hogy kisebbségben maradjanak. Nem lehet tehát rossz néven venni, hogy tért vesztvén lábuk alatt s évről évre kevesbülni látván követjeik számát a congressuson, aggódnak.

Az ő bőrük, vérök s vagyonuk fölött mások rendelkeznek; hol van nép oly elkorcsosult, nemzet oly gyáva, mely ezt tűrhetné? — Hogy ez így van, következő számok bizonyítják. A követek háza 234 tagból áll, ez így volt az Unio kezdetétől fogva; eleinte egy képviselő esett 33,000 lakóra; de az utolsó census szerint és az utolsó választások alkalmával 127,000 lélekre jutott egy követ**). Nem lesz szükséges mást felemlitenünk, csak az utolsó elnökválasztásra utalnunk, melyet nem is lehet el-

---

*) Az Unio volt 34 souverain állama mindegyikének megvan a maga törvénykezése, saját közigazgatása s maga választotta „governorja.“

***) Eleinte Virginia követei New-York követeihez oly arányban állottak, mint 10 a 6-hoz, ma mint 11 a 30-hoz. Egykor Virginiának 23 követe volt; számuk most 11-re apadt, jóllehet népessége szaporodott.

nökválasztásnak nevezni, mert ott nem az embert, hanem az ügyet kell szem előtt tartani, s oly egyént kiszemelni, ki a pártok fölött tudjon állani. Hogy ez Lincoln praesidenssé választása alkalmával nem így volt, kiki tudja. Itt mutatkozott leg is legelőször tisztán a szakadás. Minden éjszaki állam Lincolnra szavazott, minden déli ellene; az éjszaki államok 63 szavazattal voltak többségben. Az Egyesült-államok térképét elővéve, irónnal kezünkben könnyű a két — még akkor párt, most küzdőfél határait kijelölni. Egyesülve s egyesülten lépett fel végre az éjszak — s az nap politikai befolyásának végképi hanyatlását érte meg a dél. Hogy a dél már előbb nem veszté el minden befolyását, azért volt, mert néha-néha a nyugati államok segítették, melyek képviselői a congressusban körülbelül oly szerepet vittek, mint az angol parlamentben az „independensek-“nek elnevezettek, kik néha a toryknak, néha a whigeknek szerzék meg szavazatjok által a többséget.

Szomorító látvány, hogy az éjszak azon selfgovernmentet, melyet maga számára követel, meg akarja vonni a déltől, midőn az neki alkalmatlannak látszik. Midőn az első államok lerázták a közös igát, kénytelenek voltak egyesülni, mert külön-külön tán nem lettek volna képesek magokat fentartani. De azon viszony nem változott-e meg, midőn népességben szaporodtak? Az államok között van néhány,

mely terjedelménél fogva egy-egy Magyarországgal, sőt többel is fölér.

De vajjon azok, kiknek az Unio létrejöttét köszönheti, hittek-e tartósságában? Többben, kik tanulmányozták az amerikai intézményeket s irtak az ottani viszonyokról, ellenkező véleményben nyilatkoztak.

Tagadhatlan, hogy tán mind a két fél érdekében volna az Unio fentartása, mert nagyobb seregtartásra nem lennének kényszerítve s így az adót is könnyebben viselhetnék; de valószínű-e, hogy azon nagy tátvány fölött, melynek alján testvérek vére foly, baráti jobbok elérhessék egymást? Ily sebeket csak az idő enyhít; kérdés, feledtet-e!

Az éjszakra nézve győzelem vagy visszavetés egyaránt kárhozatos; de bármi legyen is a harc vége, az éjszak nagyobb segédforrásainál fogva elvégre elpusztíthatja a dél egy részét, de nem lesz képes azt többé meghódítani, mert a bár gyéribben népesített, szegényebb, kevésbé művelt délegy érzületet mutat, egy eszme által egyesül, küzdve családjáért, magáért, vagyonáért s a mind ezeken felül álló szentebb ügyért — hona szabadságáért; előnye azonkívül, a mi a háborút illeti, hogy a megtámadott rész saját földén küzd, minden által segítve van. Tér, hely van előtte elég, sikertelen, szerencsétlenül vitt hadakozást is képes évekig fentartani. De tegyük föl, hogy az éjszagnak végre

mégis sikerülne legyőzni, leigázni a délt, melynek terjedelme nagyobb a magáénál: — helyre lesz-e állítva ez által az Unio? nem lesz-e kénytelen erőhatalommal, szuronynyal elnyomva tartani a levert félt, mint az orosz a lengyelt? Mily szép komédiázás lesz ez az Unio nevével! A siker az erőnek kifolyása, utána a jogi kérdés következik. Tartóságot ígér-e oly kormány, mely elleneit csak a harcmezőn tudja sujtani?

Gyönyörű szerep juthatott volna az éjszaknak, ha eleitől fogva máskép cselekszik, a délt futni hagyván saját sorsa után; ez lett volna az egyedüli mód azt az Unióba visszaterelni. Ha pedig e mód nem sikerülend, egy hálás nemzetet nyert volna szomszédúl. A magyar országgyűlés nemesebben s józabbúl nyilatkozott Horvátország irányában. Nemzet rokonszenvét erőltetni nem lehet. Anglia kész a joniai szigeteket átengedni Görögországnak, s ha Canada egyszer képes lesz az önkormányzásra s ezt követelni fogja, Albion népe s államférfiai bizonyosan készebbek lesznek azt saját szárnyára bocsátani, semhogy új szerencsétlen háborúba kapjanak. Nagyon jelesen jegyzi meg Spence: „A dél nem fenyeget senkit, nem követel semmit, nem támad meg bárkit is, de önkormánytát kívánja és egyedül lenni óhajt. Ugyanazon országnak az erősebb, gazdagabb része meg akarja mutatni neki, hogy nem fogja önmagát kormányozni, tűzzel vas-

sal beront s pusztit határai között — szabad intézmények nevében. Intézmények lehetnek jótékonyak s bölcsen gigondoltak, de ha egy népre fegyverhatalommal ráérőszakoltatnak — szabad intézmények-e?“

Csodálatos tünemény, de úgy látszik, mintha az ember természetében volna meg akarni tagadni mástól azt, a mivel maga bir, vagy a mit birni kíván; ezt nemzeteknél is tapasztalhatni. Hány a magyar, ki szivvel lélekkel az éjszak pártján van; de meggondolták-e ezek, hogy az éjszak épen azt akarja a déltől megvonni, mit bármely nemzet fia saját hazája számára legforróbban kíván?

A dél ennekelőtte s jelenleg államférfiakban s jeles tábornokokban felülmulja az éjszakot; mig ez magának találmányokban, kereskedelmi ügyességben s az irodalomban szerzett több babért. A délnek még egy más érdeme az, hogy mostanáig mind azt, a mit ír, mond s tesz, az éjszakiaknál nagyobb mérséklettel viszi végbe. Butlerféle kiáltványok nem aljasították eddigelé működésüket.

A rabszolgasági kérdésről akarok még egyet-mást elősorolni, mert ez az a kérdés, melylyel az éjszak szünetlen parádéz s melyre nézve jó lesz az eszméket egy kissé tisztázni. A rabszolgasági kérdés mikénti megoldása az éjszaki államokra nézve csak is kereskedelmi s gyártási kérdés, mig a délre nézve élet vagy halál. A rabszolgaság megszünte-

tése az éjszakot nem érinti, mert az éjszaki államok a rabszolgaságban nem lelék előnyüket, s így korántsem emberségi szempontból szüntették meg, de mert nem fizette ki magát. Minekelőtte egyik állam kimondta volna a rabszolgaság eltörlését, polgárai már jóeleve eladták szerencseneiket déli gazdáknak, s így történt, hogy az éjszak tisztult a feketéktől s szépen mind átchangirozá a déli tartományokba. Azon szabad feketékről, kik az éjszakon élnek, s azon állásról, melyet ott elfoglalnak, jövő cikkelyünkben szólunk. — Máskép van ez délen: ott a rabszolgaság megszüntetése a társadalmi viszonyokat tökéletesen felbontja, átalakítja. A mai planter-nemzedék tán fájó kebellet tekint sorsára s rabszolgáira, kiket nem maga tett azzá, de kiket mint szomorú hagyományt örökölt, kik azonban — bármily lélekrázó legyen is kimondani — vagyonát képezik. Mint nálunk a juh vagy szarvasmarha jó karban tartására, úgy ügyel azokéra a planter. Ha ő tőlök megvál s szabadokká teszi, tönkre jut, s végtére ő is csak ember s élni kíván, — ezt tőle kárpoztás nélkül nem is követelhetni.

A rabszolgák jelen értékét a déli államokban 5,000,000,000 forintra becsülik, mely összeg felülmulja az ausztriai államadóságot.

Lehet tehát kimondani à la Lincoln, hogy vége van vetve a rabszolgaságnak; de kérdem, van-e joga bárkinek is körülbelül 4,000,000 feketét fel-

szabadítani s ez által tönkre tenni 6,000,000 fehéret, kinek a fekete ember szerencsétlen vagyona, ki azt pénzén vette? holott a feketék rögtöni felszabadítása által minden fel van forgatva — mert itt más esetet gondolni nem lehet, mint vagy azt, hogy a fekete s fehér egymástól elkülönözve éljen, vagy azt, hogy vérük egészen összevegyüljön s egybeforrjon *). Sokan azt fogják mondani, hogy nem mind a 6,000,000 fehér rabszolgabirtokos; de van mégis 347,000, a minimumra téve számukat.

Sok oly ember van az éjszaki államokban, ki az Unio fentartása mellett küzd, de azért nem kívánja a rabszolgaság megszüntetését, leginkább érdeknél fogva; mert bár maga nem rabszolga-tulajdonos, de pénzét kölcsön adja déli rabszolgabirtokosoknak s kamatait a rabszolgaság „nyereményén“ húzza.

A rabszolgaság megszüntetése a délt és csak is a délt érdekli, neki kell tehát átengedni e kérdés miképeni megoldását. A dél saját talpára állva kétségenkívül megtalálja annak módját.

---

*) Van néhány déli állam, hol már nagyon látni a vér vegyültét — majdnem csupa mulatto, quadroon, octoroon sat.; — de különös az, mit néhány orvostól hallottam, hogy a természet e két faj (a fehér s fekete) vérenek tökéletes összevegyültét csak egy bizonyos fokig engedi. Ha octoroon fehér emberhez mén nőül, csak is nagyon, nagyon ritka esetben kap gyermeket, s ez is idő előtt elvesz vagy impotens. Ha pedig férje fekete, magzata nem lesz mulatto vagy quadroon, hanem újra a lehető legfeketébb, legtelivébb szerecsen.

De mindenesetre, ha a dél mint független ország akar e föld nemzetcsaládjába lépni s lehetővé akarja tenni azt, hogy Angol- és Franciaország elismerje, szükséges, hogy elvben maga mondja ki a rabszolgaság eltörlését; a mód, hogy mely időtől kezdve legyenek a feketék szabadokká, hogy minden újra születendő szerezsen már mint szabad ember lépjen-e a világba vagy legyenek előbb jobbágyokká, azután szabadokká, sat., ez másod rangú kérdés. Kimondani elvben, hogy a „rabszolgaságot eltörli,“ ezt a dél, Európa s az egész civilisált világ irányában, tenni köteles; kimondani továbbá, hogy a Mississippit minden nemzetre nézve szabad, hajókázható folyammá teszi, ez ildomos volna, mert ez által megnyugtatóná s maga számára tán megnyerné a nyugati államokat, melyek kereskedése a fenemlített folyón keresi New-Orleansnál a tengert.

Mind ezeknek leginkább Anglia örülne, mert a határai közt uralkodó „cotton famine“ néhány százezret fosztott meg mindennapi kenyerétől.

Vannak sokan, kik az Egyesült-államok bajait az általános szavazásnak tulajdonítják s az ottani corruptiót még abban vélik lelteni, hogy minden 4 évben az elnöktől kezdve le a Custom House tisztviselőig s a legkisebb helységek postamesteréig új választások történnek. Legyen ez bármiként, a baj megtörtént, de nekünk szabad azon reményt táplál-

nunk , hogy ha az Egyesült-államok kiforrták magukat , újra kezökbe ragadandják a haladás zászlaját , melyet az emberiség s civilisatio érdekében hosszú éveken át fennen hordozának.

Midón Las Casas spanyol missionárius a rabszolgaság behozatalával ajándékozta meg Amerikát, nem gyanítá, mily átkos magvakat vet. Jót akart tenni, mint mondják — s mily bonyodalmaknak lett szülője *).

A feketék nagy szaporodásnak örvendettek új hazájokban:

1820-ban volt	1,538,098,
1830-ban	2,009,043,
1840-ben	2,487,356,
1850 ben	3,638,762,
1860-ban	4,441,730.

Mint faj lusták, indolensek, szolgálai természetűek. Testök erős, egészséges; lelkületök víg, kedélyes. Saját kedvükből munkához nem szivesen fognak. A hol szabadok, inas szerepre adják magukat.

Délen, mindamellettt hogy rabszolga, a szere-

---

*) Az első afrikai benszültött aug. 20-kán 1620-ban a St.-James folyó partján Virginiában lön eladva.

csen jobban él, mert a planternek érdekében áll egészségét jó karban tartani, vigyáz reá, ellátja eledellel, ruházattal, lakással; munkája könnyű, mert dohányültetmény, czukornád, rizs vagy gyapot körül kemény munka alig van. Az éghajlatot bírja, minél keményebben süt a nap, annál vígabban dalol. Mig azonban testéről gondoskodva lőn, lelke a lehető legmélyebb állati fokon tartatott; iskolák behozatala gátoltatott, mert a tulajdonosok rövidlátók s ügyetlen számítók voltak; akadályozni, késleltetni akarták azt, mit az idő magával hoz vala, habár a cilivisált világ semmit sem tett volna, hogy a szerecsen föleszméljen — mert felébredésökre borzadálylyal tekintettek. Physikailag türhetőn voltak — s az „Oncle Toms Cabin“ név alatt ösmeretes planter-telep története csak kivételnek tekintendő*). Rosz gazda, gonosz úr van mindenütt a világon; az ilyen ott nyiltabban, láthatóbban s azért kirívóbban úzi és úzheti alávalóságát.

Nézzük most egy kissé közelebbről, hogy a

---

*) Mindeddig a feketék nem kezdettek forradalmat uraik ellen, még azon helyeken sem, a hol teheték volna. Ez vagy azt bizonyítja, hogy még nagyon állati fokon állanak s kutyahúséggel ragaszkodnak uraikhoz, vagy hogy jó bánásmódban részesülnek; tán mindkettőt igaznak vehetni.

A rabszolgaság szomorító intézményének legborzasztóbb oldala az, hogy sokszor családok választatnak el, a férjt egy helyre, a nőt máshová adják el; ki tudja, látják-e valaha gyermekeiket?

szerecsennek, az úgynevezett „szabad“ szerecsennek mily sorsa van az éjszak államaiban. Éjszakon a feketét túrik, de azért nem kell hinni, hogy ő a fehér ember munkájában vagy örömeiben részt vehet. A honnan ki lehet zárni, kizárják; a honnan nem, ott külön helyre ültetik. Színházban a kakasúllón foglalhat helyet; igaz, hogy bárhová is leülhet jogosan, de ha jogával élni akar, bántalmazzák, kicsapják. Ezt jól tudja s érzi, nem is tolakodik. A ki New-York utczáin jár, minduntalan találkozik oly társaskocsival, melyre nagy betűvel ez van írva: „No coloured people allowed.“ A törvény előtt sem egyenlő, s nem él azon szabadsággal, mint a fehér; szavazási joga nincs. Igaz, hogy ezt neki még nem is lehetne adni, mert a műveltség legmélyebb fokán áll, s nem lehet egy nap, nem egy nemzedék műve, hogy a vad ember civilisált polgárrá változzék. Erkölcsi emelkedettségnak kell a polgári szabadságokat megelőzni; ostoba, műveletlen emberek, politikai jogok birtokában, szabad kormányzat alatt vajmi veszedelmesekké válhatnak — ez nagyon is érthető. Hogy tehát az éjszak a feketét nem részesítheti polgárjogokban, természetes; — de hát miért tettei magát úgy? Az éjszak lakójának a lehető legnagyobb ellenszenve van a fekete irányában; nagyon is észrevehetően mutatkozott ez Cincinnatiában (Ohio fővárosában) két héttel oda érkeztünk előtt, azon nagy verekedés alkalmával, mely-

nek indoka az volt, hogy a fehérek (leginkább irföldiek) nem akartak a szabadban a feketékkel ugyanazon egy árkon dolgozni, s ez éppen akkor történt, midőn leginkább szólottak s hiresztelték az „emancipation of the slaves-“t, s mindent elkövettek és sokat adtak volna azért, hogy az ellenség területén általános szerecsen forradalom keletkezzék.

Eddigelé a fekete akár szabad, akár nem: a fehér asztalához csak mint szolga közelíthetett. A különbség abból áll, hogy délen tudja sorsát; éjszokon pedig látja, hogy nem az, a minék mondják, s a spanyol közmondás szerint csak is mindig „son los mismos perros con otros colores.“

Franklin volt első, ki egy terv elkészítése mellett szólalt fel a szerecsenek között a moralitás, intelligencia s ipar terjesztésére. Kevéssel halála előtt újra melegen ajánlá azt a közfigyelembe, mint a társaság saját jólétére nézve lényeges, biztosságára nézve pedig elkerülhetlenül szükséges dolgot. Franklin szavai elhangzottak, mint a haldokló oroszlán ordításai a pusztában. Senki sem akart terve fogatosításához látni; nem, mintha nem tudták volna annak égető szükségét, de mert könnyebb s kellemesebb volt azt évről évre halasztani, takargatni s elfelejteni akarni; azonban minél inkább fedezték, annál erősebben gyökerezett meg e meleg ágyban az „emancipatio“ kérdése, s már-már buján termi növényeit.

Hogy az emancipatio erkölcsi s értelmi művelés nélkül kevés értékű s veszedelmes, ennek legszembeötlőbb bizonyosságát a nyugat-indiai emancipatio adá; ez volt az első kísérlet, s kiki tudja, mily sajnós következései voltak. A nyugat-indiai emancipatio Franklin már előbb közlött véleményét erősíti meg s legszebben igazolja mély belátását; ott az kárhözatosnak bizonyult mind a társadalomra, mind pedig magokra a feketékre nézve *).

A ki gyermekkorától fogva a szolgasághoz szokott, csak is szolgai ambíciót ösmer. A rabszolgaság emléke s tudata lealacsonyítja e fajt. Egy csupán rabszolgákból álló nemzetet nem lehet egyszerre intelligens, iparos s erényes néppé átvarázsolni.

Statistikailag be lehet bizonyítani, hogy az éjszakon, aránylag a népességhez, börtönben sokkal több a fekete, mint a fehér. A törvény kimondhatja ugyan a rabszolgaság megszüntetését, de nyomait nem lesz képes egyszerre eltörölni. Nem valószínű, hogy a ki mindig gyámság alatt állott, felszabadítva követni tudja az okszerűség, a józanság pályáját. Miért legyen ez máskép most? s miért történjék más, mint a mi Hajtiban történt?

---

*) A vad szabaddá téve, azért mindig csak vad maradt. Hajtiban láthatni ezt, mint hírlík, legjobban: ott a gyermekek nagy többsége jelenleg is házasságon kívül születik, ott a bűnnek s hátramaradásnak minden fokozatait s nemeit szemlélhetni s az afrikai barbarismus párosulását a francia érzékiséggel legjobban láthatat.

Azon társulat működése: „the american Colonisation Society“, mely rabszolgákat vesz s küld vissza ősi hazájokba, őket szabadlábba téve (kik is Libériában amerikai minta szerinti köztársaságot alapítottak s a világ öt nagyhatalmassága által elismertettek), nagyon csekélynek s majdnem nevetségesnek tűnik fel, ha tiz évi eredményét számba vesszük:

1847-ben	Libériába	küldetett	39
1848-ban	„	„	213
1849-ben	„	„	474
1850-ben	„	„	590
1851-ben	„	„	279
1852-ben	„	„	568
1853-ban	„	„	583
1854-ben	„	„	783
1855-ben	„	„	207
1856-ban	„	„	544
			4280;

mig a szerecsenek évi szaporodása az Egyesült-államokban megközelíti a 100,000-et.

Vannak sokan, kik a „saltus in natura“-nak nem barátjai — én is ezekhez tartozom, — kik átmeneti korszakok kedvelői s jobban szeretnek egy oly vérnélküli forradalmat, mely az angol parlamentben vívatik, egy mindent feldöntő, összeromboló néplázadásnál. Ugyanezt lehet a rabszolgasági emancipációra alkalmazni. A rabszolgaság nem tart-

hatja fen többé magát, az előrehaladt kor ily foltot magán nem tűrhet. Már rég föllázadt s fölszólt ellene minden nemesebben érző kebel. Shakspeare, Milton, Montesquieu, Rousseau, Luther, Goethe egyaránt ellene nyilatkoztak; még a régi bölcsek és classicusok is, Sokrates, Plato, Cicero ugyanazon véleményben voltak. Mi természetesebb tehát, mint hogy a keresztyén vallás behozatala óta e nézet is inkább terjed, hiszen máskép a szeretet magasztos alapelveivel jönnénk összeütközésbe. De mert kívánjuk, hogy a rabszolgaság megszűnjék, kívánjuk egyszersmind megszűnését oly módon, hogy az a fehér ember elveivel s érdekeivel össze ne ütközzék s a feketének biztosítsa földi napjainak boldog lefolyását, a nélkül hogy másoknak vagy önmagának árthasson; hogy pedig ez megtörténhessen: óhajtjuk lelki műveltsége mielőbbi kifejlődését, emelését.

Hogy a szerecsenek a műveltség mi mély fókán állanak, több ízben volt alkalmunk tapasztalni; itt csak egy esetet akarok kiemelni. Hosszabb lovaglásból hazatérve, Washingtonhoz közel tábort pillantánk meg telve feketével s őrizve éjszaki lovaskatonaság által; sikerült megkapnunk az engedélyt a tábort belülről megnézhetni, mely is „contrabande“-ből állott; volt ugyanis ott néhány százra menő szerecsen szökevény, leginkább asszony és gyermek, kik nem rég érkeztek a „Dixiesland“-

ből *), s kiket katonasággal azért őriztettek, hogy ugyanazon yankeék el ne lopják (eladás végett Cubába vagy Brasiliába), kik magokat abolitionistáknak nevezik s a rabszolgaság-eltörlés színe alatt háboruskodnak.

E szánandó teremtményekkel szolván — kik vidámok, mert még nem eszmélnek állapotukra — kitűnt, hogy mindnyájan azon hiszemben voltak, hogy újra el lesznek adva, s többen már is sajnálták, hogy elhagyák előbbi uraikat. A mint végig mentünk, nem egy kére minket: vennők meg, jól fognak szolgálni; mindegyik kiemelés, mit tud, mi volt előbbi foglalatosága; főkép a vénebb asszonyok mindent elkövettek, hogy még erőteljeseknek s használhatóknak tartassanak, mutatván fogukat, tánczolván, sat. Egyik asszonytól kérdezve, mi volt teendője, ezt a választ nyerők: „Keeping flies of from old Missus, since the last twenty years.“ Ha felfogná s érezné állását, nem volna csoda, ha megörülne; így örül életének — ha csak nem rúgják, nem verik. Ha tánczolhat s énekelhet, még az ütlegtől sem fél. Nem tudom már, ki jegyzé meg: „a fekete ember a dél élete s jókedve;“ — meny nyivel igazabb s üdvösebb lesz ez, ha majdan művelté s szabaddá válik.

---

*) Dixiesland — így nevezi magát a dél egy kedvelt szerecseni nóta után, mely egy minta-plantert dicsőít, ki tán sohasem élt.

De úgy veszem észre, tovább tartózkodtam e „fekete világban,“ mint eleinte szándékoztam; más, kevésbé sötét, vidámabb színű, habár szerencsétlenebb jövőjű fajra fogok néhány pillanatra áttérni.

Ki nem olvasta gyermekkorában élvezettel Cooper regényeit? ki nem mélyedt el vele Amerika rengetegeibe? ki nem látta a rézszínű embert nagy méltósággal pipázni a tanácsban, majd harczy színekkel kifestve, tollakkal ékesítve „tomahawk-“ kal kezében üldözni ellenét, eltemetve azt béke idején? ki nem volt „scalp“-pal ékesített wigwamjában, melyneknyilásában „squaw“ja szaggatott bőr vadászruháit javítá? ki nem búsult az utolsó „mohican“ elestén? ki nem érzékenyült el a „Nagy kigyó“ vagy a „Sólyom“ nemesebb tettein?

Hol vannak az ősi lakók? vannak-e még? 1492-ben szíveséggel s jóindulattal fogadják az első spanyol hajókon jötteket; nem gyaníták akkor, hogy a fehér ember kiúzi hazájokból s mielőtt négy század lefolyand, csak néhány fenmaradt törzsök utódai a még nem rég fenállott erős indián nemzetek enyészését fogják gyermekeiknek mesélni. 1824-ig az indiánok még 32 millió holdnyi térséget birtak Georgia, Mississippi s Alabama államaiban, s 20 millió felül Florida, Missouri és Arkansasban egé-

szen 1836-ig *) ; ezen határokból is ki lönek szorítva s mindinkább nyugatnak húzódnak, követve a bivaly csordákat, melyek szintén nem tűrhetik a civilizatio népesítése s szelidítése vidéket, s szökve a fehér ember kolomppal ellátott tehenei zaja elől, átúszták a Mississippi árjait s most már messze onnét a „Rocky Mountainek“ irányában lehelőek. Ha egykor kiszorulandnak minden helyből, s a civilizatio mindinkább tért nyerend nyugat felé, ők is ki fognak veszni, mint azon vad, mely éltök csekély szükségéit fedezi.

Bárhon s bármennyit kérdezősködtem, nem tudtam kitudni, hányan vannak még mindössze az Egyesült-államokban. 50,000-tól 100,000-ig a gyanított szám. Midőn Tocqueville irt, még 300,000-re voltak becsülve, — mily rémitő fogyatkozás ily rövid idő alatt! mennyi inségen kelle átesniök! Külön törzsekben élnek; csak akkor viaskodnak egymás között, ha egyik a másik határába megy vadászni. A kormánytól, mint fentebb emlitém, évi fizetést húznak, hogy elhagyák határaikat. Az elkorcsosult, nyomor s nélkülözés között élő törzsek között legösmeretebbek még a „blackfeet“ indiánok, azonkívül a

---

*) 1808-ban az „osage-“k 48,000,000 holdat engedtek át 1000 dollárnyi évi kamatért, 1818-ban a „quapaws“-ok 20,000,000 holdat 4000 dollárért, sőt 1830-ig az Egyesült-államok ily szerződések által 230,000,000 holdnál többet szereztek.

„creeks,“ „cherokees,“ „potowatami's,“ „sionx.“ Az utóbbiak hajtották végre nem rég azon rémitő gyilkolásokat s pusztítottak el fehér nép lakta egész falvakat, mert a déli államok papirospénzeit a nyugaton nem akarták elfogadni, s ők azt hitték, hogy a fehér ember megcsalta őket.

Az első bulls-runni csata előtt a déliek néhány indián csoportot használtak szövetségeseikül, melyek azonban nem feleltek meg céljoknak; jelenen egy összeütközés alkalmával oly dühösek s eszeveszettek lettek, hogy ellenséget s barátot egyiránt öldöstek és scalpiroztak; — a déliek magok kénytelenek voltak közójök tüzelni s őket pusztítani. A Canadában lakó, már letelepedett indiánokon alig lehet észrevenni hajdani származásukat, csak néhány rézszínű embert láttunk még tiszta fajból. Érdekesnek vélem közölni azon feliratot, melyet a cherokeesek 1829-ben a congressushoz intéztek, s melyből legjobban tűnik ki nyomorult állásuk, kétségbeejtő jövőjük. E felirat egyszersmind legjobban világosít föl az iránt, hogy miképen bántak el velök. A kérvény így szól:

„A mindenható isten akaratjából, ki a mindenség felett uralkodik, az amerikai rézszínű ember faja nagyon kicsinyre olvadt le, mig a fehér emberé nagy lón s elhiresedett.

„Midőn őseik partjainkra kiszálltanak, a rézszínű ember erős volt; — tudatlansága s vadsága

ellenére jó indulattal fogadá őket s megengedé nekik, hogy elszibbadt lábukat a szárazföldön megpihentessék. Atyáink és az önkéi barátság jeléül kezdet szoritának s békességben éltenek.

„Mindent, mit a fehér ember kívánt, hogy elegendet tegyen szükségeinek, az indián sietett neki megadni. Az indián volt akkor az úr, a fehér ember a kérő. Ma meg van a viszony változtatva: a rézszínű ember ereje gyöngeséggé fajult. Aránylag szomszédai szaporodásához, hatalma mindinkább hanyatlott; és most annyi hatalmas törzsből, mely azon téreket fődé, melyek önk által Egyesült-államoknak neveztetnek, alig maradt már fen néhány törzsök az általános romlásból, enyészetből. Az éjszak törzsei, köztünk hajdanában hatalmuknál fogva annyira hireszteltek, már majdnem mind elvesztek. Ez volt a rezesbőrű ember sorsa Amerikában.

„Mi vagyunk fajunk utolsói; mi is halni vagyunk-e kénytelenek? Emlékezet előtti időtől fogva, a mi közös atyánk, ki mennyekben van, őseinknek adá e földet, melyet birunk; mint őseink hagyományát birjuk azt. Tisztelettel óvtuk meg azt, mert atyáink hamvát fődí. Ezen örökséget átengedtük vagy elveszítettük-e valaha? — Alázattal kérdezzük, lehet-e népnek valamely vidék fölött igazabb joga, mint az örökségi jog s az, hogy azt örök időktől fogva birja? Jól tudjuk, hogy Georgia állama és az Egyesült-államok praesidense azt állítják, hogy el-

vesztettük e jogot. De nekünk ez koholmánynak látszik. Mely időszakban vesztettük volna azt el? Mely vétek az, mely honvesztetté tesz bennünket? Tán azt vetik szemünkre, hogy az angol király zászlaja alatt csatáztunk a függetlenségi harcz alatt? Ha ez azon vétek, mért nem nyilatkoztatták ki mindjárt azon szerződés alkalmával, mely ezen háborút követé, hogy elvesztettük földünk birtokát? mért nem csatoltak azon békekötés pontjaihoz egy ilyképen hangzó czikkelyt: „Az Egyesült-államok a békét nem vonják meg a cherokees nemzettől; hanem büntetésül, hogy a háborúban részt vett, ezennel nyilvánítatik, hogy ezentúl csak bérlőül tekintetik és hogy kénytelen lesz azon földet elhagyni, midőn a határos államok követelendik“? Akkor lett volna a pillanat így szólani; de akkor senki sem gondolkozott így, és apáink soha nem hagytak volna helyben oly szerződést, melynek eredménye nem lett volna más, mint megfosztani őket legszen-
tebb jogaiktól s elrabolni tőlök a hazát.“

A mit az indián törzsek gyanítanak, be fog következni; — ők tudják, érzik vesztöket, mely őket kérlelhetlenül eléri. Semmi sem mentheti meg többé a rézszínű ember fajtát Amerikában, mert okvetlenül vagy fel s bele kell olvadnia a haladás, a civilizatió uralmába, vagy, ha ellene szegül, végkép s örökre el lesz tiporva. A még fenálló törzsek, belátván sorsukat, az utóbbit választák — s inkább

óhajtanak elpusztíttatni e föld színéről, semhogy megváltoztassák s elhagyják őseik nyelvét, vallását, szokásait. A ki a vadonsághoz szokott, a világ semmi kincseért sem adja azt cserébe: inkább a saját s a természet urának képzele ott magát a halandó, mint bárhol másutt; nem talál az kárpótlást sehol és semmiben, a ki hozzá szokott a kelő naphoz, rengeteg vidékhez, buja növényzet legéhez, vadállat morgásához s úzásához és azon öntudathoz, hogy oly szabad, mint azon királymadár, mely a felhők felé emelkedve letekint e planéta csodáira.

Igaz, némely indián törzsnél lehetett ideiglenes előmenetelt látni; olyanoknál, melyek „metis“-ekkel birtak*), ezek által lón művelődésük elősegítve, úgy annyira, hogy egy Georgiában lakó törzs egyes tagjai földműveléshez fogtak, sőt még sajtóval is birtak; de mindez inkább időelőtti és erőszakolt levén, nem lehetett tartós, sőt a törzsben nagyobb demoralisatiót szült, midőn átlátta, hogy a művelt kelet fiaival egy párvonalra lépni semmikép sem tud, s így újra visszatért régi szokásaihoz s életmódjához.

Az Amerikában lakó indián faj kihaltával alig

---

*) A szabadságharc alatt sok fehér benszülött az angol király zászlaja alatt harczolt. Az Egyesült-államok megalakultakor üldöztestül félvén, az indián törzseknel kerestek menedéket, s egészen letelepedvén közöttök, indián leányokat vettek feleségül: ezek magzatjait hívják „metis“-eknek.

marad fen egyéb, mint puszta emlékek ; azon térségeken, melyeket századokon át birtanak, semmi sincs, mi emlékeztesse a jövő kort, hogy ott egykor egy számban nagy népség lakott. Azon földalatti városok romjai, azon nem rég fölfedezett kőmaradványok s faragványok egy előbbi népéi, melyről eddiglen egyebet nem tudni, mint hogy létezett s Amerika határai közt jóval az indián faj előtt lakott.

Alig említhető nemzet, mely kevesebb jelét adá létezésének s egykori hatalmának ; — borzasztó különbség, ha Hellas vagy Róma maradványai jutnak eszünkbe, — leverő, ha Egyiptom régiségei tűnnek lelki szemünk elé. A ki figyelemmel szemlélte a pyramisok csodaszerű arányait s a Ramsesek s Pharaók nagyszerű templomait, a ki a katakombok hieroglyphjeiben egy néptörténelem könyvét látta képviselve, s azután visszatekint Amerika őserdőire, rónaságaira, hol egy nem kevésbé erőteljes nép lakott : mily különböző két kép tárul föl előtte ! Itt pusztaság, vadság, enyészet, míg amott felhalmozva az emberiség azon időkig tett haladásá, tapasztalásai, vallása, találmányai s tudománya, melyet szent örökségképen nyújtott át az utókornak.

A még fenálló törzsek hűséggel ragaszkodnak ősi vallásukhoz s mondáikhoz. Bölcsék tanácsban, harcban bátrak, ritkán kegyelmeznek a csatamezőn, soha sem fogadnak el bárkitől is kegyelmet

ha elfogattak, a minél nagyobb szégyen s gyalázat őket nem érheti. Modoruk vademberekhez képest meglepő, s a kegyelet, melylyel mások hite iránt viseltetnek, leginkább kitűnik ezen kis történetből, melyet Franklin beszél rólok.

Egy svéd missionárius a susquehannah törzsök fejait maga körül gyűjtve, prédikációban előadá nekik azon történeti adatokat, melyek vallásunk alapját képezik, úgymint az első emberek sülyedtét, midőn a tiltott almából kóstolának, sat. Midőn előadását bevégezté, egy indián vezér fölkel s ezen szavakkal válaszol: „A mit nekünk elősoroltál, mind szép és jó. Rosz, almát enni; jobb cidret készíteni belőle. Nagyon köszönjük, hogy oly mesziről fáradtál közénk, hogy mind azt elmesélhesed, mit anyáitoktól tanultál. Már most én is elősorolok többet, a mit a mieinktől tudunk. Kezdetben elődeink csak állatok húsával táplálkoztak, és ha sikertelen volt vadászatuk, éhen haltanak. Fialat vadászaink közül ketten szarvast ejtve, tüzet gyujtanak, annak egy részét megsütendők. Midőn csillapítani akarák éhüket, egy szép fiatal nőt látának leszállani a felhőkből és helyet foglalni ott azon magaslaton, mely innen szemlélhető a kék hegyek között. Azt sugák egymásnak: „tán e tünemény megérezvén a sült illatát, enni óhajt belőle; kínálni kell vele.“ Az állat nyelvével kedveskedtek neki. Ezen étket inye szerint valónak találván, így

szóla hozzájuk: „Becsületességtek nem lesz jutalom nélkül. Tizenhárom hold lefolyta után térjetek vissza e helyre és találni fogtok valamit, mi hasznos lesz mind magatoknak, mind gyermekeiteknek.“ Ugy cselekvének, s nagy meglepetésükre ösmeretlen növényeket találának, melyek azon időtől fogva köztünk nagy haszonnal műveltettek. A hová e nő jobb keze ért, ott kukoriczát, — a hová bal keze nyúlt, babot, — s a hol leült, dohányt lelének.“

A jó missionárius megunva e balga mesét: „Szent igazságot — mond — jöttem én hirdetni köztetek, mig mind az, a mit elmondál, nem más mint költemény s hazugság.“ Az indián megsértve így felele: „Testvér, ugy látom, szüleid elhanyagolák nevelésedet: nem tanítottak meg az udvariaság szabályaira. Láttad, hogy mi, kik ösmerjük s alkalmazzuk e szabályokat, elhittük történeteidet: mért nem vagy te szintannyi kegyelettel a mieink irányában?“

Midőn az európai ivadék baltájának suhogása alatt lehullandnak a Mississippin s Missourin túl fekvő őserdők is, melyek területén még most zavartalanul járkál az ősi lakó, s az eke vasa megforgatandja a szűz prairiek talaját; midőn kiveszenednek a bivaly csordák, s a mogorva medve meg az alligatorok száma csökkenend, s gőzerő és ércsodronyok közelebb hozandják a távol vidékeket:

akkor következik be az idő, mikor egy szerencsétlen kihalt faj helyébe Sem nemzetségének fiatalabb sarjai lépnek; s azon világrész, mely annyi időn át a rézszínű embernek vala birtoka, urat cserél, mint a föld, mely megunva a rajta századokig tenyészett fenyűerdőséget, azt a természet rejtélyes törvényei folytán tölgyessé s bükkessé változtatá.

Az 1862-ik év tavaszán, kevéssel amerikai utam előtt, Hollandiában járván, a haarlemi tengeröböl kiszáritását, vízvezetések, csatornázások és zsilipezések megszemplélését tűzvén ki leginkább uti czéломul, Amsterdamból korán reggel értem Rotterdamba, azon meggyőződéssel keblemben, hogy nem megbocsáthatlan hetykeség az ott lakótól, ha büszkén felkiált: „Dieu créa la terre et l’homme la Hollande.“

Fogadóba szállva, reggelit rendelék, s nem sokára egy hosszú ebédlőben — egy magam levén csak benne — jó bőséges angol reggelit tálalnak; javában szörpölvén theámat, belép egy szálas idegen ur, kit első tekintetre angolnak tarték s ki velem átellenben foglalva helyet, seltzi vizet rendel magának. A kívánt ital megérkezvén, fölkel s átnyulva hosszú karával az asztalon, rám sem tekintve s egy szót sem szólva, a közel csészém mellett levő czukortartót kezébe veszi s kivéve belőle néhány darabot, maga mellé helyezi. Ez mind oly hamar történt, hogy első bámultomban csak rá szegzém

szememet s néhány másodpercz mult el, mig bosszankodva kemény hangon kérdezém: „az ön czukra ez?” mire semmi választ nem nyerve, a pinceszérnek kiálték: „Hozzon ezen urnak seltzi vizéhez czukrot.” Később tudám meg, hogy azon ur — egy telivér yankee volt. E kis összekoczczanás magában nevetséges, de nekem zsinórmértékül szolgált, hogy miként viseljem s heves vér által el ne ragadtassam magamat, ha túl az Atlanti tengeren ily amerikai modorral találkozom.

Ennek elmondása után áttérek már most magára az Egyesült-államok éjszaki lakójára, a „yankee“-re, — a délnek most szabadságharczot vívó polgáraitól nem szólhatva, mert csak néhánynyal találkozhattam Canadában, kikről állásuk s nevelésüknél fogva jó modort, műveltséget s értelmiséget kelle föltennem, s kik mindezzel nem is csekély mértékben látszottak birni. A mint mondják, a dél-amerikai lakos az éjszakinál vendégszeretőbb, esze- sebb, nyiltabb, sokszor túlheves, de tán ezt egykissé az éghajlat, vagy eledel rovására lehet betudni. Kereskedőktől hallám New-Yorkban, hogy a déliek inkább urak — „and that they are the real gentlemen of the Union.”

A yankee nyugodt felfogásu, hidegen számító, tünni tudó s toleráns; — nem csügged egykönnyen, ha valamire rászánta fejét, kereskedésben ügyes, tapasztalmányok „genie“jét birja, ritka tevékenységű,

általános műveltségű, vakmerő személyes bátorságú és az értelmiség magas fokán áll.

Több, ha nem is nagyobb, de általánosabb értelmiséget nem lehet a világon találni, mint náluk; de különös tapasztalni, hogy mint ugyanazon egy puskából s ugyanazon töltéssel kilőtt golyók egyforma távolságra hatnak, úgy egyik körülbelül annyit tud, mint a másik, se többet, se kevesebbet. Mélyebb tudomány, öszpontosítottabb ösmeret náluk ritkább dolog. De ha az értelmiséget, az ész tehetségét számokban fejeznők ki, például 1-től 4-ig, s az 1-es szám képviselné az értelmiség legmélyebb fokát, míg a 4-dik a legmagasabbat s ezt p. o. egy 10,000,000-nyi népességre alkalmazhatnók, ily eredményre jutnánk:

EURÓPÁBAN (Angliát sem véve ki).				
Népesség.	Értelmiség foka.			Eredmény.
7,000,000	—	1	—	7,000,000
2,000,000	—	2	—	4,000,000
960,000	—	3	—	2,880,000
40,000	—	4	—	160,000
10,000,000				14,040,000
AZ EGYESÜLT-ÁLLAMOKBAN (a szerezsenek ide nem értetvén).				
Népesség.	Értelmiség foka.			Eredmény.
100,000	—	1	—	100,000
8,500,000	—	2	—	17,000,000
1,390,000	—	3	—	4,170,000
10,000	—	4	—	40,000
10,000,000				21,310,000.

E számok által csak épen érthetőbbé akarom magamat tenni, bizonyításául annak, hogy az Egye-

sült-államokban 10,000,000 lélek közt több értelmiség van, minek kulcsa leginkább az, hogy iskolai rendszerök hatalmas, páratlan, parasztságuk pedig nincs (a mi van is, csekélység). Nevelésök gyakorlati; kora éveitől fogva az ifjú saját észére szorul s tőle kér tanácsot. A gyermek hamarabb nő férfivá; a szabad nevelés az adolescentia korát megrövidíti. Hogy bebizonyíthassam, mily tudomása van a legalsó osztálybelinek is mindenről, a mi történik, tán nem lesz érdektelen következő esetet felhoznom. Niagarában levén, a canadai részen laktunk; egy nap átúszván az esések alatt a ragadozó hullámokat, a túlsó partra érvén, egy fiatal ember szólított meg, ki majd törött német, majd francia nyelven tudtomra adá szorongatott helyzetét, hogy déli, hogy nem hagyhatja el az Egyesült-államokat, hogy be akarják sorozni az éjszaki seregbe, de ha nekem sikerülne őt hajómon a túlsó partra vinni, mentve volna. Azon rendelet pedig, hogy semmi benszülött az Egyesült-államokat el nem hagyhatja, csak is előtte való este lón ujságok útján közzétéve. Úgyesen s természetesen akarván eljárni a dologban, nehogy gyanút ébreszszek, úgy tettem, mint ha régi jó ösmerősöm volna, s hajóslegényem halatára meghívám, ülne hajónkba s jönne velünk a túlpartra, ebédünkben részt veendő. Hajónkba szállott a fiatal férfiú, s már-már azt hívék, hogy sikerült őt megmentenem, midőn az együgyűnek s bu-

tának látszó hajóslegény kinyilatkoztatá, hogy ezen urat nem viheti a túlpartra, míg engedélyt nem kap, tegnap este jelenvén meg az előbb említett rendelet.

Házias élet s családi örömök után sóvárog s azok közt él az amerikai; zajos mulatság után nem kívánczik. Nálók a nőnem, szabad nevelése s emancipációja ellenére, ritka erényes, és azon közmondást: „que la femme fait les moeurs“ nem kis mértékben igazolja. A török birodalom hanyatlásának főoka kétségtelenül az, hogy ott a nőnem, tehát a nemzet fele, mindenből ki van zárva és meg nem felelhet földi rendeltetésének, mert — hogy azon nagy magyar kitételével éljek, kit, hála az egeknek, felejthetlen édes atyámnak nevezhetek — „míg a férfi vív szabadságért, küzdjön a nő illemért.“ Az Egyesült-államokban a nővilág nagy becsülésben részesül, szabadon mozog s egész nevelése önállóságra van alapítva. De a jövő cikkben majd többet erről.

Valamint az egyes lakos, ugy a nép sem tesz oly hatást, mintha könnyelmű volna, s nem látzik egyhamar képesnek s fogékonynak lelkesülésre. Hideg számításban s kereskedői kombinációkban lelik örömüket, s mint már előbb említém, nincs természetükben, mint más nemzeteknél, a mulatság utáni vágy. Nincs ország, hol több tevékenységet, sürgés-forgást lehetne látni, folytonos ver-

senyzést mindenben s végnélküli concurrentiát; nálok tán még inkább látszik a mindennapi életben alkalmazva, hogy: „time is money.“ A henye ott nem élhet; vagy halad, vagy elvész. Mind munkás, dolgozó polgárok, sorsukat önmagok készítik, s nap barnította kezök, mely keztyűt nem ösmer, tiszteletre gerjeszti az embert. A mint maguknak egy kis összeg pénzt csináltak, mindjárt vagy kereskedői, vagy iparos, vagy földmivelői pályára adják magokat, gazdagodni ohajtván.

Tocqueville többek között azt mondja, s oly helyesen: „Vagyon s nem boldogság után törekszik az amerikai, — az amerikai, ki kész elhagyni gyermekkori tanyáját s nyugat felé indul, hogy vagyont szerezzen, és sokszor elhagyja második házját is, ujat keresve még inkább nyugatnak, hogy értékét növelje.“ Az amerikai nagyon ragad a földhöz s adományaihoz, hamar működik, mintha attól tartana, hogy nagyon is hamar leperegnek napjai — pedig ő is még ez életben szeretne élvezni. Gazdagodás s folytonos speculatiók utáni vágya „à la juif errant“ egy helyről a másokra sodorják. Nincs sehol nyugta, maradása. Stabilitást még a fekvő vagyonban sem találni. Ennek következése az idegrendszer folytonos ingerlése s a velő erején túl megfeszítése, minélfogva nagy számú tébolydái mindig telvék. Az öngyilkosság, mint hallám, a ritkább esetek közé tartozik.

Elősorolván a yankee erényeit, nem adnám hű képét, sőt igazságos sem volnék, ha hallgatással mellőzném árnyoldalait.

A nép tömege rongyos, piszkos ruhában jár, durva s neveletlen; mindenből, a mit cselekszik, önzés tűnik elő. Mindent, a mivel bír, előre egekig dicsér el annyira, hogy ha az embernek valami igazán megtetszik, nincs is alkalma kimondania csodálkozását vagy tetszését, mert már a benszülött azt majdnem a lehetetlenségig kidicséré. A mi az övé s nála található, azt a legjobbnak, a legtökéletesebbnek hiszi, s napjában az undorodásig sokszor hallani: „ehez hasonló, ennél jobb nincs sehol széles a világon.“ Mint a közmondás mondja, hogy a has a parasztnak istene, úgy az övé a speculáció, a dollár. Minden csak is arra való, hogy belőle pénzt csináljon, meg újra pénzt csináljon; — nagyon érdekelte, azért könnyen lehet vele bánni. Kevés benne a sziv, mert eltompítja azt az örökös „geschäfft“ utáni vágy *).

Ha Európáról s intézményeiről szól, közönségesen nagy elbizakodottságot s nevetséges dőlyfőt mutat. Bármi jőjjön is onnét, azt megvetéssel illeti. A fiatal yankeeben föllelni azon haszontalan

---

*) Statistikaileg be lehetne bizonyítani, hogy annyi hazugság s csalás önérdék következtében, annyi aljasság és bűn kevés országban lelhető.

„burschikos“ viseletet s modort, mely annyira visszataszítóvá teszi a heidelbergi, bonni sat. tanuló ifjúságot; járása, mozdulata önhitt, tekintete kihívó; ehhez járul még ritka elbizakodottság és saját erejének túlbecsülése, mely gyermekes gyöngeséggig fajúl.

De ez elbizakodottságnak tán leginkább az a kútforrása — s e fölött nem is csodálkozhatunk — hogy hozzá szoktak, hogy Európa nekik tömjénezzen; — ők tehát már kis tökélyeknek hívék, a többi embernél különbeknek, feljebbvalóknak érzék s vallották magokat, látván, hogy náluk még kevéssel ezelőtt a demokratikus intézmények sikerültek *).

A yankee, telve tetterővel s genialitással, bármit is tesz, csak önmagának dolgozik, kiszámítva mindennek tartósságát bizonyos évekre. Gyermekével nem sokat törődik — hadd szerezzen az is, mint ő maga tevé. Inkább kész a maga, mint más kárán okulni; — mindenben, a mit tesz, különczködési vágyat látni.

A mi egyesekben tapasztalható, azt az ország jellemére is lehet alkalmazni. A vakságig terjeszke-

---

*) A yankee, ha valamiről szól, mindig a „guess“ kifejezéssel él; ő tehát nem hisz, nem gondol, ő már előre is mindig ki akarja találni a dolgot. Nagyon különös az is, hogy akár kocsin, vasuton, gőzösön jár, mindig a „ride“ szót használja.

dő ambíció: ha 12 galambra lőtt, azt véli, hogy 13-at ejtett el — s mindent „in less than no time“ törekszik tenni. Utánozni a jót, ha külföldről jön, szégyennek tartja. Mindenre újat akar kitalálni (mi neki sokszor sikertül) s büszkesége abban áll, hogy mindent másképp tegyen, mint az európai.

Hogy többek között csak egy példát említsek, megunták s restellették, hogy mindig angol hajókon (Cunard line) kell átkelniök az Atlanti tengeren; tehát egy új hajójárást rendeztek, amazzal versenyzendők. Találkozott egy yankee, ki a kormány által pártfogolva, magára vállalta a megrendelt négy hajó elkészítését, melyek ígérete szerint az angolokénál olcsóbbak, czélszerűbbek és sokkal gyorsabbak lesznek. A hajók elkészültek, még pedig más alakúak lettek, mint az angoloké, s a készítő hű maradt ígéretéhez; de nem telt bele egy év s már is két hajó elveszett, mert nem akarták a kipróbált angol hajók mintáját utánozni; — a társaság megbukott s a még megmaradt két hajó egyéb célra lőn fordítva, mert a közönségben a hajók iránti bizalom meg volt ingatva*).

Amerikában minden másféle: a gőzösöktől s társaskocsiktól fogva a vasuti alvó coupékig s „bug-

---

*) Angliában nem tartották szégyennek az amerikai gőz-tüzeltő gépeket elfogadni, sőt e téren 12 évig hagyák őket a „tanuló pénzt“ fizetni s csak akkor vevék át, midőn tökéletesnek vélék.

gykig“ *); a különczködési vágyat még apróságokban is könnyen észrevenni, p. o. másképen hordják szakállukat, más italokat isznak, más alakú csizmát viselnek — s az eltérés még a mozdony-fütty hangjára és a fogpiszkálók alakjára is kiterjed. Beszédjök, szójárásuk is eredetiséget hajhászó.

Az embert nálok a szerint becülik, minél hamarabb végez valami munkát, s kevésbbé nézik, hogy azt miképen, jól vagy rosszúl végezte-e.

Ennyi tán elegendő lesz a yankee jellemzéseül.

*) Buggy vagy York-waggon nagyon könnyű két- vagy négyke-
rekű kocsí; kerekei hickory fából készülék, közönségesen csak egy
lóra s két személyre valók.

Minekelőtte részletekbe bocsátkoznám s Amerika anyagi fejlődését s gyarapodását, gyakorlati intézményeit, s az élet komfortjáról való szünetlen gondoskodását emliteném — mik apróságoknak látszhatnak bár, de az életet bizonyosan kellemessé vagy kevésbé kellemessé tehetik s teszik — s mind ezt hazánk jelenlegi állapotaival összehasonlitgatóan: ide oda dobva, összefüggés nélkül akarok még előbb egyet mást, a mennyire lehet, rövideden érinteni.

Az Egyesült-államok anyagi fejlődéséről azért szólok leg is legvégül, e füzet utolsó cikkében, mert ez vala odautazásunk célja, s egyedül ez birt engem arra, hogy e kis kötetet a nyilvánosság elé bocsássam. Ha nem is érek el vele egyebet, mint hogy honunk tevékeny, ép s értelmes részét figyelmessé teszem hátramaradásunkra e téren, már is bőven vagyok jutalmazva, mert ismerve nemzetem életrevalóságát, jól tudom, mindent el fog követni, hogy e pangó állapotból kibontakozhassék. Látni s tanulni óhajtottunk, hogy majdan, ha segít az ég, a mi ott gyakorlatinak bizonyult s kipróbáltatott,

azt hazánk viszonyaihoz s körülményeihez alkalmazva, barátinkkal együtt nálunk is felhasználjuk.

Az Egyesült-államokban kiki hódol a törvénynek, ott tehát nem látni, mint sokszor Európában, hogy az emberek csúsznak másznak a hivatalnokok előtt. A törvény előtt és magán életben egyenlő mindenki; ez úgy lón lehetséges, hogy midőn az ország alakult, parasztsága nem volt, és a kik átjövének, mindnyájan európai civilisatiót hoztak magukkal. Nálók azon ellentállás, melyet a kormányzottak néha tesznek, inkább erkölcsi erő által van legyőzve. Amerikában a birtok jobb arányban s egyenlőbben van felosztva; — ennek ellenére képződött nálók bizonyos pénz-aristokratia, melynek árnyalatait az ember sokszor alig képes észrevenni; tagjai hajlamuknál fogva alkotmányos királyság után vágyódnak inkább, de józan számításból a demokratikus intézmények előnyeit pengetik.

Az Egyesült-államokban találni továbbá a legtöbb társulatot, valamint a legtöbb ujságot is. Szomorú, de való, hogy Pennsylvania fővárosa több ujsággal dicsekedhetik, mint egész Magyarország. Minden ujság egy pártot vagy egy társulatot képvisel, és olvasó közönsége ahhoz tartozik *).

---

*) Számtalan ujságaik kevés kivétellel rosszul szerkesztvék; — sokszor gorombák, indulatosak, igaztalanok. Ujságaik száma 2494. Azon

Országuk vallási gyűlölettől vagy surlódástól ment, mert nincs kormány által elismert fővallás, mind egyforma rangban áll, egyforma jogosultságú s tevékenységében nincs gátolva, minek természetes következtése az, hogy egymást tiszteletben tartják.

Iskoláik számtalanok s hatalmasak, s azon nagy előnyük van, hogy bármely vallásfelekezethez tartozó szülő oda bocsáthatja gyermekét, mert vallást ott nem tanítanak. Vasárnap vagy más nap kiki saját templomában találhat oktatást, mit közönségesen önkénytesek, leginkább nők nyújtanak.

Nem kis meglepetésemre szolgált, midőn egy vasárnap valamely new-yorki protestáns templomban predikációt hallgatván, azt kelle tapasztalnom, hogy a szóló pap nem hogy az isten igéjét hirdette volna, hanem csupa erős keserű kifakadásokban tört ki a déliek ellen. Mikor fog végre azon idő bekövetkezni, mikor az egyháziak a szószékről nem fognak többé politikába vegyülni s tisztán a vallás tárgyánál maradnak? mikor fogják végre a mindenható úristent, mint kegyes jóakaró atyánkat ábrázolni,

---

házak száma, melyek jelenleg könyveket adnak ki — ide nem számítva az újságokat — több mint 300; könyvkereskedő pedig több van 3000-nél. 750 papirgyár, 2000 gőzgéppel, folytonosan működik. E gyárak egy év alatt 270,000,000 font papirozt készítenek. Harpers havi „Magasinja“ egymaga 175,000 példányban adatik el, míg új lapja, a „Harpers Weekly“ több mint 70,000 példányban kél el hetenkint.

nem pedig mindig mint egy „Jupiter tonans“-t korbáccsal kezében?!

Kell, hogy felemlitsem azon különös viszonyt is, mely úr s szolga között van s nem egyszer szül ellenséges érzületet, ébreszt gyűlölséget. Az inas nem más ember, mint ura, kit szolgál, s minden pillanatban urrá lehet; nagyon furcsának látszik tehát az európainak s nem kevésbé van meglepetve, midőn a háziszolga, vulgo „hausknecht,“ vele barátságosan kezet szorit, s a pinczér tálalás közben egyszerre danolni kezd, kedvencz nótáját füttyörészve, — vagy midőn kocsijából kiszállva, saját kocsisa foglal ben bagózva s ujságot olvasva kényelmesen helyet, s onnét csak is szép szóval lehet őt újra a bakra csalogatni, hogy hajtson tovább.

Nagy vagyonságot találni az Egyesült-államokban *); a pénz örökös forgásban; városok, melyek ugyszólván a földből teremnek elő; nagy tevékenység a hirlap-irodalomban; tevékenység a találmányok s javítások terén; szünetlen tökéletesítése az iskolai rendszernek, tanítási modornak; gyárak, vasutak gombaszaporasága, sat. Mindenütt s minden irányban irigylendő haladás.

Az Egyesült-államok irodalma csekélység, ha

---

*) Tűzoltó társulatok kimutatásából látszik legjobban, mily nagy a vagyonság, mert sokszor egész hónapok vannak, melyekben mind az, mi tűz által el lön pusztitva, biztosítva volt.

azt más nemzetekéihez hasonlítjuk. Voltak s vannak nekik is jeles íróik — ki nem ösmeri Kent, Washington Irving, Cooper, Poe Edgar, Emerson sat. műveit, Longfellow költeményeit? — de az ő irodalmokat fölemésztí a napi közlöny, melyben minden található. Nem levén magoknak elegendő irodalmi tápjok, azt a külföldtül kölesönzik — mi a számtalan európai könyvek fordításából tűnik ki.

Vasgyáraik nagy ügyességgel kezelvék. A „Novelty Iron Works“-ban oly nagy öntvényeket látni, melyeknek máshol nincs párja; s a szaporaság monitorok készítésében meglepő. Vasuk nagyon hires és úgy készül, mint a svéd vas, t. i. fa szénen, minélfogva sokkal kevesebb benne a viló (phosphor) és kén, mint más vasban, tisztább s jobb, — a mi ágyúknál nagy fontosságú, mert a repedést ezen anyagok eszközlik. Ujabb, nem gyártott, hanem öntött ágyúik (melyek mindig előnnyel bírnak az előbbiek fölött) egyedüliek a magok nemében (mint ezt oda küldött dán, orosz, ausztriai tüzértisztéktől hallám). Golyójuk átmérője 15 hüvelyk, súlyuk három mázsán felül van. Egy gyönyörű új találmányt tettek ezen nehéz ágyúkkal, melyekből gyakori repedésük miatt tömör golyót lőni alig mertek, t. i. az ágyu farán kívülről befelé a cső irányában (de nem egészen a csőig) néhány ujnyi távolságra egy ujnyi szélességben ólom szögek eresztetnek be; ennek folytán a cső tüzelés közben is kitá-

gúlhatván, többé szét nem repedhet, sőt sokkal nagyobb puszkapor-adagot bír el; 46 font puszkaporról 60-ra s még többre mentek. Ugyanezen elvszerint jártak el az 1 $\frac{1}{4}$ angol mértföldnyi Victoria-hid készítésekor a Sz.-Lőrincz folyón Montrealnál: vasrészei több részben szabadon fekszenek az oszlopokon, hengeren, hogy meleg időben a vas kitágulhasson.

A német elem nagyon erősen van az Egyesült-államokban képviselve. Csak New-Yorkban egy milliónyi népesség között Arminiusnak 300,000 utódja van. Nagyon különös, hogy úgy, mint Európában, nincs semmi erejük más, netán kevesebb értelmiséggel bíró népet is magokba felolvasztani; — ott is, felejtve őshazájukat, inkább magok látszanak beleolvadni az angol elembe. Cincinnatiiban, de főképp St.-Louisban tömérdek a német; az utóbbi mindenki tősgyökeres német városnak tartaná. Irányukban elismeréssel vannak, mert csendes, munkás faj; fő érdemük abban áll, hogy a földművelést javították; elsőik valának, kik a szőlő ültetését s művelését (Ohióban) sikerrel kísérték meg. A zene megkedveltetését is nekik kell köszönni, mi, ha jó, kétségenkívül nemesít. A német az Egyesült-államok legbékésebb s legszorgalmatosabb lakosa.

Az Egyesült-államok növényzete ritka bujaságú. Nem annyira az őserdők fajainak roppant mérvei meglepők, mint inkább a vegetatio azon rendkívüli

tömöttsége, mely sokszor áthatlannak látszik. Amerikában csak tölgyfaj több van 40-nél, míg nálunk Magyarországon, ha jól tudom, tán csak 21 van. Erdőségeikben a fának majdnem minden neme található, a fák nagyobb része rothadásnak indul — s ha a magasztos tölgy, vagy bükk tetejére tekintünk, mely kiszáradt karjait ég felé tárja, azt hihetnők, hogy Zalamegye rengetegeibe varázsoltatánk. Sok, nálunk honosíthatandó növényeik közül, melyek felsorolása külön cikket igényelne, csak a hickoryt akarom említeni, mely éghajlatunkat megbírná s keménységénél fogva kimondhatatlan hasznú s értékű *). A föld hatalmas, de kevesebbé gazdag Egyiptom iszapos lapályainál vagy az Etna láva-talajánál, sőt nem haladja felül édes hazánk bán-sági vagy muraközi televényét. Gazdaságaik pénzcsinálásra rendezvék. Épületeik olcsók, egyszerűek; gép van mindenre. Különös látni, mily vadonképű egy amerikai „farm“: kivágott őserdő, melynek törzsei egy két lábra kiállnak a földből, sokszor oly közel egymáshoz, hogy egyikről a másikra lehet ugrani: e között gazdagon terem a kukoricza. Száraz időben nyáron tüzet rak a lakos a törzsek mellé s lassan-lassan hamvasztja a fenmaradt fát; de évtizedek kel- lenek, míg a föld megtisztul. Nem emlékszem, hogy

---

*) Hickory s más maggal próbát tettem Czenken, néhány holdat erdőnek ültetvén be.

a hol jártam, láttam volna (a prairieket kivéve) gazdaságot, hogy, ha csak 40 hold volt is művelés alá véve, idomtalan alakú törzseket ne lehetett volna észrevenni. A szarvas-marha szép (angol short horn faj). A juhnyájak tetemesek. Délen, valamint nyugaton jól termett, tartós lovak. Ohio nehéz faja nem kevésbé alkalmas gazdaságra, mint Kentucky tömör kisebb lovai hadi szolgálatra.

A növényzet bujaságát leginkább annak köszönhetik, hogy vízzel vannak megáldva mindenütt. Az éjszaki részen azon gyönyörű öt tó — inkább édesviz-tengereknek nevezhetők — az ország természetes víztartói. Mindenütt s minden irányban gyönyörű hajókázható folyók, fogalmat meghaladó szélességgel, csörgedező patakok, bugyogó források, számtalan tavacsák. Viznek sehol sincsenek szükiben.

Városaik majdnem mind ujak, s nagy határokat foglalnak el; általánosan szép fekvésűek, tenger, tó vagy folyam partján; — közönségesen egy ötvened részük sincs becsületesen kiépítve. Washington p. o. egy nagy faluhoz hasonlít, imitt-amott nagyszerű fehér márvány épületekkel ellátva. Minden fiatal országra mutat; ily területeken 86 év alatt, csodálatos, mennyi város alakult. A nagyobb városok utczáin nagy elevenség, sokszor a „Strand“-on vagy a „City“-ben vélnők magunkat, ha a rossz kövezet, másalakú társaskoesik, „courtean“ lovak,

nagy, régi divatú kalapokat viselő nők, „baksis“ után sóvárgó képek, sat. nem emlékeztetnének, hogy ez nem a boldog Albion.

A katonaságot akarom még megemlíteni, mi-nekelőtte néhány, tán érdeklél biró statistikai adatot közlenék. Az Egyesült-államok serege új, bátor, de szerfelett roszúl van vezetve. Katonaintézetik a Hudson folyó partján fekszik. West-Point jelesebb növendékei a déli seregben szolgálnak. A csapatok nevét s ruháját illetőleg nem tudtak hamarjában valami újat feltalálni s kényszerítve valának európaít utánozni. Van nálók suave, turko, riflemen, dragoons, sat. ezred. Az éjszaki hadseregben sok magyar szolgál tiszti rangban, közülök néhányan tábornokok s ezredesek. A következőt tőlök tudom: Eleinte fegyelmről még álmodni sem lehetett, csak miután néhányszor jól megverettek, kezdetek tiszteiknek engedelmeskedni. A közlegény az értelmiség hasonló fokán állván, mint előljárója, nem látja át, hogy amaz miért tiszt s ő miért közlegény. Ő magát épen oly jónak tartja s tudja, mint tisztjét, sőt tán jobbnak; ennek következése az volt, hogy minduntalan tanácsot adának a tiszteknek, midőn sorban álltak. A sereg zsoldja hallatlan, sehol sincsenek jobban fizetve. A tisztek között sok haszontalan, kicsapott volt európai katona található; s a ki — kényszerítve levén elhagyni adósság vagy más ok miatt szülőföldét — előbb hadnagyi rangban szolgált, ott ez-

redes. Sehonnai csőcselék számtalan a seregben. Nagyobb pénz-sikkasztást nem képzelhetni, — hányan nem gazdagodtak meg! Eleinte az ellenőrzés nem igen volt lehető, a dolog — egy nagy sereget tartani — új volt. Kezdetben papiroson 400,000-ból állott a sereg; tetteleg csak 240,000 volt, — de a kormány 400,000-et fizetett: — hova lett tehát a pénz? Minden ezredes, vagy a ki az ezred pénztárát vezeté, kénye kedve szerint gazdagodhatott, ha nem törődött a becsületességgel.

Mac Clellan, Hallock, Burnside sat. felválták egymást, mert au fond mindegy ott, ki a vezér; mindegyik lehetne. Hánynyal nem játszottak nevetéséges komédiát, mint p. o. Corcorannal *), kit egy 150,000 főnyi néptömeg úgy fogadott New-Yorkban, mintha helyreállította volna az Uniót vagy legalább is csatát nyert volna. Képzeljük még ehhez azt a sok szájat, mely szüntelen az ember fülébe harsogtatja: „Mac Clellan is the first general in the world; — ours is the first army in the world; — what will they say in Europe; won't the admire the bravest troops in the world?“ sat.

A hadvezetés az Egyesült-államokban különb

---

*) Corcoran, volt pálinkamérő s ösmeretes írföldi boxer, a hadjárat alatt mint ezredes a déliek által lön elfogva s csapatja szétverve. Visszaválatván csere útján a fogságból, tábornokká lön kinevezve. Egész érdeme abban áll, hogy elfogták.

mint máshol ; ezt a nagy erdőségek okozzák. A hol az országutakat vasutak helyettesítik, ott lehet leginkább tapasztalni, mily mesterség a lehető legrövidebb idő alatt nagy hadtesteket egy pontra szállítani. Ennek nagy jelentőségét a déliek felfogván, az alkalmat jobban használták fel s így lőn nekik biztosítva az első bulls-runni csata győzelme, hová Johnson tábornok, a már megkezdett csata alatt, az éjszakaiaknál hamarabb tudá szállítani ezredeit — mint a „Statement of the Baltimore and Ohio Railroad Company“ kimutatja.

STATISZTIKAI ADATOK.

A SZABAD ÁLLAMOK TERÜLETE S LAKOSSÁGA 1860-BAN.

Államok	□ angol mérföld	Lakosság	Lakosság egy □ angol mérföldön
California	188,982	379,994	2.01
Connecticut	4,674	460,147	98.45
Illinois	55,405	1,711,951	30.90
Indiana	33,809	1,350,428	39.93
Jowa	55,045	674,948	12.26
Kansas	— —	107,206	— —
Maine	30,000	628,297	20.94
Massachusetts	7,800	1,231,066	157.83
Michigan	56,243	749,113	13.32
Minnesota	83,531	173,855	2.08
Uj Hampshire	9,280	326,073	35.14
Uj Jersey	8,320	672,035	80.77
Uj York	46,000	3,880,735	84.36
Ohio	39,964	2,339,502	58.54
Oregon	95,274	52,465	.55
Pennsylvania	46,000	2,906,115	63.18
Rhode Island	1,306	174,620	133.71
Vermont	9,056	315,098	34.79
Wisconsin	53,924	775,881	14.39
	824,613	18,909,529	22.09

TERÜLETEK.

Területek	Néesség	☐ angol mértföld
Colorado	34,277	— —
Dakota	4,837	— —
Nebraska	28,841	— —
Nevada	6,857	— —
Uj Mexiko	93,516	— —
Utah	40,273	— —
Washington	11,594	— —
Columbia kerülete	75,080	— —
Összesen	295,275	— —

A RABSZOLGA ÁLLAMOK TERÜLETE S LAKOSSÁGA 1860-BAN.

Államok	☐ angol mértföld	Lakosság	Lakosság egy ☐ angol mértföldön
Alabama	50,722	964,201	19.01
Arkansas	52,198	435,450	8.34
Delaware	2,120	112,216	52.93
Florida	59,268	140,425	2.37
Georgia	58,000	1,057,286	18.23
Kentucky	37,680	1,155,684	30.67
Louisiana	46,431	708,002	15.25
Maryland	9,356	687,049	73.43
Mississippi	47,156	791,305	16.78
Missouri	67,380	1,182,012	17.54
Éjszak Carolina	45,000	992,622	22.06
Dél Carolina	24,500	703,708	28.42
Tennessee	45,600	1,109,801	24.34
Texas	237,321	604,215	2.55
Virginia	61,352	1,596,318	26.02
	844,084	12,240,294	14.50

VALÓSZINŰ JÖVENDŐ NÉPESSÉGE AZ EGYESÜLT-
ÁLLAMOKNAK.

É v	Feketék	Fehérek
1870	5,407,130	42,328,432
1880	6,591,292	56,450,241
1890	7,909,550	77,266,989
1900	9,491,459	100,355,802

A SZABAD ÁLLAMOK 1850-DIK ÉVI TERMÉSE.

	Buchel*)	Dollár*)
Buza	72,157,486	108,236,229
Zab	96,590,371	38,636,148
Kukoricza	242,618,650	145,571,190
Burgonya	59,033,140	22,432,604
Rozs	12,544,623	12,574,623
Árpa	5,002,013	4,501,811
Tatárka	8,550,245	4,275,122
Borsó, bab.	1,542,295	2,699,015
Lóhere és fűmagok	762,265	2,286,795
Lenmag	358,923	448,647
Kerti termés	— —	10,047,519
	499,190,041	351,709,703

*) Egy buchel körülbelül $51\frac{2}{10}$ osztrák itcze, egy dollár (\$) pedig 2 frt 2 kr.

A RABSZOLGA ÁLLAMOKÉ.

	Bushel	Dollár
Buza	27,904,476	41,156,714
Zab	49,882,799	19,953,191
Kukoricza	348,992,282	209,395,369
Burgonya	44,847,420	17,042,019
Rozs	1,608,240	1,608,240
Árpa	161,907	145,716
Tatárka	405,357	202,678
Borsó, bab	7,637,227	13,365,147
Lóhere s fűmag	123,517	370,551
Lenmag	203,484	254,355
Kerti termés	— —	2,733,087
	481,766,889	306,927,067
Éjszak s dél termése összesen	980,956,930	658,736,770

A SZABAD ÁLLAMOK EGYÉB TERMÉSE 1850-BEN.

	Font	Dollár
Széna	28,427,799,680	142,138,998
Kender	443,520	22,176
Komló	3,463,176	519,476
Len	3,048,278	304,827
Maple-fa-czukor	32,161,799	2,572,943
Dohány	14,752,087	1,475,208
Gyapju	39,647,211	13,876,523
Vaj, sajt	349,860,733	52,479,117
Méz, viasz	6,888,368	1,033,255
	28,878,064,992	214,422,523

A RABSZOLGA ÁLLAMOKÉ.

	F o n t	D o l l á r
Széna	2,548,636,160	12,743,180
Kender	77,667,520	3,883,376
Komló	33,780	5,067
Len	4,767,198	476,619
Maple-fa-czukor	2,088,687	167,094
Dohány	185,023,906	18,502,390
Gyapju	12,197,329	4,479,065
Vaj, sajt	68,634,224	10,295,133
Méz, viasz	7,964,760	1,194,714
Gyapot	978,311,600	78,264,928
Nádczukor	237,133,000	16,599,310
Rizs	215,313,495	8,612,539
	4,338,370,661	155,223,415
Éjszak s dél együtt	33,216,435,563	369,645,938

A SZABAD ÁLLAMOKBAN 1860-BAN.

L ó	Disznó	Szamar s öszvér	Tejelő- tehén	Igásökör	J u h
3,589,584	11,904,085	118,191	5,300,851	1,063,789	16,253,640

A RABSZOLGA ÁLLAMOKBAN.

2,525,874	20,652,182	1,011,362	3,428,611	1,176,286	7,064,116
Össz. 6,115,458	32,555,267	1,129,553	8,728,862	2,240,075	23,317,766

ÉVI KI- ÉS BEVITEL 1855-BEN.

	Tonna	Kivitel	Bevitel
		d o l l á r o k b a n	
Szabad államok . . .	4,252,615	167,520,693	236,847,810
Rabszolga államok*) .	855,517	107,480,688	24,586,528
Összesen :	5,108,132	275,001,381	261,434,338

GYÁRAK TERMELÉSE 1850-BEN.

	Az évi gyártás értéke dollárokbán	Befektetett tőke dollárokbán	Használt kezek
Szabad államok . .	842,586,058	430,240,051	780,576
Rabszolga államok .	165,413,027	525,269,930	161,733
Összesen :	1,007,999,085	525,269,930	942,309

*) A dél kivitelének egy része éjszaki kikötőkbe szállítatik, s innen indul tovább ; ez tehát nem helyes számítás. A dél kivitele nagyobb.

CSATORNÁK S VASUTAK.

	Csatornák 1854 ang. mértföld	Vasutak 1854 ang. mértföld	Költség vasutra 1855-ig
Szabad államok . . .	3,682	17,855	538,313,647
Rabszolga államok . .	1,110	6,859	95,252,581
Összesen	4,792	24,714	623,566,228

TŐKE BANKOKBAN 1855-BEN.

Szabad államok	230,100,340
Rabszolga államok.	102,078,946
Összeg	332,179,286

NÉPISKOLÁK 1850-BEN.

	Iskolák száma	Tanítók száma	Tanulók száma
Szabad államokban . . .	62,433	72,621	2,769,901
Rabszolga államokban . .	18,507	19,807	581,861
Összesen	80,940	92,428	3,351,762

KÖNYVTÁRAK 1850-BEN.

(Ide nem értetnek magánosok könyvtárai.)

	Könyvtárak száma	Kötetek száma
Szabad államokban.	14,911	3,888,234
Rabszolga államokban.	695	649,577
Összesen	15,606	4,537,811

HIRLAPOK, HETI S HAVI FOLYÓIRATOK 1860-BAN.

	Ujságok száma	Példányok száma
Szabad államok	2,971	783,191,040
Rabszolga államok	1,080	144,760,508
Összesen	4,051	927,951,548

NEMZETI POLITIKAI HATALOM 1857-BEN.

	Senatorok száma	Követek száma
Szabad államok	32	144
Rabszolga államok	30	90
	62	234

FIZETÉSEK.

	Dollár
Az Egyesült-államok elnöke	25,000
„ „ „ alelnöke	6,000
A cabinet 7 tagjának mindegyike	8,000
A külföldön lakó követek egyenkint	12,000*)

*) Csak a Páris- és Londonban levő kap 17,000-et.

TEMPLOMOK ÉRTÉKE 1850-BEN.

	Dollár
Szabad államokban	67,773,477
Rabszolga államokban	21,674,581
Összesen	89,448,058

PÁTENSEK ADATTAK UJ TALÁLmányOKRA 1856-IG.

Szabad államokban	1,929
Rabszolga államokban.	268
Összesen	2,197

A RABSZOLGÁK ÉRTÉKE, MINIMUM SZERINT 400 DOLLÁRT
VÉVE FEJENKÉNT, 1860-BAN.

Szabad szerecsenek	R a b s z o l g á k	É r t é k ö k dollárban
487,970	3,953,760	1,591,394,000

SÜKETNÉMÁK 1860-BAN.

Fehér népesség között	14,269
Fekete népesség „	808
Összesen	15,077

V A K O K 1 8 6 0 - B A N .

Fehér népesség között	11,125
Rabszolgák „	1,510
Összesen	12,635

(Vakok intézete van 23.)

Ő R Ü L T E K 1 8 6 0 - B A N .

Fehér népesség között	23,593
Rabszolgák „	406
	Összesen . 23,999

B A M B Á K 1 8 6 0 - B A N .

Fehér népesség között	17,286
Rabszolgák „	1,579
	Összesen . 18,865

(Minden 1666-ra esik egy-egy bamba.)

H A L Á L O Z Á S 1 8 6 0 - B A N .

Férfi	207,235
Nő	185,586
	Összesen . 392,821

Az egész népességet véve, minden 79 élő lényre esik egy-egy halott, míg

Norvégiában	56-ra,
Svédországban	49-re,
Dániában	49-re,
Angolországban	47-re,
Franciaországban	44-re,
Belgiumban	46-ra,
Hollandban	39-re,
Poroszországban	36-ra,
Magyarországban (1860-ban)	33-ra esik egy-egy halott.

1 8 6 0 - B A N

épült : 1,071 hajó (ezek között 264 gőzös), összesen 212,892 tonnás ;
nyomtatva lőn : 11,843,459 könyv s 7,181,213 röpirat ;
készült : 116,330 vetőgép.

AZ EGYESÜLT-ÁLLAMOK ELSŐ NÉPESITÉSE.

SZABAD ÁLLAMOK.

1614 — New-York	telepítve	a dánok	által
1620 — Massachusetts	„	a puritánok	„
1623 — Uj-Hampshire	„	a puritánok	„
1624 — Uj-Jersey	„	a dánok	„
1635 — Connecticut	„	a puritánok	„
1636 — Rhode Island	„	Roger Williams	„
1682 — Pennsylvania	„	William Penn	„
1791 — Vermont	az	Unióba felvéve	
1802 — Ohio	„	„	„
1816 — Indiana	„	„	„
1818 — Illinois	„	„	„
1820 — Maine	„	„	„
1836 — Michigan	„	„	„
1846 — Jowa	„	„	„
1848 — Wisconsin	„	„	„
1850 — California	„	„	„

RABSZOLGA ÁLLAMOK.

1607 — Virginia	alapítva	az angolok	által
1627 — Delaware	„	a svédek és finnek	„
1635 — Maryland	„	az irországi katolikusok	„
1650 — Éjszak Carolina	„	az angolok	„
1670 — Dél Carolina	„	a hugenották	„
1733 — Georgia	„	Oglethorpe tábornok	„
1782 — Kentucky	az	Unióba felvéve	
1796 — Tennessee	„	„	„
1811 — Louisiana	„	„	„
1817 — Mississippi	„	„	„
1819 — Alabama	„	„	„
1821 — Missouri	„	„	„
1836 — Arkansas	„	„	„
1845 — Florida	„	„	„
1846 — Texas	„	„	„

AZ ARÁNY

20 évet meghaladó fehér emberek között, kik írni, olvasni nem tudnak, az egyes államokban, az összes fehér népességet véve, 1850-ben következő volt.

Connecticutban	568-ra,	Louisianában	38 $\frac{1}{2}$ -re,
Vermontban	473-ra,	Marylandban	27-re,
Uj-Hampshireban	310-re,	Mississippiben	20-ra,
Massachusettsben	166-ra,	Delawareban	18-ra,
Maineiben	108-ra,	Dél-Carolinában	17-re,
Michiganban	97-re,	Missouriban	16-ra,
Rhode Islandban	67-re,	Alabamában	15-re,
Uj-Jerseyben	58-ra,	Kentuckyben	13 $\frac{1}{2}$ -re,
Uj-Yorkban	56-ra,	Georgiában	13-ra,
Pennsylvaniában	50-re,	Virginiában	12 $\frac{1}{2}$ -re,
Ohioiban	43-ra,	Arkansasban	11 $\frac{1}{2}$ -re,
Indianában	18-ra,	Tennesseeben	11-re,
Illinoisban	17-re,	Éjszak-Carolinában	7-re

esik egy-egy, ki írni, olvasni nem tud.

Minden idő magával hozza a maga irányát; mi az ingénieurök korában élünk: anyagi fejlődés, jobblét az anyagi téren, s ennek az emberiség egyetemére való terjesztése e század feladata, törekvése.

Minden nemzet e téren működik, de az egyik fejlődését a másikéhoz hasonlítgatva, egy félszázadnál több haladást vagy hátramaradást szemlélünk.

A mely ország nem akar elsodortatni, kell, hogy a fejlettség azon színvonalára emelkedjék, mint a legelső sorban állók, kell, hogy kifejtve parlagon heverő segédforrásait, gazdagodjék. Oly szembeötlőleg jegyzi meg Franklin: „csak az üres pénzzaeszkő esik össze;“ a mely nemzet gazdag, a mely országban a vagyonosság nem hiányzik, az daczolhat az idő viszontagságaival, egy ideig homályba borulhat, de nem vész el.

Az Egyesült-államokban inkább, mint bárhol, lehet anyagi kifejlésre irányzott működést észrevenni; s ha ott nem is fordítanak annyi figyelmet, mint Angolországban, az élet raffináltabb comfortjaira, ezek ott, kevesebb tökéletességben bár, de mindenestre nagyobb tömegre vannak kiterjesztve.

Lehetetlen, hogy az ember testi s lelki fejlődésére legnagyobb befolyással ne legyen a lakóhely, hol napjait tölti, annak építési modora s belső elrendezése, azon tisztasági fok és kényelem, melyet benne találhat, az étel és ital, melylyel él, s azon tárgyak lehető legolcsóbb volta, melyek szerény s elkerülhetetlen szükségéit födözik.

Az Egyesült-államokban mind ezt nem gyanított fejlettségben találni, mi leginkább a jól rendezett városi hatóságoknak köszönhető.

Ott ugyanis a város hatósága lépteti életbe, kezeli s ellenőrzi a vízvezetést, tűzoltótársulatot, iskolákat (sok helyütt a légszuszvillagítást), s a város lakossága ezért — kiki saját háza értéke után — bizonyos kamatot fizet a városi hatóságnak. Így aztán háza minden része vízzel s légszuszszel el van látva; tűzvész esetében minden lehető gond fordítatik a lángok mihamarabbi eloltására, a nélkül hogy a legelőbb érkezett vízpuskát vagy bárkit is ajándékkal kellene halmozni; s gyermekeit ingyen iskolába küldheti. Az Egyesült-államokban ez annál meglepőbb, mert ott ezen áldásban nem csak a nagyobb városok, hanem minden igénytelen s apróbb falu is részesül; részesül pedig nem mint valami új improvementben, de már a lefolyt 30—40 év óta.

Jól rendezett vízvezetés városra nézve mily elkerülhetlenül szükséges, sőt majdnem nélkülözhetlen, csak az ítélheti meg, ki annak jótétemé-

nyeivel él. Nem czélom itt a vízvezetés minden előnyeit elősorolni, csak azt kívánom megjegyezni, hogy az a város tisztaságát s kellemeit növelve, nagy hatással van a lakosság egészségi állapotára; tűz alkalmával a fecskendők nem szenvednek vízhiányában; a szegénynek olcsó fürdő, mosás jut, s. a. t. *).

Tűzoltó társulataik elsők a világon, s majdnem általánosan gőztűzoltó társulatok. Hogy ez intézet náluk annyira kifejlett, onnan magyarázható, hogy városaikban sok a gyár és gyúanyag, s épületeik fából építvék, s így nagyon sokszor valának tűz által okozott nagy károknak alávetve, kellett tehát hathatós óvszerekről gondoskodniok. A newyorki, baltimori, cincinnati, chicagoi sat. tűzoltótársulatok intézeteit szemlélve s rólok adatokat gyűjtve, itt csak is a bostoniról akarok „távstürgönyi stýlben“ szólani, mely a legjobbnak van elismerve s melynek szives igazgatója, kihez ajánlólevelünk volt, mindent meg-

---

*) Amerikában a vízvezetések minden nemét láthatni. A hol a körülmények engedik, a vizerő gyönyörűen fölhasználják, s a drágább gőzerőt csak akkor alkalmazzák, ha elkerülhetlenül szükséges. Philadelphia vízvezetései, számra hat, e tekintetben igen kitűnők; főkép a legujabb, hol a Scoolkill folyón 10 lábnyi esés eszközöltetvén pörgetyűkerekekre, ezek a vizet csöveken magaslatokon fekvő vitzartókba hajtják, honnét természetes esés útján jut a városba, a legmagasabb házakat is ellátva vízzel.

tett, hogy az egész szervezetről kellő fogalmunk legyen.

Boston lakossága 180,000 lélek; a város 10 részre van osztva, s mindegyik részben tűzoltó telep van, gőzgéppel ellátva. E tiz department sodrony által van összeköttetésben a városházánál levő központi hivattal, honnan a város 60 más pontjára ismét rézsodronyok vannak húzva, melyek utcák sarkán, piacokon sat. álló kicsiny négyszegű zárt ládákban végződnek. E ládák első pillantásra levélládákhoz hasonlítanak. A 60 láda kulcsát bírja minden policeman (200), s körülbelül 60 bizalmi férfiú; találhatók azonkívül minden ember számára bármely gyógyszerárban, pálinkaboltban s oly helyeken, melyek éjjel is nyitvák.

Tűz esetében az első, ki észreveszi, ily kulccsal a ládához rohan, azt felnyitja s ugyanazon kulccsal egyet fordít a láda belső részében, mi a központi hivattal tudatja a városrész számát; a központi hivatal értesíti a tiz tűzoltó telepet s ugyanekkor Boston városának negyven legnagyobb harangja kongatja (szintén sodrony által) a városrész azon számát, hová segítség kell *). Mind ez pillanat műve. Gőzgépeik gyönyörűek, — a nagyobbak 150 láb magasságra s vizirányosan 200 lábnyi messze-

---

*) Bostonnak a tűzoltó társulat körülbelül 100,000 dollárjába kerül évenként.

ségre hajtják a vizet; egy percz alatt 40 akó vizet hánynak ki *). Vannak mindenféle gőztüzoltó gépeik, olyanok is, hol a második kocsit, melyen 300 —1500 lábnyi kaucsuk- vagy bőresövek vannak, a gőzgéppel egyszerre húzzák. Három ember, t. i. a gépész, a fűtő s a kocsis, mindig ott köteles lenni, ezeken kívül közönségesen még nyolcz ember szükséges egy géphez **).

E gőztüzoltógép személyzetének fizetése:

A gépészé	—	720	dollár
Fűtőé	—	420	„
Kocsisé	—	420	„
8 egyéné (mindegyiké 200)	=	1600	„
		Összesen	3160 „

A személyzet maga szerzi egyenruháját; a géphez való lovak mindig szerszámozva vannak; a gőz 5 percz alatt „is up.“

Egy gép ára mindenestül 3000 dollártól egészen 6000-ig változik.

---

*) A kihajtott vízmennyiség a gép erejétől függ; — nem lehet nagyon nehéz gépeket használni, különben két ló bajosan mozdítaná helyből. A cső nyílása, melyből a víz hajtatik, $1\frac{1}{4}$ hüvelyknyi széles.

***) E gépeken még folyvást ujitásokat, javításokat tesznek; nem régóta vas kerekeket használnak, melyek karikája négy darabbul áll, mi által a vas, tágulhatván, sokkal tartósabbá válik, azonkívül még azon előnye is van, hogy ha a kerék elromlik, nem kell az egész karikát levenni, csak egy részét.

Gőzöseik hatalmasak *). A ki nem volt az „Isac Newton“-on vagy bármely hudsoni s mississippi gőzösön, annak helyes fogalma nem lehet azon rendkívül czélszerű elrendezésről, tiszta s kényelmes cabinekről, olcsóságról s egyszersmind pompáról, mely bennök található. Haladásuk sebes **). De legnagyobb figyelmet gőzkompjai érdemelnek, melyek a legszélesebb folyókon, vagy tengeröblökön hidak gyanánt használtatnak s néhány száz személyt s számtalan marhát, kocsit, lovat szállítanak, sokszor egész vonatot is, egy part-ról a másikra. Ezek nagyon jól fizetnek, mert régiejük rendkívül olcsó. Egy gőzkomp személyzete öt tagból áll: a kormányos, ki egyúttal a hajó vezénylője, a gépész, a fűtő, továbbá mindenik parton egy-egy ember, ki a komp érkeztere vagy indultára ügyel. Ily gőzkomp ára, nagysága szerint, 80,000 forinttól 160,000 forintig különbözik. Ezen kompok, mint általában gőzöseik is, nincsenek nagyon tartósan építve, tehát olcsóbbak lehetnek; bizonyos idő (10—14 év) leforgása után haszon-

---

*) Hajógyáraik, általában gőzöseik formája s vitorlahajóik eddig sehol sincsenek elérve. Nagy sensatiót okozott, midőn 1851-ben „Amerika“ nevű egyesült-állami yacht minden ellene versenyző angol hajót megvert.

***) A számtalan, nagyon sebes menés okozta katlanrepedések s ebből folyó szerencsétlenségek meggátolására a kormány minden géphez egy oly biztosító szelepet rendelt, melyhez még a gépész sem férhet; ha tehát nagyon fűtenek, azon szorul ki a gőz.

vehetetlenek, mit ők nem bánnak, mert a jövedelem bizonyos részét új hajóvételre tőkésítik s azon idő alatt annyi mindenféle improvementet csinálnak, hogy jobb egy újdunúj gőzöst rendelni, mint az ócskát javítani.

Vasutaik — országutak helyett épülvén — hamar, könnyedén, olcsón vannak rakva; szerencsére nem hajtanak nagyon sebesen, az átlag 20—25 angol mértföld egy órában, máskép örökös volna a veszedelem. Indóházaik, állomásaik, hidaik mind fábul építvék s utálatos külsejűek *). Nagyon kellemetlen, rázó, poros, piszkos szekerek, telve leginkább rongyos, köpködő, bagózó emberekkel, ki meztelen czombját mosva, ki lábát az ablakon kilóggatva, piszkos harisnyás vagy éppen harisnyátlan lábát szomszédjának majdnem orra alá rakva, mialatt a conducteur ingre vetkezve valami nőnek udvarol; — aztán jól öltözött nők, kik késsel vágják körmüket, sat. A szabadság ezen tulzása nagyon ragadós, és az ember nagyon könnyen szokhatik komisz modorhoz, viselethez. Csak egy osz-

---

*) Csak most kezdenek maradandó vashidak s köindóházak építéséhez. A baltimore-ohio-vasuti társaság, mely 560 mértföldnyi vonalt bír (s nagy gyarapodásnak örvendett, minekelőtte a háború következtében számtalan mozdonyait s szekereit a Potomacba döntötték s hidait elégették), 1837-ben egy gőzmozdonyval kezdé működését (annakelőtte vitorlakocsikat használtak) s 1860-ban 350 gépe volt. Az említett társaság most vashidakkal pótolja az elpusztult fahidakat.

tály van; némely vonalon van egy külön osztály hölgyek számára, oda csak oly férfi juthat, ki nővel utazik. Folytonos ki- s bejárás, csapkodása az üvegajtóknak, majd ujsághordók vagy könyváru- lók, majd gyümölcseladók vagy koldusok bizo- nyítványokkal ellátva, járják föl a szekereket. Mi- előtt a vonat állomáshoz érne, még menet közben utczafiúk raja kapaszkodik a kocsikra, ki újabb lapot, ki étket, italt árulva. Mind ez nagyon kelle- metlen, sőt nagyon sokszor az ember egész türel- mét igénybe veszi.

A vasuti utazás nagyon olcsó; kellemes oldala (a mi az előbb elősoroltakért nem kis kárpótlás) abból áll, hogy mindenki tökéletesen szabad, tehet a mit akar, ha el akar valamely állomásnál késni, ám lássa maga, ha kedve van kiugrani, nem gátol- ják, ha nyakát szegi, azt sem bánja senki — s régi magyar közmondás szerint „por . . . . be, más a helyibe.“ Mindenki saját eszére szorul, nincs semmi atyáskodó kormány közlege, mely mindig s min- denben az ember helyett akar gondolkozni. A vo- natok nem egy város utczáján mennek végig ha- rangozva; sehol nincs korlát vagy kerítés, kiki köteles maga magára vigyázni. Ha baj, ha szeren- csétlenség történik, a kárt nem a vasuti társulat viseli; csak mióta ez így van, történik nagyon rit- kán valami baleset; annakelőtte számtalan volt. Minden nagyon pontosan s idővesztés nélkül megy,

majd gőzkompon lesz az egész vonat a túlpartra szállítva, onnét egy része tüstént tova indul, míg néhány szekeret lovak húznak a városon keresztül más indóházhoz, sat. Minden egybevág. Nem tapasztaltam, hogy, mint sokszor minálunk, órákig kelljen várni bizonyos állomáson (Czegléden vagy másutt), míg a következő vonat megérkezik, mi hogy téli időben, hajnal hasadta előtt mily kellemes, kiki tapasztalhatta. Nagyon czélszerű továbbá, hogy szekereik mind ellátvák bizonyos szükséges butorral, csak hogy nálok nagyon is észrevehetően van azon helyhez való ki- és bejárás alkalmazva, a min egy európai hölgy nem kevésbé ütköznek meg. Néhány vonalon mindjárt a mozdony szénkocsija után buffet található, hogy azonban oda lehesse jutni, egy kocsiból a másikon át kell menni, mi azokra nézve, kik a buffet szomszédságában vannak, nagyon kellemetlen, mert a buffet-hez közeledők mind a vonal többi coupéjából az ő kocsijokon járnak keresztül. Ritka czélszerű s páratlan vasuti podgyász-szállítási módjok, mely az utazóra nézve nagyon kellemes: ugyanis midőn a podgyász feladatik, a darabok száma réz jel-lemezekben adatik ki; minekelőtte az ember megérkezne, átveszik tőle a jel-lemezeket, s az utazó megmondja a fogadó nevét, melybe száll, s nem néz többé bőröndjei után. Midőn oda érkezik, már közönségesen ott leli podgyászát, melyet a vasuti társulat küld

oda *). — Sok nagyon gyakorlati s utánózkodó dolgot lelni vasutaikon; új wagonjaiknak kettős francia tetejük van szelelés végett, a mi nyári melegben megfizethetlen; minden második szelelő lyuknak más nyitja van s a szerint nyílik, a mely irányban a vonat halad. Ablakaik s redőnyeik mind tolnivalók; a kocsik csak egy könnyen kivehető szög által vannak összekötve; a mozdonyon magán van a harang; ha indul, a gépész harangoz (újra egy ember megkímélve), s csak egy nagy lámpa van a gép homlokán. A kerekek külső karikája öntött vasból van s mind egy nagyságú; ha elkopik, könnyen és sokkal hamarabb, mint nálunk, lehet újra mást rá verni, s a raktárban mindig akárhány készen található. A „composed rail“ szintén gyakorlati új találmány, mert a kihasznált vaspályát nem szükség egészen elvetni, de könnyen lehet javítani. Néhány kocsijok légszeszszel van világítva **). Egy angol mértföldnyi vasuti vonal jó karban tartása a baltimore-ohio-vasuti vonalon egy év alatt 600 dollárba kerül, mihez két embert kell tartani. Egy slipper ára 20 cens; minden hét évben újakat kell rakni.

---

*) Ez tán czélszerűbb elrendezés, mint mikor a Bécsből Pestre érkező várva várhatja, míg podgyászát kiadják.

***) Alvó coupéik, ha nem volnának egyben, de elrekesztve kettő, négy vagy hat számára, s több szelelésök volna, a czélnak s kényelemnek szintén megfelelnének.

Társaskocsijaik nagyon kényelmesek, s helyesen levén alkalmazva az ajtón való szíj, mely a kocsisal a be- s kiszállót tudatja, s ő fogadván el a bért, így egy második ember megkíméltetik. A vasúton járó társaskocsik általában nagyon czélszerűek, főkép a hol a város nagy terjedelmű. Cincinnatiiban láttuk a legjobbakat 54 személyre: egy emeletesek, kis lépcső vezet a kocsi hátulján fel. Egy személy 5 centst fizet.

Vendéglői rendszerök túlhalad minden vára-kozást; — hogy szállodáik általában, mint gőzőseik is, oly hatalmasak, onnan ered, hogy az Egyesült-államok fia szabad idejét utazással tölti. Fogadóik nagyszerűek, pompásak; egyedül azt nem elégithetik ki, a ki egy kis angol „family hotel“ zajtalan comfortjaihoz szokott. Nem egy amerikai fogadó van, mely 600 vendéget s többet fogadhat be: kényelmes tiszta szobák, melyekben a butorok úgy készülvék, hogy soha sem érhetik s ronthatják a falat, s melyek mindegyikében viz, hideg s meleg fürdő van. A kik porosan vagy sárosan érkeznek, azok számára mindjárt lenn egy előterem van, hol tisztálkodhatnak, kefével, vízzel, „jack towl“-lal sat. ellátva. Mindenütt hajnyíró s borotváló szoba, „baar room“ (melynek nemzeti hűsítő italai nyáron megfizethetlenség), olvasó, dohányzó terem, könyvtár, iroda, zongorával ellátott nagy

termek, billiard termék *)): mind ez nagyon kényelmes. Ebédlő termeik sokszor fehér márvánnyal kirakvák. Enni majdnem egész nap, minden órában s mennyiségben lehet. Konyhájuk jó. S mind ezért az ember egy napra bizonyos összeget fizet, melynek olcsóságáról már Európának fogalma nincs. Nagyobb vendéglőkben vízi sajtó által egy kis terem indul minden 5 perczen fel és le, a vendégeket a 2-dik, 3-dik, 4-dik, 5-dik emeletbe szállitva. Ily előkészület egyedül 160,000 forintba kerül. Minden szobából harang helyett réz sodrony megy le a bureaubá, hol egy óraalakú gépben összpontosulva, kiveri azon szoba számát, hová a háziszolga kivántatik. Távsürgönyhivatal s levélfeladás szintén magában a fogadóban van. Nagyon gyakorlati a minden napra külön nyomtatott étlap, a nyomtatott mosólap is, sat. Konyhaosztályuk, árnyékszékük mind okosan oly helyekre alkalmazvák, hogy a fogadóban létüket nem is gyanithatni. Redőnyeik, melyek az ablakon belül s nem kívül vannak helyezve, ablakaik, ajtóik sat. mind jobbak s czélszerűbbek, mint a mieink. Vajha azok, kiknek szándoka idővel Pesten új fogadót építeni, mind ezeket az improvementeket szemügyre vennék! Egyedüli

---

*) A billiard fölött sodronyon kétszinű kis golyócskák alkalmazvák, melyek a dákóval mozdittatnak s számításra valók; így megkíméltetik a marqueur.

hiányos oldala az amerikai fogadóknak a szolgálat (nem az ebédlőben, ott jó, főképp a hol szerencsének szolgálnak, hanem a lakó szobában); az ember csizmáján kívül nem tisztitanak semmit; az ember ott el nem lehet, ha saját keféje nincs; és a ki szolgál nélkül utazik, mint mi tevők, bizony csakhamar nagy előmeneteleket tesz a ruhatisztításban s rendes podgyászásban.

Ha kórházaik, tébolydáik, börtöneik tartásáról, temetőikről, gyáraikról, emelőgépeik, szénas gyapotsajtóik czélirányosságáról, jég házaikról, sétatéereikről sat. akarnék szólni, ezt csak is a legnagyobb dicsérettel s elismeréssel tehetném.

Geniális találmányaik újabb babérokat aratnak. A washingtoni „patent office“ ezer meg ezer gépmintái erről tanuságot tesznek. A varró, csizma- s hajókészítő gépet nem régg egy tehénfejő s egy szedő gép követé.

Az Egyesült-államok anyagi gyarapodását említvén, mielőtt e szakaszt bevégezném, a mi jelen állapotunkról e téren akarok még szólni.

Minden nemesebben érző mind nagyobb meg nagyobb tökéletesség felé törekszik minden irányban. A ki chronometerre tehetett szert, nem szivesen hord többé közönségesebb fajta órát; a ki jó lovakat tarthat magának, „pauvre sire“, ha rossz gébékét hajt: — így van ez, bárhová, bármire tekintsünk. Ha Magyarországon valamit életbe akarunk

léptetni, mindig a legjobbat kellene utánozni; — mindenben annyira hátra vagyunk, hogy igazán csak máshonnan kell átvennünk, a mi ott hasznosnak bizonyult; — nem kell semmit is elhamarkodnunk, pénzünk nem levén oly fölösen, hogy azt könnyelműen kísérletekre szentelhetnők. P. o. hogy csak egy példát hozzak fel, a feljebb leirt, oly gyönyörűen szervezett bostoni tűzoltó társulatot, melynél már alig lehet valami tökéletesebbet gondolni, nem rég új eszme váltá fel, melylyel már is sikerrel történnék a kísérletek. Az eszme abból áll, hogy tökéletesbitett vízvezetések által helyettesítsék a tűzoltó társulatokat. Ha a gőzgép által a nyomást annyira növelhetjük, hogy a városban lerakott főcsőből, az egymástól 100—100 ölnyi távolságban alkalmazott nyílásokon, a víz 150 lábnyira kihajtható, s a vascsövek erősebben készülvén, e nyomást kiállhatják: úgy az eszme a gyakorlati téren kivívta életrealóságát.

Nem akarom ezúttal Magyarország hátramaradt állapotait elősorolni, csak is Buda-Pestet, országunk szívét kívánom közelebb szemügyre venni, kiemelve fővárosunkban azt, a mi megváltoztatandó, s egyszersmind azt, a mi hiányzik s életbe léptetendő.

Vannak, kik minduntalan hazánk boldogtalan politikai viszonyait tolják előtérbe és mindenért ezeket okozzák — leginkább akkor, midőn kis ál-

dozatról van szó, — kik inkább a réginél, a semmittevésnél óhajtanak maradni. Ne hiszen ezeknek a nemzet. Politikai bonyodalmaink nehezíthetik, de semmikép sem akaszthatják meg hazánk anyagi fejlődését. Ez a tér, melyen a hon minden gyermeke minden időben sikerrel működhetik.

Csak az újabb idő kinövése, hogy nálunk bármibe is mindig politikát vegyitenek, úgy annyira, hogy ez még a hordárokra és a régi targonczásokra is kiterjed — ezeket is vagy a felirati vagy a határozati párthoz akarják csatolni*). Még egy más nagy hiba igen gyakori, s ezt lapirodalmunk vajmi sokszor pártolja, hogy t. i. minden kereskedelmi vagy bármi más vállalatban, hol a tiszta merő nyereség a főczél, mindig és minduntalan az aláírók hazafiságára hivatkoznak. Nyereség meg hazafiság két külön dolog; e kettő azonban, ha a vállalat sikerül, ugyis egygyé válik, mert az egyes polgárok nyeresége az egész haza javára fordul. De a

---

*) Ha nem ijesztenők el az angol tőkepénzeseket a hálátlan politikai körülmények szünetlen pengetésével, már nem egy szánta volna rá magát, hogy a Cityben híjában heverő tőkét (melyeket az Egyesült-államokból visszavontak) nálunk befektesse; de mi magunk riasztjuk el őket. Pedig mily kedvező pillanat volna ez, ha fel akarnók használni. Egy angol közmondás szerint: „it is an ill wind that blows no one any good;“ az amerikai háború Magyarországra nézve e tekintetnél fogva előnyös, és bármennyire sajnáljuk azon ország zavarait, óhajtanunk kellene, hogy 30 éves háború kerekedjék belőlök.

mig nálunk valamely vállalatra a résztvevők csak is hazafiságból irnak alá, nehezen fog valami sikerülni, mert a hideg számító rész közönségesen nem ir alá, pedig épen ez biztositaná leginkább a vállalat sikerét, oly egyénekből állván, kik pénzüik után járnak, nem élnek illusiókban s biztosan szeretnek haladni. Az aláírók egyik része pedig már előre is azon hiszemben adja oda pénzét, hogy bizony sem azt, sem kamatját nem fogja látni; mig a másiktól az aláírt összeg csak ritkán szedhető be, mert az első lelkesültségben fő nélkül ir alá, azt sem tudván, hány a garasa.

Mindenki láthatja, ki nem akar vak lenni, hogy Buda-Pest ügyei a lehető leggyöngébben kezeltetnek. A városi hatóság, vagy tanács, vagy a szépeszeti bizottmány, vagy tán valami más ismeretlen hatalom mindenről ritka kevés ügyességgel rendelkezik. Van, a mint mondják, egy kész terv, mely szerint a város jövőjét illetőleg haladnak; de vajjon azok, kik e terven dolgoztak, illetékeseknek tekinthetők-e? *)

Nézzünk bárhová: akár a városliget izléstelen

---

*) Pest városának azonban teljes ábrázoló térképe nincs, e nélkül pedig az utcák, partok, terek, kültelkek összefüggő, alapos és korszerű szabályozása nem történhetik. Ennélfogva a város felmérése s egy alapterv készítése égető szükséggé vált. A lejt mérés, ha elkészülend, nagy fontosságú lesz az utcák szabályozására, csatornák építésére s általában a város szépítésére nézve.

s elhanyagolt téreire: ugyan fővároshoz illő karban tartják-e? — nézzünk a temetők homokdombjaira: hiszen még a barbárok is több tisztelettel viseltettek halottjaik iránt s tisztességesebb helyekre temették, nem pedig egy nemébe a határtalan Zaharának; — nézzünk az utcákra: mindenhol por, szemét, zöldséget, gyümölcsöt áruló vén kofák; így lehetetlen várost tisztán tartani; — nézzünk a járdára vagy a kövezetre (igaz, hogy a mit eddig elé járdának nevezünk, csak is rossz kövezet, előbb készült a szó, mint maga a dolog): ezt oly módon rakják, mint talán özönviz előtti időkben lehetett szokásos, csakhogy e kövezet merő nevetség és csak épen azért látszik lerakva lenni, hogy a város pénze valamire folyjon s a kövezet újra javíttassék, mert így különben sem lehet tartós *); — nézzünk fáültetvényeinkre, melyek mindig hitványak s izléstelenek, hiszen hogyan s mily fákkal ültették el a lánczhid előtti tért **) (egyébiránt olyanoktól, kik alig voltak kint a magok fészkeből, több izlést s savoir fairet nem is igen lehet követelni); — nézzünk a dunasorra, hol, a helyett hogy széles sétá-

---

*) Meglátjuk, hogy a vízvezetések létrejöttével a mac-adam mint fog készülni, mert az minden éghajlatot megbir. Malta, Gibraltar mac-adamja nem kevésbé jó, mint a párisi vagy londoni.

**) Ámbár örvendetes haladásnak tekinthető, hogy általában ültetni kezdenek, mert még eddig a fákra ugy tekintenek, mint piszokokozókra.

nyokat ültetnének (mint p. o. Nápolyban a Chiaja s Villa-Reale, Hamburgban a Jungfernstieg, Drezdában a Brühl'sche Terrasse, sat.), még az új kőpartokat is beépítik, sőt most, a mint hírlik, még az angol királyné előtti részt is be akarják építeni. Más városban, ha ott házsorok állanak, a város szebbítése tekintetéből lebontanák. Eddigelé mindenki úgy építhetett, a mint kedve tartotta*), és ha a dunagőzhajózási társulat már különben is magas épületére még egy emeletet kíván vala rakni, azt sem gátolták volna: hadd csúfította volna el a dunasort, s azon épület, melyet Magyarország a tudománynak emel, hadd lett volna törpe mellette, s akkor hazánk tudósai tanácskozhattak volna füstben a szép termekben, sat. Nézzük az utcákban, a József- és újtéren meg másutt levő kávéházakat, melyek a ház előtti egész járdát elfoglalják — tán csak nem a város engedelmé folytán? Nézzünk azon utcákba, hol új házak épülnek: ott közönségesen el van zárva minden közlekedés s a kőfaragók egész raja sans géne dolgozik az utca közepén. Nézzük a bérkoszikat: ezek is sokszor oda állanak, a hová akarnak és a hová nem valók; — legalább helypénzt fizettetne velök a város. Tekintsünk be a kívülről

---

*) A házépítési szabályok szintén ujjaalakítandók. A mostani szabályok közül csak egyet említek: 12 ölnél kisebb szélességű új házat nem szabad építeni. Ez igazán nagyszerű; mintha mindenkinek palotaépítésre kellene pénzének lenni!

most ujdonujan kifestett városház börtöneibe: ott nedves, egészségtelen pinczékben, piszokban, levegő nélkül van a város lakosságának selejtje. Nézzük a kényszerítő dologházat (tán inkább javítóháznak kellene nevezni, ha hivatásának megfelelően): ez nem csak a lehető legczélszerűtlenebb helyen áll, utcákkal körülvéve, úgy hogy kívülről mindent behajithatnak, hanem még ezenkívül annyira tömve van, hogy hárman is alszanak egy ágyban. Leg is legelső volna a gyermekeket elválasztani a férfiaktól, mert azoktól csak roszt tanulhatnak, aztán foglalatosságukat kellene változatosabbá tenni. Nézzük a Rókus-kórházat, melynek rendes, tiszta kezelése az ottani igazgatónak s az orvos uraknak becsületére válik — mert nem az ő hibájok, ha betegekkel sokszor túlterheltetnek, úgy hogy kettő is jön egy-egy ágyra. De itt is mulhatlanul szükség van czélszerű reformokra. Anomalia például, hogy kórházba egyszersmind örültek és foglyok is felvétetnek: az előbbieket csak a kellő csendet háboritják orditásaikkal s tébolydába valók; az utóbbiaknak pedig a fogházi betegek szobájában volna helyök. Még nem mellőzhetem megemliteni, hogy a Rókus-kórházban egy becsületes bonczolóterem sincs; azon szoba vagy lyuk pedig, hol a halottak vannak kitéve, oly valami gyalázatos és úgy teli van patkánynyal, hogy további részletezéstől szívesen fel fog menteni az olvasó. Ezen rögtön változtatni kellene;

ezzel tartozunk azon sok betegnek, ki ott megfordul. Nézzük a szegények házát, mely nem épen a legczélszerűbb terv szerint épült; nézzük a kiépített kőpart lépcsőzeteit, melyeken egész mosó-osztályok türetnek, míg a vasrácsokat arra használtatik, hogy a rá aggatott szennyes ruha egész lobo-
gótáborra üdvözölje tán a gőzhajón érkezőket, a vaskerítések végén pedig már ki tudja mióta négy-
lámpásos candelaberek csüggesztik le tört üvegű fejeiket, várva, hogy valami szél tán könyörül raj-
tok s végkép ledönti, — míg az embernek annak idején csak néhány csavar megszorításába került volna, hogy e romlásnak elejét vegye. Nézzük . . .
de tán többet már inkább ne is nézzünk, — elég jelenleg ennyi.

Lesznek sokan, kik mások hibáit mindig tarkogatni szeretvén, mert saját árnyoldalaik leleplezésétől tartanak, lesznek ilyenek, kik fel fognak kiáltani: „Hiszen nem egészen a szegény város hibája, hogy kevés a pénze és adósságokba verte magát!“ Meglehet; — de épen ezért annál ügyesebb kombinációkra van szüksége, s épen ezért még kevésbé kellene pénzét olyasokra költeni, a mik senkinek sem szolgálnak örömére, sőt nem egyet nagyon is boszantanak. A mi feladatunk Pestet széppé, kellemessé, lakhatóvá tenni; jövőjét tehát nem bízhatjuk ügyetlen kezekre. Inkább szenvedjen a felszólaló, mint az ügy! Buda-Pest hazánk szemé-

fénye, s mindenki jogositva van fejlődése ügyeihez hozzászólni; — az nem a városi tanács, hanem Magyarország fővárosa.

Magyarország fővárosa ne álljon semmi tekintetben háttérben, ne homályosítsa el azt a világ bármely metropolja se!

Ez pedig tőlünk függ — csak akarnunk kell. A természet mindent megtett, hogy Buda-Pest gyönyörű város legyen, de lakója még eddigelé keveset cselekedett előmozdítására.

Ha Buda-Pest majd egykor sikerült vízvezetéssel leend ellátva, s a lánczhid téren s imitt-amott a városban zuhogó fontainak üdítendik a nyár rekkenő legét; ha a szöszeke Dunát gőzhajók népesítendik, ladikok elevenítendik; ha azon gyönyörű hét szigetet felhasználva s becsületes vendéglőkkel ellátva, lehetővé teendik a városi lakónak, hogy oda vasárnap vagy máskor gőzösön kikülldhesse családját; ha a budai hegyekbe rendes vasuti vonatok járandnak, s a két testvérváros indóházai a Margit-szigeten alul egy szép állandó vasuti s egyzersmind gyalogok számára készült hiddal leendnek egybekötve, melynek hidfőitől jobbra-balra nagyszerű dockok fognak terjedni, mig a lánczhidon alul gőzkompok szállítandják a fuvarost és a két város munkás közönségét; ha új légszeszvilágító társulatok alakulandnak, melyek versenyezve a most fenállóval, a légszeszt olcsóbbá s álta-

lánosabbá teendik; ha a város nagyobb, szélesebb, főbb utcáin valósuland egy vasuti hálózat lóerőre, könnyítve s olcsóbbítva a közlekedést vasuti indóházak, gőzhajóállomások, mulató helyek s a város azon részei között, hol a forgalom legnagyobb; ha a vasutak szaporodtával egy új indóházunk épülend; ha a járda, kövezet és a mac-adam végtére egy kis észszel készüend, s a városnak rendezett kiépített csatornáit leendnek; ha amerikai jégházak olcsóbbá s így mindenki számára élvezhetővé teendik a megjegeczesült víz nagy comfortját a nyári időszakban; ha vendéglői rendszerünk s a fogadók építési módja s berendezése jobbra forduland; ha egy központi országos borcsarnok s egyéb nagyobb raktárak létesülendnek; ha új színházunk épülend, másképp kezelve, mint az eddigiek, s biztos tőkével ellátva *), hogy ha külföldi jön előadásainkra, ne kelljen szüntelen pirulnunk; ha leendenek oly mulató helyeink, mint lapdaház, sakk-club, állatkert, hajósegyetek, olvasótermek **), úgy hogy az idegen, ki nálunk időz, találjon valamit ingyére s tovább mulasson közöttünk, sőt hogy saját hazánk-

---

*) Párisban, hol számtalan a színház, most ismét egy új épül a boulevardokon, mely 25,000,000 francba fog kerülni.

**) Hála az egeknek, hogy vivodánk, lovadánk, lövöldénk, testgyakarló egyesületünk, löversenyünk és falkánk már biztosan megvan alapítva.

fiat a faluról a városba csalogassuk; ha nem kel-
 lend örökké porban vagy sárban a királyutezán át
 a városliget hűsítő árnyait keresni; ha árvák ne-
 velésére, szegényházakra, kórházakra, börtönök-
 re, javítóházakra, temetőkre több gond leend for-
 ditva, s egy okszerűen rendezett tébolyda s lelenz-
 ház épüend; ha néhány földött vásárpiacz s hal-
 áruscsarnok czélszerűen el leend helyezve; ha mu-
 zeumunk, képesarnokunk emelésére több erély mu-
 tatkozendik; ha fával kiültetett téreink számát nö-
 velendik s az eddigieknél jobb karban tartand-
 ják; ha imitt-amott egy-egy szobor emelkedendik
 nagy embereink emlékére; ha a Duna partjait ki-
 épített kőpart szabályozandja, a budai házbirtoko-
 soknak is alkalom adatván ez által elvégre, hogy
 fölépítsék dunamenti házsorukat (mit most a sze-
 métt miatt tenni lehetetlen, mert ki szánhatja magát
 arra, hogy piszokba valami csinosat építsen —
 vagy tán, hogy naponkint lássa, mint emelkedik a
 porfelleg s romlik a part 20—30 ló húzta hajó kö-
 tele által, mi tán már Bendeguz idejében is szoká-
 sos volt?); ha azon már régen tervezett csatornát
 Uj-Pesttől kezdve a városligeti tónak, onnét pedig
 a Ferencz-városon alul ismét a Dunába újra felka-
 rolandják, mi által Pest szigetté alakulva, a csa-
 torna felé lehetne helyezni a város piszkosabb dol-
 gait; ha általában össze nem leend keverve azon
 városrész, mely az embernek épen csak lakul szol-

gál, azzal, melyben a kereskedés forgalma foly; ha casinók, clubok jobban rendezve és saját házaikban leendnek elhelyezve, hogy ne kelljen minduntalan másnak nem arravaló házát kibérelni, cigány módon hurezolkodni s máséba költeni, sat.; ha továbbá azok, kik építésre szánják magukat, valami jobbfielét rakandnak s nem akarandják, hogy a konyha ott helyeztessék el, hol nem kellene lennie, vagy az alvó szoba a ház leglármásabb s melegebb részébe jusson, sat. csak mivel ez szépapjoknál is így volt szokásban; ha a város hatósága a váczi, ország- s kerepesi utat sat. fával beültetendi, belölök boulevardokat alakitva; ha több gondot s pénzt forditand a csemete-kertekre; ha a város több pontjára vasból készült nagyobb vizelőket helyezend, mit a szükség, tisztaság s illendőség egyaránt követelnek; ha kieszközlendi, hogy a lőportornyok a várostól nagyobb távolságra helyeztessenek; ha a servitatért fákkal kiültetendi s a templomot a többi épülettel onnét eltávolitandja (mert néhány éve már, hogy a barátokkal a 30 évi szerződés lefolyt, s a város ezt teheti, sőt tenni köteles is, mert ez még 1848 előtti időkben volt így elhatározva, sőt már a terv is elkészült, bár úgy látszik, hogy valami oubliettebe került); ha majd egyszer a Duna mindkét oldala szabályozásához fogand, hogy ne kelljen mindig egy tán még az 1838-ki árvizet is túlhaladó pusztitástól tartanunk (mert kétséget nem

szenved, hogy a Csepel melletti nyúlfuttató s kopasz zátonyok évről évre nagyobbodnak, s ezek a jeget megakasztva, az árvíz valódi okozói lesznek); ha végre pénzügyi bizottmányt állítva, ezt oly terv elkészítésével bizandja meg, mely a kormánynak volna előterjesztendő, s mely azon tényből indulva ki, hogy városunk Új-Pest felé terjed, s a hol jelenleg az újépület áll, ott lesz tán 40—50 év múlva a város közepe, kifejtené, nem lehetne-e a kormánynak kaszárnya építésére egy új nagy telket átengedni akár ott, hol az aldunai fatér van, akár a régi temető helyén vagy máshol, kaszárnyára úgy sem levén alkalmas helyiség a város közepe, nem lehetne-e tehát ezt kicsereálni s azon 1,500,000 forintot, melylyel a kormány tartozik, elengedni vagy erre tán rá is fizetni, csakhogy legalább a város az újépületi kaszárnyát leronthatná s azon tért házhe-lyekre osztván, jó árakon eladhatná; — ha mind ez elősoroltak, mint leglényegesebbek, nélkülözhet-
lenek s első teendőink közé tartozók, életbe lépend-
nek: — akkor fővárosunk elfoglalja azon álláspon-
tot, mely egy színvonalra fogja emelni a világ töb-
bi, már régen e polczon álló fővárosaival, s lesz leg-
alább egy hely hazánkban, melyet országunk többi
városa utánozhat s melyre büszkeséggel fogunk
mutathatni, hogy egyesült erővel tevők azzá, a mi.

Ha még mind ezen felül elérendjük azt, hogy
consulságok alakulhatnak, s Pest-Buda szabad kikö-

tővé leend, akkor rövid idő alatt oly virágzásnak fog indulni fővárosunk, melyről még legmerészebb optimistáink sem álmodnak.

Az elősoroltakat hányan nem érzik, tudják, sőt fájlalják! De ez nem elég. Le kell mondanunk a semmittevésről, mely úgyszólván második hitünk-ké vált; a magyar, természeténél fogva, ugy is inkább hajlandó a pihenésre, de hálistennek fiatal nemzethez tartozván, arra még nincs szüksége. A hon anyagi fejlődése előmozdításában s emelésében részt vehet Magyarország minden polgára; e részben senki tevékenysége vagy jóakarata nincsgátolva: a ki nem tud dolgozni fővel, munkálhat karjával; a ki evvel nem, tán pénzzel segíthet. Az épületben nem lehet meghatározni, melyik tégláér többet vagy foglalja el jobban helyét; mind szükséges, hogy az egész fenálljon; s azon téglá, mely a földben, senkitől sem látva, az alapfalak egyik részét képezi, nem érdemtelenebb s nem kevésbbé hasznos, mint azon társa, melyre a tető egy gerendáját fektetik, ámbár ez magasabban van helyezve s közelebb látszik lenni az éghez.

TOLDALÉK.

A congressusban 1776-ban jul. 4-én kelt

FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT.

Midőn az emberi dolgok folytán valamely nép szükségnek látja, a kötelékeket, melyek által más néphez kötve volt, felbontani, s a földi hatalmak közt fellépni azon egyenlő és önálló polczra, melyre a természet és a természet urának törvényei jogosítják: akkor illő tekintet az emberiség véleményeire megkívánja, hogy az okokat, melyek az elválást sürgették, kijelentse.

Mi a következő igazságokat önmagokban is világosoknak tartjuk, t. i. hogy minden ember egyenlőképen van teremtvé; hogy teremtőjük őket bizonyos elidegeníthetlen jogokkal ruházta fel; hogy e jogok közé tartozik az élet, a szabadság és a boldogság keresése; hogy e jogok biztosítására kormányok állittattak föl az emberek közt, melyek törvényes hatalmukat a kormányzottak jóváhagyásából merítik; hogy valahányszor a kormány alakja e czélokra nézve káros hatásúvá lesz, a népnek joga van azt megváltoztatni vagy megszüntetni s új kormányt állítani föl, oly elvekre fektetvén annak alapját, s hatóságát úgy szervezvé, a mint biztossága és boldogulhatása elérésére legczélzerűbbnek látja.

Az okosság ugyan megkívánja, hogy régóta fenálló kormányokon nem kell könnyű és mulékony okoknál fogva változtatni, s e szerint mutatja is az eddigi tapasztalás, hogy az emberek hajlandóbbak tűrni, míg a bajok elviselhetők, mintsem magokon azon formák lerontásával segítsenek, melyeket megszoktak. De midőn a visszaélések és bitorlások hosszú és mindig arra az egy célra törekvő sora elárulja a szándokot, korlátlan hatalom alá juttatni a népet: akkor jogukban, sőt kötelességökben áll azt a kormányt megbuktatniok s jövődöbeli biztosságuk új védfalairól gondoskodniok.

Ilyen volt e gyarmatok béketürése s ilyen szükség alatt állnak most, mely őket kényszeríti a kormány korábbi rendszerét megváltoztatni. Nagy-Britannia mostani királyának története ismételt jogsértések és bitorlások sorozata, s valamennyinek egyenes célja korlátlan zsarnokságot alapítani meg ezen gyarmatok fölött. Ennek bebizonyítása végett hadd terjeszszünk némely tényeket a jóindalatu világ elé.

A közjóra legüdvösb és legszükségeseb törvényektől megtagadta jóváhagyását;

Megtiltotta helytartóinak sürgető és közvetlen fontosságu törvényeket keresztülbocsátaniok, hacsak e törvények hatálya az ő jóváhagyásának megérkezéig fel nem függesztetik; mikor pedig fel voltak függesztve, többé sohasem foglalkozott velök;

Más törvényeket nem bocsátott keresztül, melyek népes nagy vidékek javára lettek volna, hacsak azoknak lakosai le nem mondának a törvényhozásban való részvétők jogáról; jogról, mely rájok nézve megbecsülhetetlen és csak zsarnokokra nézve félelmes;

Összehitta ugyan a törvényhozó testületeket, de szokatlan, kényelmetlen s köz-levéltáraiktól messze eső he-

lyeken, csupán a végre, hogy kifárasztás által intézkedései elfogadására bírhatta őket;

Több ízben felozlatta hol ezt, hol azt a képviselő testületet, mert férfias szilárdsággal elleneztek a nép jogai-
ba tett betöréseit;

Ily föloszlatások után soká nem engedte, hogy ujak választassanak, mi által a törvényhozás joga, mely megsemmisülni nem képes, az összes népre esett vissza, hogy általa gyakoroltassék; idő közben pedig az állam a külmegtámadtatás és belrázkódtatások minden veszélyeinek volt kitéve;

Gátolni ügyekezett ez államok népesedését, mi végre az idegeneknek honfiusítására czélzó törvényeket megakasztotta; másokat, melyek az idegeneket beköltözésre buzdíthatták volna, keresztül nem bocsátva s az új földbirtok megszerzésének föltételeit felcsigázva;

Megakasztotta az igazságszolgáltatást, a birói hatalmat szervező törvényektől megtagadván jóváhagyását;

A birákat egyedül az ő akaratjától tette függökké, úgy tisztségökre, mint dijaik nagyságára és kifizetésére nézve;

Nagy számmal alkotott új hivatalokat s egész raját a tiszteknek küldte ide népünket zsarolni s vagyonát fel-
falni;

Béke idején álló hadsereget tartott köztünk törvényhozó testületeink beleegyezése nélkül;

Ügyekezett a katonát függetlenné tenni a polgári hatalomtól, sőt föléje rendelni;

Másokkal szövetkezett, hogy alkotmányunktól idegen s törvényeink által el nem ismert hatóság alá juttasson minket, jóváhagyván állítólagos törvényhozásuk következő végzéseit:

Nagyszámú fegyveres csapatok elhelyezéséről köz-
tünk ;

Ezeknek megóalmazásáról birói álkihallgatás utján
bármely gyilkosság miatti büntetés ellen, melyet
ezen államok lakosain elkövethetnek ;

A megegyezésünk nélkül ránk rovandó adóról ;

Megfosztatásunkról sok esetben az esküdt birák előtti
kihallgattatástól ;

Átszállítatásunkról a tengeren, hogy ott állítólagos
vétségekért kihallgattassunk ;

Az angol törvények szabadelvű rendszerének meg-
szüntetéséről az egyik szomszéd tartományban,
kényuralmat alapítván meg ott, és határait kiter-
jesztvén, úgy hogy egyszersmind például is, de
alkalmas eszközül is szolgáljon hasonló korlát-
lan uralom behozatalára ezen gyarmatokba is ;

Szabadságleveleink lefoglalásáról, legbecsesb törvé-
nyeinket eltörölvén és kormányunk formáit ala-
postul kiforgatván ;

Saját törvényhozásunk felfüggesztéséről, kijelentvén,
hogy őket illeti a törvényhozás joga helyettünk,
bármely esetben és ügyben ;

Továbbá lemondott az itteni kormányról, kijelentvén,
hogy ótalmát megvonja tőlünk, s háborút indítván ellenünk ;

Kifosztotta tengereinket, megrablá partjainkat, fel-
gyujtá városainkat s öldösé népünk életét ;

Most pedig idegen zsoldosok nagyszámú csapatjait
szállítja ide, hogy befejezze a halál, a rombolás és zsarnok-
ság munkáját, mely a kegyetlenség és hitszegés oly körül-
ményeivel kezdődött már is, hogy a legbarbárabb időkben
is alig van párjok s merőben méltatlanok mivelte nép feje-
delméhez ;

Kényszerítette a nyílt tengeren elfogott polgártár-

sainkat fegyvert viselni hazájok ellen, hogy hohérjaik legyenek jó barátjaik- s testvéreiknek, vagy magok ezeknek kezétől essenek el;

Felszított belső felkeléseket köztünk, s azon volt, hogy határlakosinkra uszítsa a könyörületlen, szilaj indiánokat, kiknek ismert hadi szabálya : különbség nélkül irtani ki minden kort, nemet és rangot.

Ezen elnyomatásunk mindenik fokánál a legalázatosb szavakkal könyörögtünk sérelmeink orvoslásáért : ismételt kérvényeinkre csak új bántalmak voltak a válasz. Fejedelem, kit minden cselekedete zsarnokká bélyegez, nem arra való, hogy szabad népet kormányozzon.

Azt sem mondhatja senki, hogy brit testvéreink iránt nem voltunk tekintettel. Mi koronkint figyelmeztettük őket, hogy törvényhozásuk miként merészkedik nem igazolható hatóságát miránk kiterjeszteni. Emlékeztettük őket kiköltözésünk és itteni megtelepedésünk körülményeire. Hivatkoztunk természetes igazságérzetökre és nagylelkűségökre, s kérve kértük őket, közös atyafiságunk kötelékeire, jelentsék ki, hogy nekik e bitorlásokban nincs semmi részök, melyek miatt okvetetlen meg kellene szakadni köztünk és köztök minden viszonynak és szövetkezésnek. De süketek voltak ők is az igazság és vérrokonság szavára. Meg kell tehát nyugodnunk a szükségben, mely válást parancsol, s őket is olyanokul kell néznünk, mint a többi embert, ellenségeinknek háborúban, békében pedig jó barátainknak.

Mi tehát, az amerikai Egyesült-államok közgyűlésben egyesült képviselői, hivatkozván szándékaink becsületességére nézve a világ bírójára, ezen gyarmatok jó népének nevében és meghagyásából ünnepélyesen kihirdetjük és kijelentjük, hogy ezen egyesült gyarmatok tetteleg és joggal szabad és független államok, s azoknak lenniök kell is; hogy fel vannak oldva minden kötelezettség alól a brit

korona iránt, s köztök és Nagy-Britannia állama közt minden politikai viszony végkép meg van szüntetve és annak lennie kell is; s hogy mint szabad és független államoknak teljes hatalmukban áll háborút indítani, békét kötni, szerződésekre lépni, kereskedésöket rendezni, s minden egyebet tenniök, mit független államok joggal cselekesznek, s e kijelentés támogatásául, szilárd bizodalommal az isteni gondviselés ótalmába, kölcsönösen lekötjük egymásnak életünket, vagyonunkat és szent becsületünket.

JOHN HANCOCK.

<i>Uj-Hampshire</i>	{	Josiah Bartlett, William Whipple, Matthew Thornton.
<i>Massachusetts Bay</i> . . .	{	Samuel Adams, John Adams, Robert Treat Paine, Elbrigde Gerry.
<i>Rhode Island, stb.</i> . . .	{	Stephen Hopkins, William Ellery.
<i>Connecticut</i>	{	Roger Sherman, Samuel Huntington, William Williams, Oliver Wolcott.
<i>Uj-York</i>	{	William Floyd, Philip Livingston, Francis Lewis, Lewis Morris.
<i>Uj-Jersey</i>	{	Richard Stockton, John Witherspoon, Francis Hopkinson, John Hart, Abraham Clark.
<i>Pennsylvania</i>	{	Robert Morris, Benjamin Rush, Benjamin Franklin,

<i>Pennsylvania</i>	{	John Morton, George Clymer, James Smith, George Taylor, James Wilson, George Ross.
<i>Delaware</i>	{	Caesar Rodney, George Read, Thomas M'Kean.
<i>Maryland</i>	{	Samuel Chase, William Paca, Thomas Stone, Charless Carroll, of Carrollton.
<i>Virginia</i>	{	George Wythe, Richard Henry Lee, Thomas Jefferson, Benjamin Harrison, Thomas Nelson, Jun., Francis Lightfoot Lee, Carter Braxton.
<i>Éjszak-Carolina</i>	{	William Hooper, Joseph Hewes, John Penn.
<i>Dél-Cnrolina</i>	{	Edward Rutledge, Thomas Heyward, Jun., Thomas Lynch, Jun., Arthur Middleton.
<i>Georgia</i>	{	Button Gwinnett, Lyman Hall, George Walton.

AZ EGYESÜLT-ÁLLAMOK ALKOTMÁNYA.

Az alkotmányt Amerika Egyesült-államai számára megalkották : Uj-Hampshire, Massachusetts, Connecticut, Uj-York, Uj-Jersey, Pennsylvania, Delaware, Maryland, Virginia, Éjszak-Carolina, Dél-Carolina és Georgia államainak képviselői, kik köztanácskozásra egybegyültek. Az ülések kezdődtek 1787-ben május 25-kén s véget értek ugyanazon évben september 17-kén.

Mi, az Egyesült-államok népe, a végre, hogy tökéletesebben egyesüljünk, az igazságnak szilárd alapot rakjunk, a belső csendet biztosítsuk, a közös védelemről gondoskodjunk, a közjót előmozdítsuk s a szabadság áldásait mind magunk, mind utódaink részére állandósítsuk, az amerikai Egyesült-államok számára a következő alkotmányt alkotjuk és állapítjuk meg.

ELSŐ CZIKKELY.

I. SZAKASZ. Az itt megállapított összes törvényhozási hatalom az E. á. *) gyűlésére fog ruháztatni, mely senatusból és képviselők házából fog állni.

---

*) E. á. = Egyesült-államok ; ss = senatus. kk.   képviselők.

II. SZAKASZ. 1. A kk. háza állni fog a különböző államok népe által minden második évben újra választott tagokból; a választók pedig minden államban oly képességekkel kell hogy birjanak, melyek az állami törvényhozás legnépesebb ágának választóiban szükségesek.

2. Senki sem lesz képviselő, ki kora 25-ik évét el nem érte, s ki még hét év óta nem polgára az E. á.-nak, vagy ha választatik, nem lakója annak az államnak, melynek képviselőjévé lett.

3. A kk. és egyenes közadók száma a különböző államok közt, melyek ezen Unióhoz tartozni fognak, aránylag ki fog szabadni, illető népességök szerint, mely meg fog határozatni, hozzáadtván a szabad emberek összes számához — beletudván azokat is, kik bizonyos évekig szolgálatra kötelesek, az adót nem fizető indiánokat pedig kitudva — három ötöde a többi mindennemű embereknek. A valószínű számlálás meg fog történni három év alatt az E. á. congressusának első gyűlésétől fogva, azután pedig minden tizedik évben, a törvény utasítása szerint. A kk. száma nem lesz több egynél minden harminczezer lélek után; de egy képviselője legalább minden államnak lesz; s miglen a számlálás megtörténhetik, Uj-Hampshire állam fel van hatalmazva választani hármat; Massachusetts nyolczat; Rhode-Island és Providence Plantations egyet; Connecticut ötöt; Uj-York hatot; Uj-Jersey négyet; Pennsylvania nyolczat; Delaware egyet; Maryland hatot; Virginia tizet; Éjszak-Carolina ötöt; Dél-Carolina ötöt; és Georgia hármat.

4. Mikor valamely állam képviselőjének széke megürül, ennek végrehajtó hatalma bocsásson ki választási parancsot annak betöltése végett.

5. A képviselők háza megválasztja elnökét és egyéb tisztjeit, és az állami tisztviselőket csak neki van joga perbe idézni.

III. SZAKASZ. 1. Az E.á. ss.-a állani fog két két senatorból mindenik állam után, kiket az illető állam törvényhozása hat évre választ, s minden senatornak lesz egy szavazata.

2. Mihelyt az első választás következtében először összeültek, oly egyenlő három részre osztják fel neveiket, a mint csak lehet. Az első osztályba sorozott senatorok már a második év végével lépnek le székeikről; a második osztálybeliek a negyedik év végével, s a harmadik osztálybeliek a hat év leteltével. Ha pedig lemondás által vagy másképen ürülne meg valamely senator széke, míg az illető törvényhozás nyugszik, az illető végrehajtó hatalom nevezhet ideiglen senatort, míg a törvényhozás újra összeül s akkor a támadott ürességet ez tölti be.

3. Senator nem lehet, a ki még élete 30-ik évét nem érte el, ki még nem kilencz éve az E. á. polgára, s ki midőn választatott, nem lakott az államban, melynek részére választották.

4. Az E. á. alelnöke lesz a ss. előlülője; de szavazata csak akkor van, ha a kétfelé szavazók száma egyenlő.

5. Egyéb tisztjeit a ss. maga választja meg, valamint ideiglenes előlülőit is, midőn az alelnök távol van vagy mikor ő végzi az E. á. elnökének teendőit.

6. Csak a ss.-nak van hatalma vizsgálat alá vonni a vádlott állami tisztviselőket. Midőn ily ügyben üléseznek, esküt vagy fogadást tesznek. Mikor az E. á. elnöke ellen foly a vizsgálat, az országbiró (Chief Justice) fog előlülni; s nem szabad elítélni senkit, ki ellen a jelenlevő tagok két harmada nem szavaz.

7. Vád esetében az ítélet nem terjeszkedhetik többre, mint a hivataltól való elmozdításra és arra, hogy az illető nem képes többé az E. á.-ban semmiféle tisztséget vagy tiszteletbeli és jövedelmes hivatalt viselni és élvezni. Az elítéltet mindazonáltal alá lehet vetni esküdtszéki tárgyalásnak,

vizsgálatnak, ítéletnek és büntetésnek a törvények szerint s ő ezeket tartozik állani.

IV. SZAKASZ. 1. Minden állam törvényhozása ki fogja szabni a kk. és senatorok megválasztása idejét, helyét és módját; de a congressus bármikor alkothat vagy változtathat ily szabályokat törvény által, kivéve a senatorok választása helyére nézve.

2. A congressus évenként legalább egyszer össze fog ülni, s e gyűlés december első hétfőjén kezdődik, ha csak más napot nem tűznek ki törvény által.

V. SZAKASZ. 1. Mindenik ház itél saját tagjai képessége, megválasztatása és a választási jegyzőkönyvek (returns) fölött. Mindenik háznak bizonyos számú többségre lesz szüksége arra, hogy működhessék (quorum). Ennél kisebb szám elnapolhatja magát napról napra, s fel is lehet hatalmazni, hogy a távollevő tagokat megjelenésre szorítsa, oly büntetés terhe alatt, melyet mindenik ház előre szab ki.

2. Mindenik ház megállapíthatja eljárása szabályait; tagjait rendetlen magokviseleteért megbüntetheti, s két harmad beleegyezésével ki is üzheti, a kit erre méltónak itél.

3. Mindenik ház naplót visz dolgairól s koronkint közli, oly részeit kivéve, melyek nézetök szerint titkot igényelnek. A tagok i g e njei vagy n e mjei bármely kérdés fölött, mind a két házban, a jelenlevők egy ötödének kívánatára, a naplóba bevezetendők.

4. Míg a congressus együtt van, egyik háznak sem szabad a másik beleegyezése nélkül három napnál többre elnapolni üléseit, sem más helyre nem teheti át, mint a hol mind a két ház ül.

VI. SZAKASZ. 1. A senatorok és kk. kárpótlást kapnak szolgálataikért. Ennek nagyságát a törvény szabja meg, fizeti pedig az E. á. pénztára. A hazaárulás, hűtlenség

és békebontás eseteit kivéve, minden más esetben fogságmentesek, míg illető házuk gyűléseiben részt vesznek, valamint oda-menet és onnan-jövet is.

Beszédjeikért vagy vitáikért az egyik vagy másik házban csak ott fognak kérdőre vonathatni, másutt sehol.

2. Senatort vagy képviselőt, azon idő alatt, melyre választatott, nem lehet kinevezni semmi oly polgári hivatalra az E. á. hatósága alatt, mely hivatalt akkor állítottak fel, vagy melynek jövedelmét azon idő alatt szaporították. Az E. á. egy tisztségviselője sem lehet bármelyik háznak tagja mindaddig, míg azt a tisztséget viseli.

VII. SZAKASZ. 1. Az adószedésről szóló minden törvényjavaslatnak a kk. házából kell eredni; de a ss. ajánlatokkal vagy módosítványokkal járulhat hozzá, mint más törvényjavaslatoknál.

2. Minden törvényjavaslatot, mely a kk. és a szenátorok házán keresztülment, mielőtt törvénynyé válnék, be kell mutatni az E. á. elnökének. Ha ez helybenhagyja, aláírja; ha nem, akkor visszaküldi kifogásaival együtt abba a házba, melyből erednie kellett. Ez naplójába iratja a kifogásokat szóról szóra, és újra tekintetbe veszi. Ha ilyen új meghányás után a ház két harmada a törvényjavaslat mellett van, azt a kifogásokkal együtt elküldik a másik ház elé, mely szintén újra tanácskozás alá veszi, s ha ennek is két harmada jóváhagyja, törvénynyé lesz. De minden ily esetben a két ház szavazatát igennel vagy nemmel kell kijelenteni, s a mellette vagy ellene szavazók neveit az illető két ház naplójába be kell vezetni. Ha az elnök valamely törvényjavaslatot nem küld vissza tíz nap alatt (a vasárnapokat kivéve) azon naptól fogva, melyen eléje terjesztették, az törvénynyé válik, mintha aláírta volna, ha csak a kongressus meg nem előzi annak visszaküldetését, korábban naplóján el magát, mely esetben nem válik törvénynyé.

3. Minden rendelet, határozat vagy végzés (order, resolution, or vote) melyhez a ss. és a képviselőház hozzájárulása szükséges (kivéve az elnapolás kérdéseit), az E. á. elnöke elé terjesztendő, s mielőtt foganatosíttatnék, neki kell azt jóváhagyni; vagy ha ő nem helyeselné, mind a két ház két harmada által újra meg kell azt szavazni, a törvényjavaslatokat illető szabályok és határozmányok szerint.

VIII. SZAKASZ. A congressus joga :

1. Mindennemű adókat és vámokat kivetni és beszedni az E. á. adósságainak letisztázására, vagy védelmökre és általános javokra; de mindennemű adó és vám az E. á. egész területén egyenlő lesz;

2. Pénzeket kölcsön venni az E. á. hitelére;

3. Szabályozni a kereskedést a külfölddel, a különböző államokkal és az indián törzsekkel;

4. Megállapítani egyenlő szabályokat a honosításra nézve, s egyenlő törvényeket bukások eseteire az összes E. á. számára;

5. Pénzt verni; ennek és az idegen pénznek értékét meghatározni, s megállapítani a súlyok és mértékek egyenes mintáit;

6. Gondoskodni, hogy az E. á. pénzeinek és hitelleveleinek hamisítása ne maradjon büntetés nélkül;

7. Postahivatalokat felállítani s posta-utakat építeni;

8. Előmozdítani a tudomány és mesterségek haladását, biztosítván meghatározott időre szerzőknek és feltalálóknak a kizárólagos jogot illető irataik- és fölfedezéseikhez;

9. Felállítani alsóbb törvényszékeket a főtörvényszék alatt;

10. Itélni és megbüntetni a nyílt tengeren elkövetett kalózságot és embertelenséget, valamint a népjog ellen elkövetett bűnöket is;

11. Háborút üzeni s kiadni kalóz- és forbát-leveleket, s a szárazon és vizen tett foglalásokat szabályozni;

12. Hadakat toborzani és eltartani; de pénzt e czélra két évnél hosszabb időre megszavazni tilos;

13. Hajóhadat szerezeni és fentartani;

14. Szabályokat alkotni a szárazföldi és tengeri erők kormányozására és intézésére;

15. Gondoskodni, hogy a nemzetőrség (militia) talpon legyen az Unio törvényei végrehajtására, fölkelések elnyomására s betörések visszaverésére;

16. Gondoskodni a nemzetőrség szervezése-, fölfegyverzése- és fegyelméről, annyit tartván belőlök rendelkezése alatt, a mennyire az E. á. szolgálatában szükség lehet, s meghagyván az illető államoknak a tisztek kinevezését s a hatalmat, hogy a militiát a congressus szabta fegyelem szerint begyakorolhassák;

17. Kizárólag birni a törvényhozás jogával minden gondolható esetre, oly terület fölött (mely azonban ne legyen tiz négyszög mértföldnél nagyobb), mely az egyes államok által átengedtetvén, a congressus által pedig elfogadtatván, az E. á. kormányának székhelyéül szolgál; s hasonló tekintélyvel rendelkezni minden egyes helyek fölött, mik azon állam törvényhozásának engedelmével szerezettek meg, a melyben fekszenek, hogy rajtok várakat, raktárakat, fegyvertárakat és hajógyárakat s egyéb szükséges épületeket lehessen állítani; és

18. Minden törvényt megalkotni, mely az itt elősorolt jogok gyakorlására szükséges, vagy oly jogok gyakorlására, melyekkel ezen alkotmány az E. á. kormányát vagy annak egyes ágát vagy tisztét felruházta.

IX. SZAKASZ. 1. Olyanok beköltözését vagy beköltöztetését, kiket beereszteni a jelenleg létező államok valamelyike jónak látná, az 1808-ik év előtt a congressus nem

fogja tiltani. A beszállításra azonban vámot lehet vetni, csak ne tegyen egy személytől tiz dollárnál többet.

2. A habeas corpus szabadság-levelének érvényét nem szabad felfüggeszteni, bel-lázongás vagy kívülről eredő megtámadtatás eseteit kivéve, mikor a közbátorság szükségessé teszi.

3. Megbélyegző vagy visszaható törvény alkottatni nem fog.

4. Fejadó vagy más közvetlen közteher kirovatni nem fog, csak azon irányban, mely a census vagy érték-számlálás szerint rendeltetik kivettetni.

5. Semmiféle vám vagy adó nem fog vettetni azon árukra, miket valamely állam külföldre szállít.

6. Egyik állam kikötőinek előnyt a többi fölött a kereskedés vagy közjövedelem semmi szabályozása sem adhat; s az egyik államból jövő vagy menő hajó nem tartozik más állam kikötőjébe menni, ott lerakodni s adót vagy vámot fizetni.

7. A kincstárból nem szabad másképen pénzt húzni, csak a törvény utalványozása szerint, s rendes kimutatást és számadást a közpénzek bevételeiről s kiadásáról koronkint közre kell tenni.

8. Az E. á. nemes-leveleket nem adnak senkinek; s alattok bármely tiszteletbeli vagy jövedelmes hivatalt viselő embernek nem szabad a congressus jóváhagyása nélkül bármi ajándékot, tisztséget vagy czímet elfogadnia, legyen királytól vagy fejedelemtől, legyen idegen államtól.

X. SZAKASZ. 1. Egy államnak sem szabad szerződésre, egységre vagy szövetségre lépni; egynek sem szabad kalóz- és forbát-leveleket kiadni; pénzt verni; hitelleveleket kiállítani; mást mint arany és ezüst pénzt beadni adósságai fizetésére; megbélyegző vagy visszaható, vagy a

szerződésbeli kötelesség alól felmentő törvényt hozni; vagy bármi nemes czimre jogot adni.

2. Egy államnak sem szabad, a congressus beleegyezése nélkül, be- vagy kivitelre vámot vagy illetéket szabni, kivéve a mi felügyeleti törvényei végrehajtására mulhatlanul szükséges; s a valamely állam által a be- vagy kivitelre vetett összes adók és vámok tiszta jövedelme az E. á. kincstárának lesz hasznára, s minden ilyen törvény a congressus megvizsgálásának és ellenőrségének lesz alávetve.

3. A congressus jóváhagyása nélkül egy államnak sem szabad hajópénzt szedni; béke idején hajóhadat vagy hadihajókat tartani, más állammal vagy külhatalommal egyezkedni vagy szövetkezni, vagy harcza bonyolodni, kivéve ha tetteleg megtámadtatik, vagy a veszély olyan, mely halogatást nem tűr.

MÁSODIK CZIKKELY.

1. SZAKASZ. 1. A végrehajtó hatalom az amerikai E. á. elnökére fog ruháztatni. Ez négy évig viseli tisztét, az alelnökkel együtt, ki ugyanarra az időre választatik. A választás ekkép történik:

2. Minden állam oly módon, a mint saját törvényhozása rendeli, összesen annyi választót (elector) nevez, a hány senatort és képviselőt van joga a congressusba küldeni; de választó nem lehet, a ki már senator vagy képviselő, vagy a ki az E. á.-tól függő bármely tiszteletbeli vagy fizetéses hivatalt visel.

3. A választók össze fognak saját államaikban gyűlni s gólyokkal két férfura szavazni, elnökre és alelnökre, kik közül egynek legalább nem szabad saját államuk lakójának lenni. Azután jegyzékbe fogják szedni mind azok neveit, a kikre szavazat esett, a rájuk esett szavazatok szá-

mával együtt. Ezt a jegyzéket alá fogják írni és hitelesíteni, s pecsét alatt elküldik az E. á. kormánya székhelyére, a ss. elnökének czíme alatt. A ss. elnöke a ss. és a kk. házának jelenlétében meg fogja nyitni a hitelesített leveleket mind, s a szavazatok össze fognak számíttatni. A kire a legtöbb szavazat esett, az lesz az elnök, ha szavazatai száma többséget képez a kirendelt választók összes számához képest. Ha pedig egynél többen volnának, kikre ily többség szavazott, s ha szavazataik száma egyenlő, akkor a kk. háza válaszszon legott golyózás által egyet közülök, s a kit választanak, az lesz az elnök. Ha pedig egyiknek sincs többsége, a legtöbb szavazatu öt nevet kiveszik a névjegyzékből s ezek közül választ a nevezett ház elnököt. Azonban az elnökválasztásnál a szavazatokat államoktól kell venni, mindenik állam képviselősege egy szavazatnak vétetvén. Az e végre szükséges quorum (legkisebbszám) az államok két harmadából áll; de valamennyi állam többsége szükséges, hogy a választás érvényes legyen. Az elnök megválasztása után mindenkor az lesz az alelnök, kire az elnök után a választók legtöbb szavazata esett. De ha ilyenkor kettőnek vagy többnek ugyanannyi szavazata volna, a ss. választja golyózás által az alelnököt közülök.

4. A congressus meghatározhatja a választók kirendelésének idejét, valamint szavazásuk napját is. Ennek egy és ugyanannak kell lenni az E. á. összes területén.

5. Az elnökségre választani nem lehet senkit, a ki az E. á.-nak nem született polgára, vagy a ki, midőn ezt az alkotmányt elfogadták, még polgárunk nem volt. Azt sem lehet választani, ki még 35-ik évét nem érte el, vagy ki 14 évig az E. á.-on kívül lakott.

6. Ha az elnök elmozdítatnék vagy meghalna, ha lemondana vagy nem volna képes tisztje jogait gyako-

rolni és kötelességeit teljesíteni, akkor tisztségét az alelnök veszi át. Azon esetre pedig, ha mind a ketten elmozdítatnának, meghalnának, lemondanának vagy tisztjeiknek meg nem felelnének, a congressus dolga gondoskodni, törvény által kijelentvén, melyik tisztje által akarja őket helyettesíttetni, s akkor ez foglalja el helyöket, míg a tehetetlenség meg nem szűnik vagy új elnök nem választatik.

7. Az elnök bizonyos időben kárpótlást fog szolgáltatáiért kapni, melynek összegét azonban azon időszak alatt, a melyre választatott, sem szaporítani, sem apasztani nem lehet, s azon idő alatt sem az E. á.-tól, sem egyes államtól más jövedelmet nem húzhat.

8. Mielőtt hivatala gyakorlatába lépne, a következő esküt vagy fogadást fogja elmondani :

„Ünnepélyesen esküszöm (vagy fogadom), hogy hűségesen akarok az E. á. elnöki tisztségének megfelelni, s legjobb tehetségem szerint akarom az E. á. alkotmányát fentartani, ótalmazni és védeni.“

II. SZAKASZ. 1. Az elnök lesz az E. á. szárazföldi és tengeri hadainak főparancsnoka, valamint az egyes államok nemzetőrségeé is, midőn ezt a E. á. tettelegesen szolgálatába beszólítják. Ő írásban adathatja be magának a végrehajtó hatalom egyes ágai főtisztje által ennek véleményét bármely tárgyról, mely illető hivatala teendőihez tartozik. Hatalmában van dorgálni és megbocsátani az E. á. ellen elkövetett vétségek esetében, a bűnvádi eseteket kivéve.

2. Hatalmában áll a ss. tanácsára és beleegyezésével szerződésekre lépni, föltéve, hogy a jelenlevő senatorok két harmada hozzá járul ; ugy szintén ki fog nevezni a ss. tanácsára és beleegyezéssel követeket a külnemzetekhez, és más közhivatalnokokat, consulokat és a főtörvényszéki bírákat, s az E. á. minden más hivatalnokait, kiknek kinevez-

tetéséről itt más intézkedés nem tétetik, s mely hivatalok törvény által vannak megállapítva. A congressus azonban törvény által a kisebbrangú tisztek kineveztetését, ha helyesnek véli, rábizhatja akár csupán az elnökre, akár a törvényszékekre, akár pedig az osztályfőnökökre.

3. Az elnök jogában áll betölteni minden üres helyet, mely a ss. szünetelése alatt támad, megbízó okleveleket adván ki, melyek legközelebbi ülészakuk végével szintén véget érnek.

III. SZAKASZ. Koronkint tudósítani fogja a congressust az Unio állapotáról s oly intézkedéseket fog figyelmébe ajánlani, miket szükségeseknek és hasznosaknak vél. Rendkívüli esetekben vagy mind a két házat összehívhatja vagy csak egyet; s mikor ezek az elnapolás idejére nézve megegyezni nem tudnak, elnapolhatja őket maga anynyi időre, a mennyit jónak gondol. Ő fogadja a külkövetekeket és más országos tiszteket. Neki kell gondoskodni, hogy a törvények híven végrehajtassanak. Tőle nyer megbízást az E. á. valamennyi tisztviselője.

IV. SZAKASZ. Az elnök, alelnök s az E. á. minden polgári tisztviselője el fog hivatalától mozdíttatni, ha áruslásért, megvesztegetésért vagy más főbenjáró bűnök- és vétségekért bűnvádi kereset alá esik és elmarasztaltatik.

HARMADIK CZIKKELY.

I. SZAKASZ. Az E. á.-ban a birói hatalmat egy főtörvényszék fogja gyakorolni és oly alsóbb törvényszékek, miket a congressus időnkint ki fog rendelni és felállítani. A fő és alsóbb törvényszéki birák mindaddig megtartják helyöket, mig jól viselik magokat; s bizonyos időben szolgálataikért kárpótlást kapnak, mely, mig a hivatalban maradnak, apasztatni nem fog.

II. SZAKASZ. 1. A birói hatalom a jogosság és mélt-

tányosság minden esetei re, mik ezen alkotmány alatt eredhetnek, alkalmazni fogja az E. á. törvényeit és a szerződéseket, melyek vagy már léteznek, vagy az Unio tekintélye alatt létesülni fognak; minden esetekre, melyek követeket, más országos tisztviselőket és consulokat illelhetnek; az admirális és tengerészeti hatóság minden eseteire; a perekre, melyekben az E. á. képezik az egyik peres félt; peres kérdésekre két vagy több állam közt; egy bizonyos állam és más államnak polgárai közt; különböző államok polgárai közt; ugyanazon állam polgárai közt, kik különböző államok által adományozott földek miatt perelnek; végre valamely állam vagy ennek polgárai és külállamok, polgárok vagy alattvalók közt.

2. Mindazon esetekben, melyek követeket, más országos tisztviselőket és consulokat illetnek, s azokban, melyekben valamely állam a peres fél, a főtörvényszéket fogja illetni az eredeti törvényhatóság. Minden más fenemlített esetben a főtörvényszéket csak a felelbiteli hatóság illeti, úgy a törvény értelmére, mint a tényálladéokra nézve; de oly kivételek és szabályzatok mellett, miket a congressus állapít meg.

3. A bűnvizsgálat, állami tisztviselő elleni vád eseteit kivéve, esküdtszék elé fog tartozni, s azon államban megy végbe, melyben a mondott bűn elkövetett. Ha pedig egyik államban sem követtetett el, a vizsgálat oly helyen vagy helyeken fog folyni, melyeket törvény útján a congressus határoz meg.

III. SZAKASZ. 1. Árulás az E. á. ellen egyedül akkor követtetik el, mikor valaki fegyvert fog ellenök, vagy ellenségeikhez ragaszkodik, segítséget és kényelmet nyújtván nekik. Senki sem fog árulásban elmarasztaltatni, ha csak két tanú nem bizonyítja be ugyanazt a nyilvános tettet ellene, vagy ha nyílt törvényszék előtt maga be nem vallja

2. A congressus jogához tartozik megszabni az árulás büntetését; de az árulásban elmarasztaltat sem szabad vérokonaiban és vagyonában büntetni, s a büntetésnek az elmarasztalt életén túl nem szabad kiterjeszkedni.

NEGYEDIK CZIKKELY.

I. SZAKASZ. Minden államban teljes hitelt és hitelességet kell adni minden más állambeli közokmányoknak, jegyzőkönyvnek és birói eljárásnak. A congressus általános törvények által meghatározhatja a módot, mely szerint ily okmányok, jegyzőkönyvek és eljárások bebizonyítandók, és ennek mi azután a hatása.

II. SZAKASZ. 1. Minden állam polgárai jogot tarthatnak a különböző államok polgárainak minden szabadalmi- és mentességeihez.

2. A kit valamely államban árulással, hitszegéssel vagy más bűnnel vádolnak, ha az igazság elől szökik s más államban megtaláltatik, azon állam végrehajtó hatalmának kértére, a melyből szökött, ki kell őt adni, hogy azon államba szállíttathassék, mely ama bűnben az illetékes biró.

3. A ki szolgálatra vagy munkára valamely államban annak törvényei szerint köteles, ha más államba menekül, ennek semmiféle intézkedése vagy törvénye következtében nem menthető fel a szolgálat vagy munka alól, hanem kiadandó, ha az illetők igénylik, annak, a kinek a szökvény ama szolgálattal vagy munkával tartozik.

III. SZAKASZ. 1. A congressus új államokat is vehet föl ezen Unióba; de már létező állam törvényhatóságán belül új államot alakítani vagy létesíteni tilos. Két vagy több létező állam törvényhatóságából vagy államok részleteiből új államot alkotni szintén tilos az illető államok törvényhozásainak, valamint a congressusnak is beleegyezése nélkül.

2. A congressusnak joga van intézkedni és minden szükséges szabályokat és rendeleteket kiadni az E. á.-hoz tartozó területre és más birtokaikra nézve, s ezen alkotmányban nem szabad lenni semminek, a mi az E. á. vagy valamely egyes állam bármely igénye ellen volna.

IV. SZAKASZ. Az E. á. ezen Unio mindenik államának biztosítják a kormányzat köztársasági alakját, s megvédik azt minden külmegettámadás ellen, s törvényhozásának kértére, vagy ha ezt összehívni nem lehetne, a végrehajtó hataloméra, belvillongások esetében is.

ÖTÖDIK CZIKKELY.

A congressus, valahányszor mind a két ház két harmada szükségesnek tartandja, módosításokat fog ezen alkotmányhoz ajánlani, vagy ha két harmada a különböző államok törvényhozásainak kívánja, conventiót hív össze módosítványok ajánlása végett; melyek mind a két esetben mindenkép oly érvényesek lesznek, mint ezen alkotmány részei, ha három negyede az egyes államok törvényhozásainak, vagy, ha conventiók által történik, ezeknek három negyede jóváhagyja, a mint a congressus a helybenhagyás egyik vagy másik módját fogja javallni — föltéve, hogy oly módosítvány, mely 1808 előtt fog ajánlatni, semmikép sem fogja érinteni az első czikkely kilencedik szakaszának első és negyedik pontját, s hogy egyenlő szavazatától a ss.-ban, beleegyezése nélkül nem fog megfosztatni egy állam sem.

HATODIK CZIKKELY.

1. Minden adósság és kötelezés, mely ez alkotmány elfogadása előtt elvállaltatott, épen oly érvényes az E. á. ellenében ez alkotmány alatt, mint volt a confederatio alatt.

2. Ez alkotmány és az E. á. törvényei, melyek ennek értelmében hozatni fognak, és minden az E. á. nevében kötött szerződések képezik ezen földnek főtörvényét, s a bírák az egyes államokban ez által le vannak kötve, s bármely állam alkotmánya vagy törvénye, ha amavval ellenkeznék, érvénytelen.

3. Az előbb említett senatorok és kk., a különböző államok törvényhozásának tagjai s minden végrehajtó és törvényszéki tisztviselők, úgy az egyesült, mint az egyes államokéi, eskü vagy fogadás által köteleztetni fognak ez alkotmány fentartására; de vallásos esküt soha sem lesz szabad követelni mint föltételt közügyi hivatalra vagy tisztiségre nézve az E. á. alatt.

HETEDIK CZIKKELY.

Kilencz állam conventiójának beleegyezése elégséges ezen alkotmány életbeléptetésére az államok viszonyos jóváhagyása mellett.

Kelt a conventióban a jelenvolt államok egyetértő beleegyezésével september 17-én, urunk ezer hétszáz nyolcvanhedik s az amerikai E. á. függetlenségének tizenkettedik évében. Ennek bizonyosságául ide aláírtuk neveinket.

GEORGE WASHINGTON, *elnök*

és követ Virginiából.

<i>Uj-Hampshire</i>	}	John Langdon,
		Nicolas Gilman.
<i>Massachusetts</i>	}	Nathaniel Gorham,
		Rufus King.
<i>Connecticut</i>	}	William Samuel Johnson,
		Roger Sherman.
<i>Uj-York</i>		Alexander Hamilton.

<i>Uj-Jersey</i>	{	William Livingston, David Brearley, William Paterson, Jonathan Dayton.
<i>Pennsylvania</i>	{	Benjamin Franklin, Thomas Mifflin, Robert Morris, George Clymer, Thomas Fitz-Simmons, Jared Ingersol, James Wilson, Gouverneur Morris.
<i>Delaware</i>	{	George Read, Gunning Bedford, Jun., John Dickinson, Richard Bassett, Jacob Broom.
<i>Maryland</i>	{	James M'Henry, Daniel of St. Thomas Jenifer, Daniel Carroll.
<i>Virginia</i>	{	John Blair, James Madison, Jun.
<i>Éjszak-Carolina</i>	{	William Blount, Richard Dobbs Spaight, Hugh Williamson.
<i>Dél-Carolina</i>	{	John Rutledge, Charles Cotesworth Pinckney, Charles Pinckney, Pierce Butler.
<i>Georgia</i>	{	William Few, Abraham Baldwin.

Bizonyítja

WILLIAM JACKSON,

titoknok.

MÓDOSÍTVÁNYOK.

A következő czikkek, mint az E. á. alkotmányához való pótczikkék és módosítványok, miután kilencz állam törvényhozása által jóváhagyattak, ugy érvényesek, mint maga az alkotmány.

I. A congressus nem fog törvényt hozni, mely valamely hitvallást akár megállapítana, akár annak szabad gyakorlatát tiltaná, akár a szólás és nyomtatás szabadságát megcsönkítaná, akár a népnek jogát békésen gyülekeznie s a kormányt sérelmei orvoslására kérnie.

II. Jól szabályozott nemzetőrség a szabad állam biztosságára szükséges lévén, a népnek fegyvertartási és viselési jogához nem szabad nyulni.

III. Béke idején katonát házba beszállásolni, tulajdonosa beleegyezése nélkül, nem szabad; háború idején sem máskép, mint a törvény által megszabott módon.

IV. A nép jogát, hogy magát személyében, házában, papirosaiban és ingóságaiiban minden szükségtelen motozások és lefoglalások ellen biztosnak érezze, bántani szintén tilos; s ily motozási vagy lefoglalási parancs sem fog kiadatni, ha valószínű és eskü vagy bizonyítás által támogatott oka nincs; ekkor is részletesen le kell írni benne a megmotozandó helyet s a letartóztatandó embert vagy jószágot.

V. Senki sem tartozik főbenjáró vagy másképen megbélyegző bűnről felelni, ha csak nagy esküdtszék által nem állíttatik bíró elé, kivéve a szárazföldi vagy tengeri hadaknál vagy a nemzetőrségnél keletkezett esetekben, mikor tettelegesen szolgálatban van, vagy háború idején, vagy közveszélyben; ugy szintén egy és ugyanazon vétségért nem szabad kétszer kitenni senki életét és testi épségét veszélynek; továbbá nem szabad senkit bünvád esetében kénysze-

ríteni, hogy önmaga ellen tanuskodjék; s a törvényes eljárás rendes lefolyása nélkül nem szabad megfosztani senkit életétől, szabadságától vagy birtokától; de igazságos kárpótlás nélkül még közczélokra sem szabad magán vagyont alkalmazni.

VI. Minden bünvádi esetben a vádlottnak meg kell adni az őt illető jogot, gyors és nyilvános vizsgálat elé állítván őt részrehajlatlan esküdtszéke által azon államnak vagy megyének, melyben a bűneset történt; ezt előbb a törvény határozza meg; azután jókor tudtára kell adni, miről és mi oknál fogva vádoltatik; szembe kell őt állítani az ellene tanuskodókkal; joga van neki kedvező tanuk berendelését követelni; védelméül pedig joga van ügyvédi tanácshoz.

VII. Polgári keresetekben, mikor a peres érték husz dollárnál többet tesz, az esküdtszék általi vizsgálat joga fen fog tartatni; a mely tény pedig egyszer esküdtszék által megvizsgáltatott, azt az E. á. egy törvényszéke előtt sem szabad újra vizsgálni másképen, mint a polgári törvény szabályai szerint.

VIII. Tulságos kezességet kivánni nem szabad, sem tulságos birságokban elmarasztalni, sem pedig kegyetlen és szokatlan büntetéseket szabni.

IX. Némely jogok elősorolását az alkotmányban nem úgy kell érteni, mintha a nép által önmagának fentartott jogok ez által tagadtatnának vagy kisebbítettének.

X. A jogok, melyeket az alkotmány az E. á.-ra át nem ruház vagy az egyes államoktól meg nem tagad, az illető államoknak vagy azok népének vannak fentartva.

XI. Az E. á. birói hatalma nem úgy értendő, mintha oly béke-birói vagy rendes polgári keresetekre is kiterjeszkednék, melyek más állam polgárai vagy valamely idegen

állam polgárai vagy alattvalói által az E. á. valamelyike ellen már megkezdettek és folynak.

XII. 1. A választók illető államaikban össze fognak gyűlni és golyókkal elnökre és alelnökre szavazni, kik közül az egyik legalább nem lakik egy államban velök; golyóikban megnevezik azt, kit elnökül akarnak, s más külön golyókon azt, a kit alelnökül; azután külön jegyzéket készítenek mindenkiről, ki elnökségre szavazatot kapott, és mindenkiről, a ki alelnökségre kapott szavazatot, felírván a rá esett szavazatok számát. Ezt a jegyzéket aláírják, hitelesítik s pecsétalatt megküldik az E. á. kormányának, a ss. elnöke czíme alatt. A ss. elnöke fel fogja a ss. és a kk. háza jelenlétében a jegyzékeket bontani, s azután fogják a szavazatokat számlálni. A kinek legtöbb szavazata jutott az elnökségre, az lesz az elnök, ha e szavazatok száma többséget képez valamennyi választó számához képest. Ha egynek sem volna ily többsége, akkor a legtöbb szavazattal bíró három férfiú közül, kik az elnökségre jelöltek jegyzékén állanak, a kk. háza közvetlen választ elnököt golyózás által. De elnökválasztásnál a szavazatok államszámra vétetnek, minden állam képviselősege egy szavazattal bírván. Az erre kivántató quorum (legkisebb szám) állni fog egy vagy több tagjából az államok két harmadának, választásra pedig valamennyi állam többsége szükséges. Ha pedig a képviselők háza, mikor az elnökválasztás joga órá hárul, nem választana elnököt a legközelebbi martius negyedikéig, akkor az alelnök fogja átvenni az elnök teendőit, épen úgy, mint mikor az elnök meghal vagy más alkotmányszerű akadálynál fogva hivatalát viselni nem képes.

2. A kinek legtöbb szavazata van az alelnökségre, az lesz az alelnök, ha szavazatai száma a választók összes számához képest többséget tesz; ha pedig nincs többsége senkinek, akkor a legtöbb szavazatot nyert két férfiú közül,

kik a jegyzéken állnak, a ss. választ alelnököt. Az erre kellő quorum a senatorok összes számának két harmadából áll, az összes szám többsége pedig fog kelleni, hogy a választás érvényes legyen.

3. De a kit alkotmányszerűen nem lehet megválasztani az E. á. elnökévé, azt nem lehet választani alelnöké sem.

XIII. (Keresztülment 1861. mart. 3-án.) Semmi oly módosítvány nem fog tétetni az alkotmányhoz, mely a congressust felhatalmazná vagy jogot adna neki beavatkozni vagy eltörölni valamely államban annak házi intézményeit, beleértve azokat is, melyek a mondott állam törvényei szerint munkára vagy szolgaságra kötelezett emberekre vonatkoznak.

A DÉLI ÁLLAMOK ALKOTMÁNYA.

Elő z m é n y.

Mi, a Sz. á. *) népe, minden állam souverainitásának s függetlenségének értelmében működven, állandó szövetséges kormány alkotása végett, az igazság megállapítására, a belső csend biztosítására, s hogy a szabadság áldásait mind magunknak, mind utódainknak bizton megszerezzük, a mindenható isten kegyét és vezetését segítségül híván, elrendeljük és megállapítjuk ezt az alkotmányt Amerika Szövetséges államai számára.

ELSŐ CZIKKELY.

I. SZAKASZ. Minden törvényhozó hatalom, melyről itt rendelés tétetik, a Sz. á. congressusára fog ruháztatni, mely áll ss.-ból és kk. házából.

II. SZAKASZ. 1. A kk. háza össze lesz állítva tagokból, kiket az egyes államok népe minden két évben választ. A választók minden államban, kell, hogy a Sz. á. polgárai legyenek s mindazon képességekkel birjanak, melyek az állami törvényhozás legszámosabb ágának választóiban szükségesek; de idegen születésű, s a ki nem a Sz. á. polgára, nem fog szavazáshoz bocsáttatni, mikor bármely tisztviselő

---

*) Sz. á. = Szövetséges államok.

választatik, legyen az politikai vagy polgári, állami vagy szövetségi.

2. Képviselő nem lehet, a ki huszonöt éves korát még el nem érte; a ki a Sz. á.-nak nem polgára, és a ki, midőn választaték, nem volt azon állam lakosa, a melyben választották.

3. A kk. és adók mennyisége a különböző államok közt, melyek e szövetséghez tartozhatnak, illető számuk szerint fog kiméretni, mely szám meghatároztatik, ha a szabad emberek összes számához, beletudva azokat is, kik évszámra tesznek szolgálatot, a nemadózó indiánokat pedig kizárva, az összes rabszolgák három ötöde adatik hozzá. A valóságos számlálás a Sz. á. congressusának első gyűlése után három év alatt fog megtörténni, s minden tizévi háttáridő alatt megújítatni, törvény által kiszabott módon. A kk. száma nem tehet többet egynél minden ötvenezer után, de képviselője mindenik államnak legalább egy lesz; s mig e megszámlálás megtörténendik, Dél-Carolinának lesz joga választani hatot, Georgiának tizet, Alabamának kilenczet, Floridának kettőt, Mississippinek hetet, Lousianának hatot és Texasnak hatot.

4. Mikor valamely állam képviselőjében hézagok támadnak, annak végrehajtó hatalma kiadja a választási parancsokat a hézagok betöltése végett.

5. A kk. háza maga választja elnökét s egyéb tisztviselőit. Csak neki van joga állami tisztviselőket perbe fogni, kivéve, ha valamely bírósági vagy más szövetségi tisztviselő, ki csak egy bizonyos állam határai közt székel és működik, az odavaló törvényhozás mindkét ága két harmadának végzése folytán perbe fogatott.

III. SZAKASZ. 1. A Sz. á. senatusát alkotja két-két senator mindenik államból, kiket ennek törvényhozása hat évre azon gyűlésben választ, mely a legközelebbi szolgálat

idejének kezdetét közvetlenül megelőzi, és szavazata minden senatornak lesz egy.

2. Mihelyt az első megválasztatás következtében összegyültek, oly egyenlőn, a mint csak lehet, három felé kell őket elosztani. Az első osztály csak a második év elmúltáig tartja meg székeit; a második osztály a negyedik év végeig, a harmadik osztály pedig a hatodik végeig, úgy hogy egy harmadát minden második évben újra lehessen választani. Ha hézagok támadnának lemondás útján vagy másképen, míg az illető állam törvényhozása szünetel, a végrehajtó hatalom nevezhet ki ideiglenen senatort a törvényhozás legközelebbi gyüléséig, mely azután a hézagot betölti.

3. Senki sem lehet senator, ki harmincz éves korát még el nem érte, ki a Sz. á.-nak nem polgára, s ki akkor, midőn választaték, nem volt lakosa azon államnak, melynek számára választották.

4. A Sz. á. alelnöke lesz a ss. előlülője, de szavazata csak akkor van, midőn a szavazatok egyenlőn osztottak kétfelé.

5. Egyéb tisztviselőit a ss. maga választja, úgy szintén ideiglenes előlülőt is, mikor az alelnök nincs jelen vagy mikor a Sz. á. elnökéül működik.

6. Egyedül a ss-t illeti a jog megvizsgálni az állami tisztviselők elleni vádat. Midőn ily ügyben ülésznak, esküt vagy fogadást tesznek. Midőn a Sz. á. elnöke ellen foly a vizsgálat, az országbiró elnököl; elmarasztalni pedig senkit sem lehet, csak a jelenlevő tagok két harmadának hozzájárultával.

7. A bevádolt állami tisztviselő feletti ítélet nem terjeszkedhetik többre, mint elmozdításra a hivataltól és azon kijelentésre, hogy az elítélt nem képes többé a Sz. á. bármely tisztelet- vagy becsületbeli vagy pedig jövedelmes hi-

vatalát megtartani vagy viselni. Az elítélt mindazonáltal alávetve és kitéve marad a törvény értelmében intézendő további perbefogatásnak, vizsgálatnak, ítéletnek és büntetésnek.

IV. SZAKASZ. 1. Minden állam törvényhozása, alárendelve a jelen alkotmány intézkedéseinek, meghatározza a senatorok és kk. választására az időt, helyet s módot. A congressus azonban törvény által bármikor tehet vagy változtathat ily intézkedéseket, kivéve a senatorok választására kiszabott időt és helyet.

2. A congressus évenként legalább egyszer összeül, s az ilyen gyűlés december első hétfőjén kezdődik, hacsak törvény által más napot nem tűznek ki.

V. SZAKASZ. 1. Mindenik ház megítéli saját tagjai megválasztatását, jegyzőkönyveit és képességét; s mindenik ház tagjainak bizonyos számából fog állni a quorum, vagy is a tagok legkisebb száma, mely szükséges, hogy működhessenek. Ennél kisebb szám elnapolhatja magát napról napra, s felhatalmazást is nyerhet a távollevő tagok bekényszerítésére oly módon és oly büntetések alatt, miket mindenik ház meghatározand.

2. Mindenik ház megállapíthatja eljárása szabályait, megbüntetheti tagjait rendetlen magokviseleteért, s az összes szám két harmadával egy-egy tagját ki is rekesztheti.

3. Eljárásáról mindenik ház naplót visz, s azt koronkint közzéteszi, oly részeket kivéve, melyek nézetök szerint titoktartást kívánnak; s a ház tagjainak i g e n j e vagy n e m j e, bármely kérdés fölött, a jelenlevők egy ötödének kívánatára, a naplóba bejegyzendő.

4. A congressus ülései idején egyik háznak sem szabad a másik beleegyezése nélkül három napnál többre elnapolni magát, sem máshová nem teheti át ülését, mint oda, hol a két ház ül.

VI. SZAKASZ. 1. A senatorok és kk. kárpótlást fog-
nak kapni szolgálataikért, melyet törvény fog megállapítani
s a Sz. á. pénztára fizet ki. Árulás és békebontás eseteit ki-
véve, különben mindig fogságmentesek lesznek, míg illető
házaiknál a szolgálat ideje tart s míg vagy oda utaznak
vagy onnan vissza; s beszédért vagy vitáért, melyet illető
házaiknál mondtak, másutt nem lehet őket kérdőre vonni.

2. Sem senatort, sem képviselőt nem lehet azon idő
alatt, melyre választatott, a Sz. á. bármely polgári hiva-
lába tenni, mely akkor állítatott fel vagy melynek jöve-
delme azon idő alatt emeltetett magasabbra; a ki pedig a
Sz. á. alatt hivatalt visel, míg azt viseli, nem lehet egyik
háznak is tagja. De a congressus minden ügyosztály fő-
tisztviselőjének engedhet valamelyik ház padolatján széket,
a szabadalommal, hogy osztályához tartozó bármely intéz-
kedéseket tárgyalhasson.

VII. SZAKASZ. 1. Minden törvényjavaslatnak, mely
jövedelemszedésre vonatkozik, a kk. házából kell kiindulni;
de a ss. ajánlatokkal vagy módosítványokkal járulhat hozzá,
mint más törvényjavaslatoknál.

2. Minden törvényjavaslat, mely mind a két házon
keresztülment, mielőtt törvényté válik, elő fog terjesz-
tetni a Sz. á. elnökének. Ha ez helyesli, akkor aláírja; ha
pedig nem, akkor visszaküldi ellenvetéseivel együtt azon
házba, melyből ki kellett indulnia; a ház bejegyzí az el-
lenvetéseket szóról szóra naplójába, s úgy veszi újra
tárgyalás alá. Ha e tárgyalás után két harmada annak a
háznak megegyez a törvényjavaslat elfogadásában, azt az
elnök ellenvetéseivel együtt megküldí a másik háznak,
mely szintén újra tárgyalás alá veszi, s ha két harmada e
háznak is elfogadja, törvényté válik. De minden ily eset-
ben mind a két ház szavazatát i g e n e k és n e m e k által
kell kijelenteni, s az ide vagy oda szavazók neveit be kell

az illető ház naplójába jegyezni. Ha valamely törvényjavaslatot az elnök tíz nap alatt nem küldene vissza (a vásánapokat nem számítva), miután eléje terjesztették, az is törvénynyé lesz, épen úgy, mintha aláírta volna, ha csak elnapolás által a congressus nem veszi elejét a visszaküldhetésnek. Ez esetben nem válik törvénynyé. Az elnök ugyanazon törvényjavaslat némely határozmányait helyeselheti, másokat nem. Ily esetekben a törvényjavaslat aláírása alkalmával megjelöli, a mit nem helyesel, s az ilyen nem helyeselt határozmányok másolatát küldi vissza megjegyzéseivel együtt azon házba, melyből a törvényjavaslatnak ki kellett indulni, s ekkor ugyanazt az eljárást követik, mint az elnök által nem helyeselt más törvényjavaslatoknál.

3. Minden rendelet, határozat vagy szavazat, melyhez mind a két ház hozzájárulása szükséges (kivéve az elnapolás kérdéseit), a Sz. á. elnöke elé fog terjesztetni, s mielőtt foganatosíttatnék, helyben kell általa hagyatnia; vagy ha nem helyesli, újra át lehet vizsgáltatni mind a két ház két harmada által, a szabályok és határozmányok szerint, melyek törvényjavaslatok körül érvényesek.

VIII. SZAKASZ. A congressus joga:

1. Kivetni és beszédni mindennemű adókat (taxes, duties, imposts and excises), hogy legyen jövedelem, a miből lehessen adósságokat fizetni, a közvédelemről gondoskodni és a Sz. á. kormányát rendben tartani; de kedveskedéseket a kincstár terhére engedni nem lehet; sem az ipar valamely ágának ápolása végett nem szabad idegen nemzetek bevitelére vámot vagy adót róni; s minden adó, vám és tartozási illeték egyenlő lesz a Sz. á. egész területén;

2. A Sz. á. hitelére pénzt venni kölcsön;

3. Rendezni a kereskedést az idegen nemzetekkel, az egyes államok közt s az indián törzsekkel; de sem ezt, sem

az alkotmány más pontját nem szabad soha oda érteni, mintha a congressusnak jogot adna pénzt alványozni bármely beljavításokra a kereskedés könnyebbítése végett; kivéve azt, hogy szolgáltasson ki világítást, fáklyát és uszányt (buoy) és a hajózás egyéb segédszereit a partokon, valamint a kikötők javítására s a folyamhajózás akadályainak elhárítására szükséges költséget; mindezen esetekben annyi adót kell kivetni az ez által könnyebített hajózásra, a mennyi szükséges, hogy a megkívánt kiadások és költségek fődöztessenek;

4. A honosításra nézve egyenlő törvényeket hozni, valamint a bukásokra nézve is, a Sz. á. egész területén; de a congressus semmi törvénye nem fizethet semmiféle adósságot, mely a törvény hozatala előtt már létezett;

5. Pénzt verni, szabályozni annak és a külföldi pénznek értékét, s megállapítani a súlyok és mértékek mintáját;

6. Gondoskodni, hogy a Sz. á. folyó pénzének és biztosíték (hitel) leveleinek meghamisítása ne maradjon büntetlen;

7. Létesíteni postákat és postautakat; de a postahivatalok osztályának költségei urunk ezer nyolczszáz hatvanharmadik évének martius első napjától fogva saját jövedelmeiből fedezendők;

8. Előmozdítani a tudományok és mesterségek haladását, íróknak és feltalálóknak határozott időre kizárólagos jogot biztosítván irataikhoz és találmányaikhoz;

9. Felállítani a főtörvényszéknek alárendelt alsóbb törvényszékeket;

10. Megítélni és megbüntetni a nyílt tengeren elkövetett kalózságot és hitszegést, s a nemzetek közjoga ellen elkövetett vétségeket;

11. Háborút üzenni s kiadni kalóz- és forbát-leveleket, és szabályokat alkotni a szárazon és vizen elfogott martalékra nézve;

12. Gyűjteni és tartani hadakat; de e célra semmiféle pénzt nem szabad két évnél hosszabb időre megszavazni;

13. Hajóhadat szerezni és fentartani;

14. Szabályokat alkotni a szárazföldi és hajóhadierők kormányzására és elrendezésére;

15. Gondoskodni, hogy militia állíttassék fel a Sz. á. törvényeinek végrehajtására, lázadások elnyomására s betörések visszaverésére;

16. Gondoskodni a militia szervezéséről, föltgyverkeztetéséről és fegyelmezéséről, s annyi részének berendeléséről, mennyi a Sz. á. szolgálatára szükséges; fentartván az illető államoknak a tisztek kinevezését s a felhatalmaztatást, a militiát begyakorolni a congressus által megszabott fegyelem kívánalmai szerint;

17. Kizárólag gyakorolni a törvényhozást minden esetben oly kerület fölött (mely ne tegyen tiz négyszög mértföldnél többet), mely egy vagy több állam átengedése s a congressus elfogadása nyomán a Sz. á. kormányának székhelyévé lett; s hasonló hatalmat gyakorolni minden oly helyek fölött, melyek azon állam törvényhozása által, a melyben vannak, megvásároltattak várak, magtárak, hajógyárak, raktárak s más szükséges középületek számára; és

18. Meghozni minden törvényt, mely az elősorolt jogok gyakorlatára szükséges vagy alkalmas, valamint más jogok gyakorlatára is, melyek ez alkotmány által a Sz. á. kormányára ruháztattak, vagy ennek bármely ügyosztályára vagy tisztjére.

IX. SZAKASZ. 1. Afrikai fajú négerök beszállítása más idegen országból, kivéve a rabszolgákat tartó éjszak-amerikai egyesült egyes államokból vagy területekből, ezennel tiltatik, s a congressusnak meghagyatik, hogy oly törvényeket hozzon, melyek annak hatályosan elejét vegyék.

2. A congressusnak joga lesz a rabszolgák behozatalát tiltani oly államokból is, melyek e szövetségnek nem tagjai, s oly területekből, melyek nem részei.

3. A habeas corpus czímű szabadságlevelet nem szabad felfüggeszteni, kivéve, ha lázadás vagy külmegettámadás esetében a közbátorság megkivánná.

4. Nem szabad megbélyegzési, vagy visszaható, vagy oly törvényt hozni, mely a néger rabszolgákra való birtokjogot megtagadná vagy csonkítaná.

5. Sem fej- sem más egyenes adót nem szabad kiróni máskép, mint arányban a megbecsléshez és népszámláláshoz, melynek megtétele már előbb meg volt hagyva.

6. Adót vagy vámot nem szabad kivetni oly cikkekre, melyek bármely államból kivetetnek, kivéve, ha mind a két ház két harmada megszavazza.

7. A kereskedés vagy jövedelem semmiféle szabályozása nem adhat az egyik állam kikötőinek elsőséget a másokéi fölött.

8. A kincstárból nem lehet pénzt kivenni, csak a mit a törvény utalványoz; s minden közpénzekekről, ugy a bevételről mint a kiadásról, rendes kimutatást és számot kell adni, s időről időre közzétenni.

9. A congressus nem fog utalványozni fizetést a kincstárból, csak ha mind a két ház két harmada megszavazza még pedig i g e nnel és n e mmel, kivéve, ha valamely ügyosztály feje kéri s előleg meghatározza s az elnök által a congressus elé terjeszti, vagy ha saját költségeit és illetményeit akarja a congressus fizetni, vagy a Sz. á.-at terhelő oly igényeket kielégíteni, melyeknek igazsága biróilag ki van jelentve azon törvényszék által, melyet a kormány elleni igények megítélésére felállítani ezennel a congressus kötelességévé tétetik.

10. Minden törvény, mely pénzt utalványoz, a szövetség

folyó pénzében részletesen meg fogja határozni minden egyes utalvány összegét és a célát, melyre kell; a congressus pedig nem adhat soron kívüli kárpótlást semmiféle szerződött félnek, tisztnek, ügyvivőnek vagy szolgának, miután a szerződés már meg van kötve vagy a szolgálat már teljesítve.

11. Nemességi címet a Sz. á. nem biztosítanak senkinek; s a ki alattok valamely jövedelmes vagy becsületbeli tisztelet visel, nem fogadhat el a congressus engedelmével sem ajándékot, sem jövedelmet, hivatalt vagy bármilyen címeket királytól, fejedelemtől vagy idegen államtól.

12. A congressus nem fog törvény által vallást felállítani, vagy annak szabad gyakorlását tiltani; nem fogja csorbítani a szólás vagy nyomtatás szabadságát; sem a nép jogát békés indulattal gyülekezni s a kormánytól sérelmei orvoslását kérni.

13. Jól szabályozott nemzetörség minden szabad állam biztosságára szükséges lévén, a nép jogát, fegyvert tartani és viselni, nem fogják csorbítani.

14. Béke idején katonát nem szabad a birtokos engedelmével senki házába szállásolni; háború idején sem másképp, mint törvény szabta módon.

15. A nép jogát, hogy személyében, házában, papirosaiban és értékes ingóságaiban ok nélküli motozások és lefoglalások ellen biztosítva legyen, bántani tilos; parancs sem fog kiadni másképp, mint valószínű okból, melyet eskü vagy bizonyítás támogat, s abban részletesen le kell írni úgy a megmotozandó helyet, mint a lefoglalandó tárgyakat.

16. Senkit sem lehet feleletre vonni főbenjáró vagy másképpen becsületlenítő bűn dolgában, csak a nagy esküdtszék fölszólítása vagy idézése nyomán, kivéve a szárazföldi vagy tengeri csapatoknál vagy a militiánál támadt eseteket, mikor ezek tetteleg szolgálatban vannak háború vagy köz-

veszély idején; s ugyanazt a személyt egy vétségért kétszer kitenni élete és testi épsége veszélyének szintén tilos; hasonlóképp nem lehet kötelezni senkit, hogy önmaga ellen tanuskodjék; s nem szabad megfosztani életétől, szabadságától vagy birtokától senkit a törvény kellő eljárása nélkül; magánbirtokot sem szabad igazságos kárpótlás nélkül közhasználat végett lefoglalni.

17. Minden bűnvádi esetben a vádlottnak joga van gyors és nyilvános vizsgálatra, azon állam vagy járás részrehajlatlan esküdtszéke előtt, melyben a bűn állítólag elkövetett, mely járást előbb törvényes uton kell meghatározni; azután joga van megtudnia a vád mibenlétét és okát; szembesíttetnie az ellenfél tanúival; berendelő parancs által a maga javára tanukat beidéznie s a maga védelmére ügyvéd tanácsával élnie.

18. Polgári perekben, hol a peres érték husz dollárnál több, az esküdtszék előtti vizsgálat jogát fen kell tartani; s a mely tény egyszer esküdtszék által megvizsgáltott, azt ezen szövetség más törvényszéke előtt nem lehet újra vizsgálni másképp, mint a rendes törvény szabályai szerint.

19. Tulságos kezességet nem szabad követelni, sem tulságos birságot szabni, sem kegyetlen és szokatlan büntetéseket.

20. Minden törvény vagy a törvény erejével bíró végzés csak egy tárgyra vonatkozhatik, s ezt annak czimében ki kell fejezni.

X. SZAKASZ. 1. Egy államnak sem szabad szerződésre, egyességre vagy szövetségre lépni; kalóz- és forbátleveleket kiadni; pénzt verni; mást mint arany- és ezüstpénzt adósságai fizetésére beadni; megbélyegző, vagy visszaható, vagy szerződésbeli kötelezettséget bontó törvényt hozni; vagy bármely nemességi czimre jogot adni.

2. Egy államnak sem szabad, a congressus beleegyezése nélkül, be- vagy kivitelre vámot vagy illetéket szabni, kivéve a mi felügyeleti törvényei végrehajtására mulhatlanul szükséges; s valamely állam által a be- vagy kivitelre vetett összes adók és vámok tiszta jövedelme a Sz. á. kincstárának lesz hasznára; s minden ily törvény a congressus megvizsgálásának és ellenőrségének lesz alávetve.

3. A congressus jóváhagyása nélkül egy államnak sem szabad hajópénzt kivetni, kivéve tengeri hajókra, a folyamok és kikötők javítására, melyeken ama hajók járnak; de ily hajópénz nem ütközhetik a Sz. á. és a külföld közt fenálló szerződésekbe; s minden jövedelem, mely a szükséges javítások költségén túl fenmarad, a közkincstárba fizetendő; továbbá béke idején nem szabad egy államnak sem hajóhadat vagy hadihajókat tartani, más állammal vagy külhatalmassággal egyezkedni vagy szövetségzni, vagy harczba bonyolodni, kivéve ha tetteleg megtámadtatik, vagy ha a veszély halogatást nem tűr. De ha valamely folyam két vagy több állam határát képezi, vagy rajtok keresztül-foly, akkor a rajta való hajózás elősegítése végett szerződésre léphetnek egymással.

MÁSODIK CZIKKELY.

I. SZAKASZ. 1. A végrehajtó hatalom az amerikai Sz. á. elnökére fog ruháztatni. Ez és az alelnök hat évig viselik tisztöket, de az elnököt újra választani nem lehet. Az elnök és alelnök így fognak választatni:

2. Minden állam oly módon, a mint saját törvényhozása rendeli, összesen annyi választót fog nevezni, a hány senatort és képviselőt van joga a congressusba küldeni; de választó nem lehet, a ki már senator vagy képviselő, vagy a ki a Sz. á.-tól függő bármely tiszteletbeli vagy fizetéses hivatalt visel.

3. A választók illető államaikban össze fognak gyűlni és golyókkal elnökre és alelnökre szavazni, kik közül legalább is az egyik nem lakik egy államban velök. Golyóikon megnevezik, kit akarnak elnökül, s más külön golyókon azt, kit alelnökül; azután külön jegyzéket készítenek mindenkiről, ki elnökségre kapott szavazatokat, és mindenkiről, ki alelnökségre, felírván a rá esett szavazatok számát. Ezt a jegyzéket aláírják, hitelesítik, s pecsét alatt megküldik a Sz. á. kormányának a ss. elnöke czime alatt. A ss. elnöke fel fogja a jegyzékeket a ss. és kk. háza jelenlétében bontani s azután a szavazatokat megszámlálják. A kinek legtöbb szavazata jutott az elnökségre, lesz az elnök, ha e szavazatok száma többséget képez valamennyi választó számához képest. Ha ily többsége egynek sem volna, a legtöbb szavazattal bíró három férfiú közül, kik az elnökségre jelöltek jegyzékén állanak, a kk. háza közvetlen választ elnököt golyózás által. De elnökválasztásnál a szavazatok államszámra vétetnek, minden állam képviselősege egy szavazattal bírván. Az erre kivántató quorum állni fog egy vagy több tagjából az államok két harmadának; választásra pedig valamennyi állam többsége szükséges. Ha pedig a kk. háza, mikor az elnökválasztás joga órá járul, nem választana elnököt a legközelebbi martius negyedekéig, az alelnök fogja átvenni az elnök teendőit, épen úgy, mint mikor az elnök meghal vagy hivatalát más alkotmány-szerű akadállyal fogva nem viselheti.

4. A kinek legtöbb szavazata van az alelnökségre, lesz az alelnök, ha szavazatai száma a választók összes számához képest többséget tesz; ha pedig nincs többsége senkinek, a legtöbb szavazatot kapott két férfiú közül, kik a jegyzéken állnak, a ss. választ alelnököt. Az erre kellő quorum a senatorok összes számának két harmadából áll, az összes

szám többsége pedig fog kelleni, hogy a választás érvényes legyen.

5. De a kit alkotmányszerűen nem lehet választani a Sz. á. elnökévé, azt nem lehet választani alelnökké sem.

6. A congressus meghatározhatja a választók kirendelése idejét, valamint szavazásuk napját is. Ennek egynek és ugyanannak kell lenni a Sz. á. egész területén.

7. Az elnökségre választani nem lehet senkit, ki nem született polgára a Sz. á.-nak; vagy a ki, midőn ezt az alkotmányt elfogadták, még polgárunk nem volt; vagy a ki az E. á.-ban 1860. dec. 20-ka után született. Azt sem lehet e tisztségre választani, ki még élete 35-ik évét nem érte el, vagy még 14 évig nem lakott azon határok közt, melyekkel a Sz. á. az ő megválasztatása idején birnak.

8. Ha az elnök el fogna mozdíttatni vagy meghalna, ha lemondana vagy nem volna képes tisztje jogait gyakorolni és kötelességeit teljesíteni, akkor tisztségét az alelnök veszi át. Azon esetre pedig, ha mind a ketten elmozdítottatnának, meghalnának, lemondanának vagy tisztjöknek meg nem felelnének, a congressus dolga lesz gondoskodni, törvény által jelentvén ki, melyik tiszt által akarja őket helyettesíttetni, s akkor ez foglalja el helyöket, míg a tehetenség meg nem szűnik vagy elnök nem választatik.

9. Az elnök bizonyos időben kárpótlást kap szolgálataiért, melyek összegét azonban azon időszak alatt, a melyre megválasztatott, sem szaporítani, sem apasztani nem lehet, s azon idő alatt sem a Sz. á.-tól, sem egyes államtól más jövedelmet nem húzhat.

10. Mielőtt hivatala gyakorlatába lépne, a következő esküt vagy fogadást fogja elmondani:

„Ünnepélyesen esküszöm (vagy fogadom), hogy hűségesen meg akarok a Sz. á. elnöki tisztségének felelni,

s legjobb tehetségem szerint akarom a Sz. á. alkotmányát fentartani, ótalmazni és védeni.“

II. SZAKASZ. 1. Az elnök lesz a Sz. á. szárazföldi és tengeri hadainak főparancsnoka, valamint az egyes államok nemzetőrségeé is, midőn ezt a Sz. á. tetteges szolgálatába beszólitják. Írásban adathatja be magának a végrehajtó hatalom egyes ágai főtitkárja által ennek véleményét bármely tárgyról, mely illető hivatala teendőihez tartozik, s hatalmában van dorgálni és megbocsátani a Sz. á. ellen elkövetett vétségek esetében, a bűnvádi eseteket kivéve.

2. Hatalmában áll a ss. tanácsára és beleegyezésével szerződéseket kötni, de úgy, hogy a jelenlevő senatorok két harmada hozzájárul; ugyszintén ki fog nevezni a ss. tanácsára és beleegyezésével követeket a külnemzetekhez, és más közhivatalnokokat, consulokat és főtörvényszéki bírákat s a Sz. á. minden más hivatalnokát, kiknek kineveztetéséről itt más intézkedés nincs, s mely hivatalok törvény által vannak megállapítva; a congressus azonban törvény által a kisebbrangú tisztek kineveztetését, ha helyesnek véli, rábizhatja akár csupán az elnökre, akár a törvényszékekre, akár az osztályfőnökökre.

3. A végrehajtó hatalom mindenik ügyosztályának fejét s mindenkit, ki a diplomatikus szolgálattal kapcsolatban áll, az elnök tetszése szerint elmozdíthatja hivatalából. A végrehajtó hatalom minden más tisztét is elmozdíthatja az elnök, vagy az, a ki azzá tette, midőn szolgálatuk szükségtelen, akár becstelenség, ügyetlenség, hatástalanság, visszaélés, akár hivatalbeli hanyagság miatt. Midőn így eltávolítottak, az eltávolítást okaival együtt be kell jelenteni a ss.-nak.

4. Az elnök jogában áll minden üres helyet betölteni, mely a ss. szünetelése alatt támad, megbízó leveleket adván ki, melyek legközelebbi ülészakuk végeig érvényesek. De a kit a ss. elmozdított, azt nem szabad annak kö-

vetkező szünetelése alatt ugyanabba a hivatalba visszaültetnie.

III. SZAKASZ. Az elnök koronkint tudósítani fogja a congressust a szövetség állapotáról s intézkedéseket fog ajánlani figyelmébe, miket szükségeseknek és hasznosaknak vél. Rendkívüli esetekben vagy mind a két házat összehívhatja, vagy csak egyet, s mikor ezek az elnapolás idejére nézve megegyezni nem tudnak, elnapolhatja őket maga annyi időre, a mennyit jónak gondol. Ő fogadja el a külköveteket és más országos tisztet; neki kell gondoskodnia, hogy a törvények híven végrehajtassanak; tőle nyer megbízást a Sz. á. valamennyi tisztviselője.

IV. SZAKASZ. Az elnök, alelnök s a Sz. á. minden polgári tisztviselője el fog mozdíttatni hivatalától, ha árulásért, megvesztegetésért vagy más főbenjáró bűnökért s vétésekért bűnvádi kereset alá esik és elmarasztaltatik.

HARMADIK CZIKKELY.

I. SZAKASZ. A Sz. á. a birói hatalmat egy főtörvényszékre fogják ruházni és oly alsó törvényszékekre, miket a congressus fog koronkint rendelni és megállapítani. A fő- és alsóbb törvényszéki birák mindaddig megtartják helyöket, mig jól viselik magokat, s kitűzött időben szolgálataikért kárpótlást fognak kapni, mely, mig hivatalban maradnak, apasztatni nem fog.

II. SZAKASZ. 1. A birói hatóság alkalmazni fogja a Sz. á. törvényeit és a tekintélyök mellett kötött vagy kötendő szerződéseket minden, ez alkotmány alatt fejlődött esetekre; minden esetekre, melyek követeket, más országos tisztviselőket és consulokat illelhetnek; az admirális és tengerészeti hatóság minden eseteire; a perekre, melyekben a Sz. á. képezik az egyik peres félt; peres kérdésekre két vagy több állam közt; egyik állam meg a másik állam-

nak polgárai közt, midőn az állam a felperes; polgárok közt, kik különböző államok által adományozott földekre tartanak igényt; és állam vagy ennek polgárai és kül-államok, polgárok vagy alattvalók közt. De állam ellen valamely kül-állam polgára vagy alattvalója keresetet nem indíthat.

2. Mindazon esetekben, melyek követeket, más országos tisztviselőket és consulokat illetnek, s azokban, melyekben valamely állam a peres fél, a főtörvényszéket fogja illetni az eredeti törvényhatóság. Minden más fenemlített esetben a főtörvényszéket csak a felebbviteli hatóság illeti, úgy a törvény értelmére, mint a tényálladéokra nézve, de oly kivételek és szabályzatok mellett, miket a congressus megállapít.

3. A bűnvizsgálat, állami tisztviselő elleni vád eseteit kivéve, esküdtszék elé fog tartozni, s azon államban megy végbe, melyben a mondott bűn elkövetett; ha pedig egyik államban sem követtetett el, a vizsgálat oly helyen vagy helyeken fog folyni, melyeket törvény útján a congressus határoz meg.

III. SZAKASZ. 1. Árulás a Sz. á. ellen egyedül akkor követtetik el, ha valaki fegyvert fog ellenök, vagy ellenségeikhez ragaszkodik, segítséget és kényelmet nyújtván nekik. Senki sem fog árulásban elmarasztaltatni, ha csak két tanu nem bizonyítja be ugyanazt a nyilvános tettet ellene, vagy ha nyílt törvényszék előtt maga nem vallja be.

2. A congressus jogához tartozik megszabni az árulás büntetését; de az árulásban elmarasztaltat sem szabad vérokonaiban és vagyonában büntetni, s a büntetésnek az elmarasztaltnak életén túl nem szabad kiterjedni.

NEGYEDIK CZIKKELY.

I. SZAKASZ. Minden államban teljes hitelt és hitelességet kell adni minden más állambeli közokmányoknak, jegyzőkönyvnek és birói eljárásnak. A congressus általános törvények által meghatározhatja a módot, mely szerint ily okmányok, jegyzőkönyvek és eljárások bebizonyítandók, és ennek azután mi a hatása.

II. SZAKASZ. 1. Minden állam polgárai jogot tarthatnak a különböző államok polgárainak minden szabadalmi és mentességeihez; továbbá van joguk utazni és időzni e szövetség bármely államában rabszolgáikkal s egyéb vagyionokkal; s a tulajdonjog ily rabszolgákhoz ez által csonkíttatni nem fog.

2. A kit valamely államban árulással, hitszegéssel vagy más bűnnel azon állam törvényei ellen vádolnak, ha az igazság elől szökik s más államban megtaláltatik, azon állam végrehajtó hatalmának kértére, a melyből szökött, ki kell őt adni, hogy azon államba szállíttathassék, mely ama bűntettben az illetékes biró.

3. Rabszolga vagy más bárki, ki szolgálatra vagy munkára valamely szövetséges államban vagy területen köteles a szövetség törvényei alatt, ha vagy szökik, vagy törvényes uton más államba szállíttatik, ennek bármely törvénye vagy intézménye következtében nem szabadulhat fel ily szolgálat vagy munka alól, hanem ki kell őt adni a fél kértére annak, a kihez a rabszolga tartozik, vagy a kit azon szolgálat vagy munka netalán illet.

III. SZAKASZ. 1. Más államokat föl lehet ezen szövetségbe venni a kk. egész házának két harmada s a ss. két harmada által, a ss. államonkint szavazván; de már létező állam törvényhatóságán belül új államot alakítani vagy létesíteni tilos. Két vagy több létező állam törvényhatóságá-

ból vagy államok részleteiből új államot alkotni szintén tilos az illető államok törvényhozásainak, valamint a congressusnak is beleegyezése nélkül.

2. A congressusnak joga van a Sz. á. tulajdonára nézve, ide értve a földbirtokot is, intézkedni s minden szükséges rendelkezéseket és szabályokat tenni.

3. A Sz. á. szerezhetnek új területeket s a congressusnak joga lesz törvényeket hozni s kormányokról gondoskodni a Sz. á. azon területének lakosai számára is, mely az egyes államok határain kívül fekszik; s megengedheti nekik oly időben és oly módon, mint törvény által ki fogja mondani, államokká válniok, hogy a szövetségbe fölvétethessenek. Minden ily területen a néger rabszolgák intézménye, mikép az a Sz. á.-ban most létezik, el fog ismertetni és ótalmaztatni, úgy a congressus, mint a területi kormány által, s a különböző sz. á. és területek lakosainak joguk lesz ily területre vinni bármely rabszolgáikat, kiket valamely sz. államban vagy területen törvényesen birnak.

4. A Sz. á. minden államnak, mely e szövetségnek vagy már most is tagja, vagy azzá még lesz, a kormányzat köztársasági alakját biztosítják, s megvédik mindegyiköket külmegettámadás ellen; s a törvényhozás kértére (vagy a végrehajtó hataloméra, ha a törvényhozás nem ülésen) bel-erőszak ellen is.

ÖTÖDIK CZIKKELY.

I. SZAKASZ. Bármely három állam kértére, föltéve, hogy külön conventióikban törvényesen egybegyülekeztek, a congressus valamennyi államot conventióra fogja beszólítani, hogy fontolóra vegyenek oly módosítványokat az alkotmányhoz, melyeket a mondott államok együtt akartak javasolni akkor, midőn kérésöket beadták. Ha az alkotmányhoz ajánlott valamely módosítványt a mondott conventio

helyeselné, államonkint szavazván, s azt a különböző államok törvényhozásainak két harmada vagy két harmadának conventiói által elfogadná, a mint a helyeslés egyik vagy másik módját a közös conventio ajánlani fogja: az így elfogadott módosítvány azontul az alkotmánynak része lesz. De saját beleegyezése nélkül egy államot sem szabad a ss.-ban való egyenlő képviseltetéstől megfosztani.

HATODIK CZIKKELY.

1. Az ezen alkotmány által felállított kormány az amerikai Sz. á. ideiglenes kormányának törvényes utóda. Az ideiglenes kormány minden törvényei érvényben maradnak, míg el nem töröltetnek vagy nem módosítottak; s az általa kinevezett tisztviselők mind megmaradnak hivatalukban, míg utódaik ki nem neveztetnek és képesítetnek vagy a hivatalok is meg nem szűnnek.

2. Minden adósság és kötelezés, mely ez alkotmány elfogadása előtt elvállaltatott, épen oly érvényes a Sz. á. ellenében ez alkotmány alatt, mint volt az ideiglenes kormány alatt.

3. Ezen alkotmány és a Sz. á. törvényei, melyek ennek értelmében hozatni fognak, és minden a Sz. á. nevében kötött szerződések teszik e föld föltörvényét, s a birák az egyes államokban le vannak általa kötve, s bármely állam alkotmánya vagy törvénye, ha vele ellenkeznek, érvénytelen.

4. Az előbb említett senatorok és kk., a különböző államok törvényhozásának tagjai, s minden végrehajtó és törvényszéki tisztviselők, ugy a sz., mint az egyes államokéi, eskü vagy fogadás által fognak ez alkotmány fentartására köteleztetni; de vallásos esküt soha sem lesz szabad követelni mint föltételt közügyi hivatalra vagy tisztségre nézve a Sz. á. alatt.

5. Bizonyos jogok előszámlálását ez alkotmányban nem lehet oda érteni, mintha más, a különböző államok népe által magának fentartott jogokat tagadna vagy kevesbítene.

6. A jogok, melyeket az alkotmány a Sz. á.-ra át nem ruház vagy az egyes államoktól meg nem tagad, az illető államoknak vagy azok népének vannak fentartva.

HETEDIK CZIKKELY.

1. Ha öt állam conventiója ez alkotmányt helybenhagyja, ez elegendő arra, hogy az alkotmány életbe lépjen azon államok közt, melyek így helybenhagyták.

2. Ha ezt az alkotmányt öt állam az előbb előadott módon helybenhagyta, az ideiglenes alkotmány alatti congressus ki fogja tűzni az elnök és alelnök választására az időt, valamint a választó collegium összegyűlésére is, nem különben a szavazat-számlálás és elnök-beigtatás idejét is. Hasonlókép kiszabják az időt, mikor kell ez alkotmány alatt az első congressusra választani a tagokat s mikor kell ezeknek egybegyűlni. Mig ezen congressus összeül, az ideiglenes alkotmány alatti congressus folytatja a törvényhozó hatalmat, mely rá bízott; de az ideiglenes kormány alkotmánya által kitűzött idő határán nem terjed túl.

Egyetértőleg elfogadtatott 1861-ben martius 11-én.

7687-1954